

Dit boek is een vervolg op het succesvolle boek "Het ouderverstotingssyndroom in de Nederlandse context". Het voor u liggende boek bevat ook een korte bespreking van het ouderverstotingssyndroom. Het is dus niet noodzakelijk (maar wel aanbevolen) ook het eerste boek te lezen.

Kern van dit boek is een drieluik waarin uitgebreid met een (grootgeworden) kind, een vader en een moeder wordt ingegaan op hun ervaringen met ouderverstoting. Ook de papieren weerslag van deze complexe, in dit geval inmiddels deels opgeloste, situatie wordt uitgebreid onder het vergrootglas gelegd.

Opvallend is hoe alle partijen, ondanks de onderlinge verschillen, wijzen op de pathogene stramienen in de westerse maatschappij, waardoor dit soort problemen zich kunnen ontwikkelen. De ingebedde "logica" van "bijt"-advocaten, kinder-"beschermers", rechters, die zich god wanende, zichzelf boven elke regelgeving verheffen.

In een aantal korte artikelen wordt verder op deze stramienen ingegaan. Ze worden in het licht gezet van de meest recente ontwikkelingen in politiek, wetenschap en maatschappij.

Dit boek wil ook een teken van hoop en verwachting zijn in een nieuwe eeuw. Deze zal een einde zal maken aan de waanzin van het misbruik van het begrip "het belang van het kind" als middel om de ziel van kinderen te vertrappen.

90-808631-1-4
9789080863118

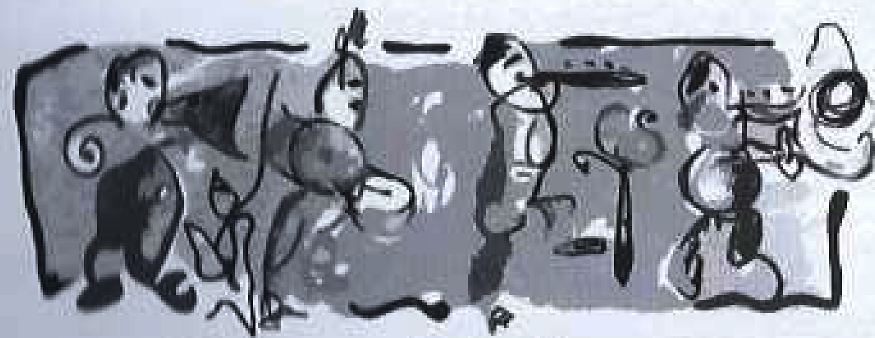
Prijs €9,50

moeder-kind-vader

een drieluik over ouderverstoting

joep zander

old Joshua commanded the children to shout,
and the walls came tumbling down.

Tekst: Joep Zander,
(artikel "kind-oudervervreemding na scheiding"; Ursula Kodjoe)
Redactie: Joep Zander
Illustraties: Joep Zander © beeldrecht
Opmaak: Artpollo Deventer
Uitgever: Rela Publishing Rijsweerdsweg 19 7412 WE Deventer
Druk: Bariet
Foto's: Ian Ulfman (IVC)
met dank aan: Rosalie Rikken, Johan Lek (tekstcorrectie)
Ipe Smit (inhoudelijke feedback)
De anonieme geïnterviewden.
Willem Zweverink

Schilderij voorzijde: Loyaliteit
Schilderij achterzijde: Pa, ma en kinderen

ISBN 90-808631-1-4

NUR 775, 822, 745

Inhoudsopgave

moeder, kind, vader; een drieluik over ouderverstoting

Joep Zander (11-11-1952) is van beroep kunstenaar en pedagoog. Hij schreef artikelen voor kranten en tijdschriften, en publiceerde (in) boeken over familierecht, vaders, moeders en kinderen. Ook zijn kunst staat voor een deel in dat licht. Hij kent het onderwerp van binnenuit als zorgende vader van 2 kinderen. Eén daarvan is al geruime tijd het contact met haar vader onthouden. Uitgebreide informatie is te vinden op zijn internetsite: www.joep.nl.nu .

1. Inleiding

De Gordiaanse knoop, ontrafeling van het familierecht

Voor u ligt het tweede boek, over het ouderverstotingssyndroom (Parental Alienation Syndrome; PAS) in de Nederlandse taal. Het eerste boek "Het ouderverstotingssyndroom in de Nederlandse context", is in grote aantallen verkocht en nog beperkt verkrijgbaar.

Definitie
Het ouderverstotingssyndroom (PAS)[1] is een afwijking van kinderen die zich bijna uitsluitend voordoet in de context van conflicten rondom ouderlijk gezag. Primair kenmerk is de campagne van denigreren van een goede liefhebbende ouder[2], een campagne waar geen rechtvaardiging voor is. Het is het resultaat van de combinatie van de indoctrinatie van een programmerende (hersenspoelende) ouder en de eigen bijdragen van het kind aan de verkettering van de ouder die het doelwit is. Als er echte mishandeling door de verstoten ouder plaatsvindt, kan de vijandschap van het kind terecht zijn, waardoor een categorisering onder ouderverstotingssyndroom niet van toepassing is.[3]

Het eerste boek is een inleiding tot het verschijnsel ouderverstoting (Parental Alienation Syndrome), dat door de, inmiddels overleden, Amerikaanse hoogleraar Gardner uitvoerig is beschreven. Daarnaast plaatste dat boek het verschijnsel in de Nederlandse context van onderzoek en kinderbeschermingspraktijk.
In het voor u liggende boek belichten we het verschijnsel van binnen uit door middel van de diepgravende beschrijving van een casus (moeder-kind-vader). Ook besteden we enkele bladzijden aan de ontwikkelingen, internationaal en in Nederland, rondom het ouderverstotingssyndroom. In dat kader beschrijven we verschillende tendensen in de opvattingen hierover (Kodjoe, Van Gijseghem). Overigens bevat het verhaal van Kodjoe ook een korte inleiding over het syndroom. In een apart artikel ga ik in op een praktijkvoorbeeld: een melding van geestelijke mishandeling bij een Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK).

---

1 Rob van Altena heeft in het eerste boek de term Parental Alienation Syndrome niet zomaar in Ouderverstotingssyndroom vertaald. Alienation is een begrip dat in het Engels staat naast estrangement. Het laatste heeft een passievere betekenis: vervreemding. Verstoting is niet allen een mogelijke maar in dit geval de enige correcte vertaling van het begrip zoals Gardner het gebruikt. Zie voor een uitgebreidere verantwoording http//papa.nl.nu/pas.
2 In de aanduiding van deze positie wordt in dit boek soms de aanduiding "vader" gebruikt; met nadruk stellen we dat ook in een aantal gevallen moeders doelwit zijn.
3 Richard A. Gardner, M.D: in *The Parental Alienation Syndrome: Past, Present, and Future.* toespraak congres Frankfurt 2002; vertaling Joep Zander.

De AMK's zijn bezig hun beleid inzake meldingen van ex-partners onder de loep te nemen. Dit gebeurt door het expertisecentrum kindermishandeling van het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn, NIZW. Ook de ontwikkelingen rondom het verschijnsel ouderverstotingssyndroom zouden daar dus gevolgd moeten worden, als het goed is. In 2001 zag het er even goed uit. In een mailwisseling op 5 maart gaf een medewerker van het expertisecentrum per e-mail aan een betrokkene het volgende te kennen:

"Indoctrinatie kan een vorm van kindermishandeling zijn: wanneer een kind op geen enkele manier de vrijheid krijgt om een eigen oordeel over iets te vormen. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn na een scheiding: wanneer een ouder tegenover het kind een volledig negatief beeld schetst van de andere ouder, zonder dat het kind de gelegenheid krijgt om zich daar zelf een beeld van te vormen. Dat wil niet zeggen dat, als er geen contact meer is tussen het kind en een van de ouders, er per definitie sprake is van kindermishandeling. De vraag of er sprake is van kindermishandeling, is in de praktijk alleen te beantwoorden door bij ieder vermoeden op zich te beoordelen of het kind (mogelijk) schade oploopt door de wijze van opvoeden door ouder(s) of verzorger(s)."

Hieruit zou je gevoeglijk kunnen concluderen dat Ouderverstoting (PAS) volgens het NIZW onder geestelijke mishandeling valt. Een meer expliciete vraag in verband met het schrijven van dit boek leverde weliswaar in eerste instantie een enthousiaste reactie op. Maar bij het terugbellen bleek de cake wat ingezakt. Secundaire literatuur zou niet te vinden zijn (sic?, hoe eenvoudig toch op internet te vinden) en PAS zou in "sommige gevallen natuurlijk kindermishandeling kunnen zijn, maar dat moet per geval onderzocht worden". Dat je van geval tot geval moet kijken of indoctrinatie plaatsvindt, lijkt me evident. Maar als je PAS hebt aangetoond, heb je daarmee dus ook indoctrinatie aangetoond, dunkt me. Ja, men zou nog eens op internet kijken. Ach, het zal er wel op neerkomen dat men al geen zin meer had in moeilijke dingen. Daar word je op het expertisecentrum blijkbaar niet voor betaald. Geconfronteerd met voorgaande tekst, werd mij overigens namens het NIZW nog het volgende medegedeeld: "Uw conclusie dat, op basis van deze eerdere reactie, PAS per definitie onder geestelijke mishandeling valt, delen wij niet."

Dit soort reacties zijn angstreacties. Het ouderverstotingssyndroom is een onderwerp dat helaas gepolitiseerd is geraakt. In de rechtbanken, waar twee advocaten voor veel geld herrie schoppen over de hoofden van kinderen, roept de stelling van de één makkelijk het tegenovergestelde bij de ander op. Omdat het hierbij bijna altijd gaat om de verdediging van vaders tegen moeders, is het een genderbeladen issue geworden. Hoewel Gardner alle mogelijke, mijns inziens zelfs oneigenlijke, moeite doet het genderkarakter te neutraliseren (zie hoofdstuk 3.3), kwam de Californische afdeling van de Amerikaanse vrouwenorganisatie NOW zelfs op het idee te gaan eisen dat het stellen van PAS verboden

zou moeten worden. Uit een vorm van vrouwenbescherming, gemengd angst niet politiek correct te zijn, volgt een klaarblijkelijke repressieve vogelpolitiek.

Het is over de hele wereld ook gebruikelijk te klagen over het vermeer dat er aan PAS geen wetenschappelijke publicaties gewijd zouden zijn. D caties zijn het NIZW onder de neus gewreven. Het kan dan ook niet and dat bij het NIZW het denken over het ouderverstotingssyndroom gestop het klakkeloos overnemen van argumenten van andere tegenstanders.

Een andere belangrijke instantie die met het ouderverstotingssyndro moeten kunnen omgaan, is de Kinderbescherming. Het comité "Stop on onrecht" kaartte in 2000 door middel van een bezettingsactie een aan bleempunten bij de Raad voor de Kinderbescherming aan. Eén daarvan niet herkennen van het ouderverstotingssyndroom. Naar aanleiding onderhandelingen die op de actie volgen, werd een onderzoek uitgeze Rijksuniversiteit Utrecht. Ik ga hier in hoofdstuk 3.1 verder op in.

Uiteraard wordt de derde partij gevormd door de kinderrechters. Bij mo hun voorzitter kreeg ik te horen dat onder zijn collega's het ouderverst syndroom een naar zijn idee redelijk bekend begrip is. Er kon ook een ze creet geval worden genoemd waarin dat in de rechtszaal meespeelde. In tegenstelling tot de ontwikkelingen in bijvoorbeeld Duitsland en de Nederland nog geen sprake van jurisprudentie-ontwikkeling. Maar de zichten zijn niet slecht. Nu in diverse landen rechters het ouderverstoti droom als serieus probleem herkennen, en op basis van een PAS-d besluiten tot – bijvoorbeeld – gezagswijziging, zal ook Europa niet ac ven. In het Elsholz-oordeel van het Europese Hof voor de Rechten van klinkt een vage verwijzing door naar de symptomen van PAS. Belangrijk in deze ontwikkelingen is de mogelijke opname van PAS in DSM (Diagno Statistical Manual of Mental Disorders), versie 5. Momenteel geldt de vierd DSM is de standaardcategorisering die wordt gebruikt door de club van kaanse psychiaters. En zoals zo veel zaken uit de States is ook dit intern de standaard geworden.

De Nederlandse Gezinsraad (NGR) is een belangrijke beleidsontwik instelling inzake familierecht en jeugdzorg. De juridisch beleidsmedewer de term goed en veronderstelt zelfs dat die in een aantal van hun pu aan de orde was. Helaas moest ik hem over het laatste teleurstellen. komende volgende gevallen zou daar beter op worden gelet. De organisatie van de campagne tegen geestelijk geweld ten slotte r in het geheel niet op mijn verzoek hun visie te geven.

In de publieksmedia is het verschijnsel nauwelijks nog aan de orde gewe

werd kort gememoreerd in een aantal algemene artikelen van mijn hand over familierecht. Belangrijk was een interview dat *de Telegraaf* deed met een PAS-kind. In het jeugdzorgtijdschrift *Perspectief* kwam de Duitse psychologe Ursula Kodjoe aan het woord (zie hoofdstuk 3.2). Dit was naar aanleiding van een workshop over het ouderverstotingssyndroom in een congres van de PvdA samen met het comité "Stop omgangsonrecht". De belangrijkste bijdrage aan de bekendheid van het ouderverstotingssyndroom in Nederland komt van prof. Hoefnagels. Hij verwees ernaar in zijn *Handboek scheidingsbemiddeling* en in een spraakmakend artikel in *Trouw*. In tegenstelling tot ons omringende landen is het verschijnsel nog niet doorgedrongen tot wetenschappelijke tijdschriften. Ook van Leuven[4] verwijst ernaar. Het boek van Spruijt c.s.[5] wordt in hoofdstuk 3.1 apart besproken.

De internationale wetenschappelijke uitwerking van het begrip PAS staat inmiddels niet stil. Gardner, die inmiddels is overleden, schreef zelf regelmatig nieuwe artikelen over het onderwerp. Op zijn site zijn verwijzingen te vinden naar een groot aantal (wetenschappelijke) artikelen, ook van anderen. Een belangrijke controverse in de praktijk van PAS is de vraag of het syndroom vooral een probleem is waar moeders programmeren en vaders worden verstoten dan wel of het een gender-neutrale praktijk betreft. Ik ga verderop in het boek (hoofdstuk 3) hierop in. In Europa zijn de laatste jaren aan het ouderverstotingssyndroom diverse congressen gewijd (o.a. Breda, Londen, Frankfurt, Namen). In Poortugaal vond in november 2003 het eerste Nederlandse, geheel aan het syndroom gewijde, congres plaats.

Dat de term als wetenschappelijk begrip in Nederland niet snel oprukt, wil overigens niet zeggen dat er niets gebeurt aan de ellende waarvan het in bredere zin een uitdrukking is. Op het moment waarop ik dit opschrijf, zijn vijf moties in de Tweede Kamer aangenomen waarin wordt gepleit voor respectievelijk vastleggen van zorgverplichtingen, beter handhaven van het omgangsrecht, vereenvoudigen van scheidingsrecht, invoeren van een standaard-basisregeling vóor omgang, en verplichte scheidingsbemiddeling. Vooral de inzet van Marleen de Pater van het CDA, die pleit voor herverdeling van zorg door middel ook van het vastleggen van plichten en rechten, geeft eindelijk een nieuwe kijk op de vastgeroeste patronen waarin herverdeling van zorg en omgangsrecht als twee heel aparte zaken werden beschouwd. Je zou kunnen concluderen dat de internationale verklaring over gelijkwaardig ouderschap (de verklaring van Langeac)[6] en de ontwikkelingen in het Franse familierecht de leidende principes lijken uit te dragen.

4 Cees van Leuven en Annelies Hendriks, *"Kind in bemiddeling"* Molenschot 2003.
5 Spruijt c.s., *"Het verdeelde kind"*, Utrecht november 2002.
6 Zie folder *"De verklaring van Langeac"*, platform SCJF of http://papa.nl.nu/langeac.html

Het was de bedoeling in dit boek, net als in het eerste boek, uitgebreid in te gaan op de stand van zaken m.b.t. Nederlands onderzoek naar verbroken ouder-kind-relaties en de positie van vaders daarin. De andere delen van dit boek gingen echter gaandeweg zó veel bladzijden beslaan dat ik dit plan helaas heb moeten laten varen. In 3.1 ga ik nader in op het onderzoek van Spruijt, in deze inleiding wil ik nog het volgende memoreren.

In de onderhandelingen tussen het comité "Stop omgangsonrecht" en de landelijk directeur van de Raad voor de Kinderbescherming, in 2000, werd één punt met de nodige nadruk binnengehaald. Het moest maar eens afgelopen zijn met al die kinderbeschermers die beweren dat ze de hele tijd opgescheept zitten met een soort "schuim der natie" dat zijn zaakjes niet goed regelt. Dat ongeveer de helft van alle kinderen die niet meer worden grootgebracht binnen een vader-moeder-relatie hun vader niet meer zien, wordt òf gemakshalve vergeten òf er moet blijkbaar worden begrepen dat de Kinderbescherming dat verstaat onder "goed regelen".[7] Geheel los van de genoemde querulanten-benadering worden alle vaders die geen contact met hun kinderen hebben, bij voorbaat uitgemaakt voor weglopers die niet om hun kinderen geven. Dat beide redeneringen elkaar bijten, lijkt niemands zorg. Het lijkt er haast op dat (vooral) vaders het niet goed kúnnen doen. In welke groep je ook zit: je zit fout. De landelijk directeur Nijhof zag wel in dat, als de zaken zo zouden liggen, de afdeling voorlichting de opdracht zou moeten krijgen dit soort berichtgeving te stoppen en daarover een intern communiqué te laten rondgaan. Het actiecomité kon zijn verbazing dan ook niet onder stoelen of banken steken toen diezelfde directeur Nijhof op 22 juni 2002 op Nederland 3 verklaarde dat de meeste mensen het na hun scheiding wel goed weten te regelen.

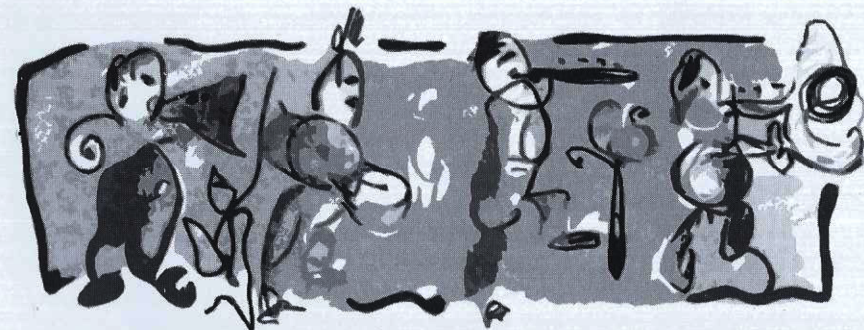
In het eerste boek over het ouderverstotingssyndroom hebben we uitgelegd wat er aan onderzoeken en opmerkingen hierover allemaal niet deugt. Inmiddels heeft het CBS een nieuwe schatting gemaakt van het aantal verbroken vader-kindrelaties, en het kwam op 25%.[8] Het grote SIN (Scheiding in Nederland) onderzoek kwam uit op lagere percentages. Bij nadere beschouwing van het SIN-onderzoek blijkt dat vaders die hun kinderen niet zien, in de steekproef ondervertegenwoordigd zijn. Een poging dat te compenseren, werd door de SIN-onderzoekers zó uitgevoerd dat de onevenwichtigheden en het gebrek aan representativiteit alleen maar toenemen.[9] Dit heeft ook aanzienlijke gevolgen voor de conclusies over de vermeende invloed van zorginvestering door vaders en de kans op behoud van contact met de kinderen na de scheiding. Met dit laatste punt komen we dan ook meteen terecht bij een andere mythe, die in Nederland naast de SIN-onderzoekers wordt uitgedragen door dr Vincent Duindam.[10]

7 Zie ook het eerste boek: Zander c.s.: *"Het ouderverstotingssyndroom in de Nederlandse context"*, 1999.
8 CBS januari 2001.
9 "Codeboek SIN (DIN)" internetsite KUB.
10 Duindam: *"Op elkaar aangewezen: Kinderen en ouders na (echt)scheiding"*. In *"Dubbelleven"* ThelaThesis 2001.

Deze mythe behelst dat vaders meer kans maken het contact met hun kinderen te behouden als ze meer investeren in de zorg voor de scheiding. Duindam verwijst daartoe naar Snarey[11] en naar Kalmijn en De Graaf.[12] In het bedoelde, zeer lijvige, boekwerk van de eerste wordt een dergelijke relatie gewoon niet gemeld. Kalmijn en De Graaf beweren in hun publicaties weliswaar dat ze zo'n verband aantonen, maar als je kijkt naar de operationalisatie van het begrip zorg, zie je dat ze vooral een betrokken klassieke vadertaak als uitgangspunt hebben beschreven. Wat ze dus meer aantonen, is dat juist een klassiek rolpatroon meer kans (nog steeds weinig) geeft op behoud van contact. Dit komt overeen met de opmerkingen die ik daarover in het vorige boek maakte. Ernaar gevraagd, ontkennen overigens noch De Graaf noch Duindam de juistheid van mijn zienswijze. Verder gelieve de lezer zich te realiseren dat het gemak waarmee wetenschappers causale verbanden verbinden aan het bestaan van statistische correlaties, meer de behoeften van de media bedient dan die van zorgvuldig wetenschappelijk gedrag. Als er een causaal verband is, dan is dat wel het verband tussen de onverhoede uitspraken van dit soort wetenschappers en het voortbestaan van de problematiek van kinderen die één van hun ouders moeten missen.

Ik ben inmiddels in een andere publicatie[13] uitvoerig ingegaan op de manier waarop de Nederlandse sociale wetenschappers rommelen met cijfers en zich er niet voor schamen de ouder/vaderbeweging in de leugenaarshoek te zetten (liegen) waar ze zelf maar snel in moeten kruipen.

Er moet nog veel gebeuren om politiek, rechters, kinderbeschermers en wetenschappers te verlossen van leugens, mythen en kinderbeschadiging.

Up to the walls of Jericho!!

11 Snarey: *"Care for the next generation"*, Harvard University Press 1993.
12 Kalmijn en De Graaf in: *"Bevolking en Gezin 2000"*.
13 Joep Zander: *"Is fatherhood a scientific problem? About unsocial non-science in the Low Countries"*. In search of fatherhood, 2003.

2. De interviews

2.0 Verantwoording bij de interviews

De interviews met Ans, Peter en Elly vormen de kern van dit boek. Toen ik op de simpele gedachte kwam een vader, moeder en kind uit een geval van ouderverstotingssyndroom te interviewen om zo een beeld van binnenuit te geven van het ontstaan en het oplossen van een dergelijke situatie, wist ik een beetje waar ik aan begon. Het zou een klus worden drie misschien heel verschillende verhalen zó op papier te zetten dat de lezer er wat aan zou hebben. In sommige opzichten viel het me mee. Wat meezat, was dat ik al uitvoerig contact had met een "kind" (inmiddels tegen de 30 jaar) dat zich aan dit syndroom aan het ontworstelen was. Op zich is dit al tamelijk uniek, omdat Gardner ervan uitgaat dat het ouderverstotingssyndroom in de meeste gevallen zo goed als ongeneeslijk is. Er was bovendien een moeder die al te kennen gaf dat ze het achteraf bekeken óók niet allemaal zo best vond.

Het viel me ook mee dat de tegenstrijdigheid in de verhalen in feite kleiner was dan verwacht. Noch de vader noch de moeder wordt achteraf door iemand uit de driehoek afgeschilderd als een onmogelijke ouder. De teleurstelling over (respectievelijk de afloop van) het huwelijk is er, maar met de jaren is het onderscheid tussen ouderschap en partnerschap (hier doel ik vooral op de programmerende ouder) blijkbaar gegroeid. Erg lastig vond ik dat de gegevens in het dossier hier en daar erg los stonden van de persoonlijke ervaringen. Het lijkt bijna of er geen conflict was tussen de ouders over het recht op omgang, maar een conflict tussen de ouders en de door hun advocaten en anderen opgeschreven tekst.
Het stereotiepe patroon van het conflict dat zich als een warme maar verstikkende deken over de ouders en hun kinderen ontfermd. Ik kwam herhaaldelijk voor de vraag te staan of ik de betrokkenen met het dossier zou confronteren dan wel de vraag zou voorleggen aan de lezer. Ik heb ervoor gekozen van allebei een beetje te doen. Om een en ander zo goed mogelijk tot zijn recht te laten komen, heb ik gaandeweg besloten het dossierverhaal gecomprimeerd weer te geven als een apart verhaal, een soort complexe voetnoot. Door middel van cijfers wordt in de teksten verwezen naar de "voetnoten". En de gezamenlijke voetnoten kunnen in feite worden gelezen als apart verhaal (zie 2.4). De interviews kunnen dan, omgekeerd, ook worden gelezen als voetnoot bij het dossierverhaal. Het dossier verhaal is voorzien van een blokje aan de zijkant van de bladzijde t.b.v. het opzoekgemak.

Ik heb een moment gepiekerd over de volgorde van de drie interviews in dit boek. Ik beschouw de relatie moeder-kind-vader als een driehoeksrelatie die in de praktijk nogal eens tot een lijnrelatie vader-moeder-kind verwordt. Ik denk dat het kind uiteindelijk wel het belangrijkste is. Niet zozeer als persoon, maar vooral ook als principe, omdat het staat voor ongeschondenheid. Als iets wat we in onszelf zouden moeten koesteren, maar dat zo dikwijls vernield en beschadigd raakt. Als er iets is wat ouders het zicht op hun eigen kindzijn ontneemt, is het wel een proces waarin hun hun fysieke kind wordt afgenomen of waarin ze worden gesteund om hun fysieke kind de helft van de existentiële binding en worteling te ontzeggen. In feite een institutionele misdaad.

Het betrokken kind, krijgt van mij het laatste woord, om het kind, letterlijk en overdrachtelijk, daardoor een plaats te kunnen geven tussen twee ouders. Door de vader als eerste neer te zetten, zet ik de aanklacht neer, gevolgd door repliek en synthese. Maar ik wil de lezer er beslist toe aanmoedigen een eigen, desnoods willekeurige, volgorde te kiezen. Ook dan blijft het uiteraard leesbaar. Graag verneem ik uw opmerkingen in deze.
De interviews zijn onafhankelijk van elkaar gemaakt. Dat wil zeggen dat ik het risico van enige kruisbestuiving zo klein mogelijk heb proberen te maken. Ik heb mensen dus alleen in zeer uitzonderlijke gevallen geconfronteerd met andere elementen dan die welke ze zelf aandroegen. Die uitzonderlijke gevallen bleven beperkt tot confrontaties met passages uit de papieren dossiers. De namen en enkele specifieke, voor het verhaal minder belangrijke, details in de interviews zijn veranderd, om herkenning te bemoeilijken.

Ik merk op dat de keuze voor juist deze case is bepaald door kansen en omstandigheden. Hier en daar heb ik nog een oproep geplaatst om een mogelijk andere complete driehoek voor een interview bij elkaar te krijgen. In één geval had ik dat bijna voor elkaar, maar heb ik daar niet voor gekozen, omdat de moeder geen enkel teken van inzicht of spijt toonde en ook nog twijfelde. Dit verhaal gaat niet over een zorgende vader die, juist omdat hij zo zijn best deed, als vermeende softie terzijde werd gezet. Ook niet het verhaal van een van incest beschuldigde of een vader die tot de Hoge Raad is gegaan. Het is dus ook niet het verhaal van de modale vader die het al bij de eerste dreiging van het mogelijke conflict laat afweten. Het is ook niet het verhaal van de leugenachtige Kinderbeschermingsrapporten. Die waren in de tijd waarin dit verhaal speelde ook minder nodig: er bestond nog geen recht op omgang en dus was elk "argument" voldoende om de vader buiten de deur te krijgen. Leugens waren daarbij overbodig. Het is per saldo een verhaal met een redelijk happy end. Fijn om op te schrijven, maar helaas niet de modale werkelijkheid.

Alle drie de betrokkenen verdienen respect van de lezer voor hun inspanning en moed om in dit drieluik voor de dag te komen met hun bewogen geschiedenis. Ik hoop dat in de beschrijving mijn eigen respect daarvoor voldoende doorklinkt.

2.1 Interview met Peter

"Ik ben en blijf je vader"

"Op een dag liep ik door een kamer van een leegstaand pand om mijn werk te doen. Toen zag ik daar ineens de trouwfoto's van mijn oudste dochter hangen. Mijn kind dat ik tien jaar zo goed als niet gezien had. De laatste foto dateerde van acht jaar terug. Toen brak mijn gevoel even door de muren heen die ik er jarenlang omheen had gebouwd. Muren met het stevige cement van de vervreemding."

Hoe het was

Peter is nu 56 jaar. Hij trouwde in 1969 met Elly. In 1971 kwam hun eerste kind, daarna kwamen er nog vier in volgorde: Karel, Ans, Trude, Lieke en Pieter. Peter heeft een leidinggevende functie als opzichter bij gemeentewerken. Tot 1981 hield dat ook af en toe onregelmatige diensten in. Peter vindt dat hij niet echt voor dit huwelijk heeft gekozen. Het was meer een soort omgekeerd uithuwelijken. Hij koos haaks op wat zijn ouders wilden. "Ze hebben me in haar armen gedreven." Zijn vrouw was precies wat zijn conservatieve vader niet wilde. Voordat hij trouwde, woonde hij bij zijn schoonouders in, terwijl zijn toekomstige vrouw aan de andere kant van Nederland werkte. Er was al gauw geen weg terug. Je denkt nog: "Als we eenmaal getrouwd zijn gaat het wel beter", maar dat was niet zo. Het was het begin van een 16 jaar durend huwelijk dat werd gekenmerkt door een traditionele rolverdeling, veel getwist, maar ook een hoop leuke herinneringen aan gezamenlijke uitstapjes met de kinderen.

Peter vertelt dat hij bewust koos voor het krijgen van kinderen. Hij deed veel met zijn kinderen in de schaarse tijd waarin hij vrij was van zijn werk en studie. Hij ging mee naar hun school en naar zwemles, maakte in het weekend uitstapjes, bijvoorbeeld naar een vaste camping in de buurt, en ieder jaar op vakantie, in het buitenland. Ook in de opvoeding van de kinderen was de rolverdeling wel klassiek. Vader was er voor het gezag en om de grenzen te stellen, en keek af en toe met lede ogen naar iets wat hij ervoer als "smothering[1]". Werkte Karel voor de zoveelste keer zijn fiets in barrels,

[1] Smothering; een door Warren Farell gebruikte uitdrukking om een verbinding aan te geven tussen de woorden mother en smother (verstikken). Smothering is voor vrouwen wat workaholisme is voor mannen.

"dan vond ik toch wel dat ik een streep mag trekken. Ze mogen best leren er zuinig mee te zijn, dat het niet moedwillig kapotgemaakt wordt". Dat leverde wel eens fikse meningsverschillen op met Elly. Vooral het gebrek aan orde en netheid en de slechte communicatie vrat aan de relatie. De vraag of hij ook had kunnen kiezen voor een andere rolverdeling beantwoordt hij vrij resoluut met nee. Op zich was hij tevreden met de rolverdeling. Elly, vertelt hij, had wel gewild dat hij wat minder aan zijn carrière deed, maar Peter betwijfelt of ze daarvoor de betrekkelijke luxe die ze hadden, had willen opgeven. "Ik wilde me graag ontwikkelen, iets waar zij niet aan toe kwam en wat zij ook niet wilde. Er waren geen regelingen voor minder werken zoals nu, en mijn werk liet het door zijn aard ook niet toe."

Geïnterviewd worden over dit soort traumatische ervaringen is een bijzonder pijnlijke gebeurtenis. Veel oude wonden worden nog even blootgelegd. Het vereist veel moed daaraan mee te doen. Uit gebrek aan enige adequate opvang, laat staan een oplossing voor het existentiële gemis aan contact met je eigen kinderen, stoppen veel vaders hun ervaringen diep weg in een verborgen plekje van hun hart. Ingepakt in een laag beton, vergelijkbaar met de manier waarop het hart van de kerncentrale van Tsjernobyl ooit werd ingepakt. Peter werkte aan dit interview mee omdat hij gelooft in de heilzame werking ervan voor zichzelf, zijn kinderen en de maatschappij. Het doet hem goed dat ook de moeder, vanuit een gelijksoortige bedoeling, haar medewerking aan dit boek gaf.

Papa gaat weg

De ruzies liepen vaak zô hoog op dat ik dacht: "Zo gaat het niet langer." Het ligt niet in mijn stijl om te gaan dreigen met echtscheiding. Zij dreigde wel eens met "Ik wil scheiden", ik niet, ik dééd het. Ik had vaak erover nagedacht of ik door zou gaan met het huwelijk. Maar op een gegeven moment ging het gewoon niet meer. Toen ik in oktober 1985 besloot ermee te stoppen, leidde dat tot een heftige nachtelijke ruzie. Het was direct veel gescheld en geschreeuw, te praten viel er niet, en dat was eigenlijk ook altijd zo geweest. Toen ik het gedecideerd genoeg had gezegd, zei ze: "Ga dan maar gelijk weg." Dat was ik eerst niet zo snel van plan, maar ik heb dan toch 's morgens vroeg mijn spullen gepakt en heb geprobeerd, toen de kinderen wakker waren, van de kinderen afscheid te nemen.
Ik wilde alléén met mijn kinderen praten, maar dat werd me niet gegund, zij wilde erbij zijn. Ik heb ze uiteindelijk wel zelf verteld dat we uit elkaar gingen, maar alles wat ik meer wilde vertellen heb ik binnen moeten houden. De oudste zei nog: "Maar dan hoef je toch niet weg te gaan." De volgende dag, maandag, kwam ik nog een keer terug om een paar persoonlijke zaken te pakken en daarna ben ik nooit meer terug geweest. Mijn oudsten waren toen op school en zij was met de kleinsten direct vertrokken. Zij heeft altijd gedacht dat ik nooit

weg zou gaan omdat ik de kinderen niet in de steek zou willen laten (**4**)[2]. Dat wou ik op zichzelf natuurlijk ook helemaal niet. Maar het speelde al vijf jaar, voortdurend interne strijd. Soms lag ik op mijn knieën voor het bed van mijn slapende kinderen: "wat moet ik in godsnaam........ "

Zij veronderstelde dat ik het allemaal had voorbereid, maar dat had ik niet. Geestelijk heb ik me proberen voor te stellen wat de consequenties zouden zijn, maar ik had verder niets geregeld. Als ik de consequenties die er, achteraf bekeken, aan vastzaten, had kunnen bevroeden, had ik het nooit gedaan, dan had ik mezelf opzij gezet in het belang van de kinderen. Ik was gek met mijn kinderen. Misschien was ik naïef. Ik had nog nooit gehoord hoe zoiets verloopt. Op mijn werk kende ik geen mensen die gescheiden waren.

Ja, je zou ook kunnen zeggen dat ik als ik gebleven was, me door haar had laten chanteren middels de kinderen. Ik was dan niet gebleven omdat ik dat op zich beter vond voor de kinderen, maar omdat ze de kinderen het contact met hun vader zou afnemen. Als zij toen gezegd had dat ze de kinderen van me af zou nemen, dan had ik geen krimp gegeven. Dan had ik gezegd: "Ja, dat kun jij wel vinden, maar er is natuurlijk nog een rechterlijke macht die over dit soort zaken beslist." Niet wetende dat de rechterlijke macht in dit soort zaken ook niets voorstelt en dat de Raad voor de Kinderbescherming in dit soort zaken evenmin iets voorstelt. In mijn beleving komen ze onvoldoende op voor het belang van het kind, immers het kind wil geen van de ouders verliezen. Maar dat wist ik toen dus niet. Maar nu, dit alles overziend..........als ik dat allemaal wist, dan had ik me misschien wel laten chanteren. Elly zei direct: "Ik wil eerst rust", wat blijkbaar inhield dat ik de kinderen niet te zien kreeg (**7**).

Omgang

Ze gebruikte belachelijke argumenten om mij de omgang te ontzeggen. Middels communicatie van de advocaten (**1**) hoopte ik deze fake-argumenten door te prikken. Ik verwachtte wel dat een advocaat daar niet in mee zou gaan en een bemiddeling voor zou stellen om er het beste voor de kinderen uit te slepen. Maar haar advocaat ging direct op de conflicttoer (**9, 15, 16**). Mijn advocaat probeerde ondertussen wel voortdurend de zaak van twee kanten te bekijken. Ondertussen zorgde ik er wel voor dat ze hun geld kregen.
Zij belde op een gegeven moment op om nog 's te praten. We hebben naar aanleiding daarvan nog een keer in een restaurant gezeten. Zij wilde nog een verzoening, maar het ging haar om mij en materiële en praktische zaken, niet om de kinderen. Ik had daar geen zin in. Conflicten om de kinderen bleven, ik kreeg ze niet te zien. Overigens waren we het over andere zaken snel eens. Ik liet haar

2 De vet gedrukte cijfers verwijzen naar het dossierverhaal; startende op blz. 42. Zie het zwarte tabblokje.

de gehele inboedel en ze kon in de (huur)woning blijven wonen. Ook over de kinderalimentatie waren we het snel eens. Ik nam alleen de auto (en de lening hiervoor) en wat persoonlijke dingen mee. De kinderen moeten daar uiteindelijk ook kunnen blijven wonen. Ze smeekte herhaaldelijk om rust en in de eerste weken heb ik haar dat gegund. Dat duurde (van oktober) tot december. Toen heeft mijn advocaat per brief verzocht om een bezoekregeling (**10**). Hiermee stemde zij in principe in. Maar na één keer liep het alweer vast omdat ik weigerde bij haar binnen te komen (**16**). Ik kon de kinderen ophalen, maar dan moest ik wel aan de deur of binnenkomen en daar had ik geen behoefte aan.

Ans belde, vlak voor de kerstdagen, dat er geen geld meer was voor boodschappen (**9, 54**). Toen bood ik aan samen naar de supermarkt te gaan en zo veel boodschappen te doen als ze nodig vond. Dit moest ze eerst met haar moeder overleggen en ze zou me hierover terugbellen. Maar toen hoefde het van moeders niet, kennelijk wilde ze alleen maar klinkende munt. Toen ik de helft van het geld voor een fiets voor Lieke gaf (ik had beloofd de helft van alle grote uitgaven op me te nemen) kreeg ik het teruggestort met de opmerking "Hoe durf je". Belachelijk dat mijn kinderen op die manier als pion, of erger, in het conflict werden ingezet. Op de rechtszitting in januari moest uiteindelijk dus wat over de bezoekregeling worden afgesproken (**18**). De oudste twee en de jongste drie kreeg ik om het weekend wisselend te zien (**13, 15, 26**). Dat werd zo gedaan omdat ik slechts één kamer had en dus activiteiten buitenshuis moest ondernemen. Dan is het een beetje moeilijk om voor de oudsten en jongsten tegelijkertijd leuke dingen buitenshuis te doen.

Geen omgang

Met de oudsten ging dat ongeveer een half jaar goed. In 1986 kreeg ik een relatie met Margriet, mijn huidige vrouw (**46**). Ik wilde dat in het begin nog wat stilhouden voor mijn kinderen, ik had geen zin om een mogelijke flipperkastrelatie te melden, dat leek me niet goed voor hen. De vrouw van een collega van het werk vertelde het echter aan Elly. Die veronderstelde onmiddellijk dat ik die relatie al heel lang zou hebben gehad, terwijl het dus eigenlijk nog niet eens goed aan was. Ik heb het idee dat dit de breuk met mijn oudste kinderen heeft veroorzaakt. De oudste twee kwamen gewoon niet meer. Ans stuurde een brief: Zij wilden niet meer komen omdat ik een vriendin had (**46**). Toen heb ik nog anderhalf jaar de jongsten gezien. Met een hoop gerommel, soms kwamen ze ook niet. Overigens zag ik ze nooit met feestdagen en ze mochten ook nooit een nacht logeren, ook niet toen ik weer in een huis woonde.

Ze mochten geen pappa meer zeggen. De jongste, vijf jaar oud, zat dan te murmelen. "Pappa, Peter.... ik mag geen pappa zeggen." Er was aan haar kant geen relatie in het spel die ze papa moesten noemen. Ik heb wel van anderen

gehoord hoe het eraan toeging daar en hoe er in het bijzijn van de kinderen over mij werd gepraat. Op een gegeven moment ben ik naar de kinderrechter gegaan en heb een uitbreiding van de bezoekregeling gevraagd, inclusief vakantie en dergelijke (**33**).

De hogere machten

Toen volgde er een onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming. Het duurde een jaar voordat er een afspraak met de moeder tot stand kwam. Wisselend kon of wilde Elly niet of kon de raad niet (**43**). Elly gaf bijvoorbeeld pas op het laatst door dat ze jarig was (**74, 75**) op de afspraak-datum. Dat is dan toch meer "niet willen" dan "niet kunnen". Ze kwamen uiteindelijk langs om te praten met de moeder waar de kinderen bij zaten. Elly was bang alle contact met de kinderen te verliezen als de kinderen eenmaal naar mij toe zouden komen. Dat kwam ook zo in het rapport (**51**). Ze wilde geen gezamenlijk gesprek (**45, 47**). Door de rust (mij niet zien) zou het goed gaan op school. Trude werd als een moeilijk kind gezien. Maar Trude is op zichzelf geen moeilijk kind. Lopende het onderzoek werd de omgang niet hervat (**46**). Ook de omgang met de jongsten stopte toen. Van een van mijn dochters kreeg ik een briefje: "Ik ga niet mee, ik moet wel van mama, maar ik wil niet omdat ik geen zin heb" (**48**). Eind 1987 belde Ans (in plaats van Elly) me dat ook de jongste, Pieter, niet meer mocht komen.

Op 18 december 1987 krijg ik via haar advocaat te horen dat alle omgang is stopgezet (**64,65,66**) (zonder overleg en tegen de vastgestelde bezoekregeling. Op diezelfde dag komt een van mijn dochters mijn kantoor binnenlopen om me haar rapport te laten zien. Deze gebeurtenis wordt door de moeder volstrekt ontkend. Het zou niet kunnen zijn gebeurd, omdat mijn dochter zich daar belachelijk mee zou maken, zegt ze (**59**).

Enige aanleiding voor het stopzetten was er eigenlijk niet. Ik had niets misdaan. Zelfs geen beschuldiging. Hoewel, ... Nadat ze, na een uitstapje, een keer erg vuil waren geworden, stopte ik mijn kinderen, voordat ik ze terug naar huis bracht, onder de douche. Vóór de scheiding was het heel normaal dat ik dat deed. Nog geen half uur nadat ik de kinderen thuis had gebracht, kreeg ik telefonisch te horen: "Blijf voortaan met je vingers van mijn kinderen af." Nu moet ik gaan oppassen, dacht ik, straks heb ik een aanklacht wegens incest.

Het onderzoek werd afgesloten met een sessie bij de Kinderbescherming waarbij alle kinderen moesten komen en ik ze kon vragen wat ze wilden. Het was een dramatisch punt. Ik wilde persoonlijk met mijn kinderen praten. Van allemaal was het antwoord: "Je moet ons met rust laten" (**90**). Alleen de jongste, Pieter, 6 jaar, wilde wel (**91**). "Als jullie je vader niet meer willen zien zal ik dat

respecteren. Weten jullie wel wat dat inhoudt? Ik neem dan ook geen contact meer met jullie op!" Van binnen kon ik wel huilen. Ik moest even slikken om me te herstellen. Echt huilen deed ik pas toen ik buiten was. De buitenkant probeerde ik in de plooi te houden. Ik had weinig verwachtingen van de bijeenkomst gehad. Maar een positieve instelling is me wel eigen. Ik had gedacht: "Als ik maar eenmaal vrijuit met ze kan praten zonder hun moeder erbij, dan kunnen we misschien een goed gesprek voeren." De werkelijkheid was anders. Ze waren in mijn beleving helemaal geprogrammeerd. Ik hoorde steeds maar woorden zeggen en bewoordingen eruit komen die van hun moeder kwamen.
Vervolgens werd alles afgewezen, ook de omgangsregeling met Pieter. Uitspraak en motivering: moeder heeft verklaard geen medewerking te willen verlenen (**96,99**). Onder deze omstandigheden achtte de rechter het niet in het belang van het kind een omgangsregeling vast te stellen. Ook Pieter werd dat lot beschoren. Ondanks zijn moed om te zeggen wat hij zelf wilde. Er was helemaal geen omgangsregeling meer (**85,90,91,92**).
Als mijn kinderen nu vragen waarom ik ben weggegaan bij hun moeder leg ik ze uit dat ik drie opties had:
òf blijven in een situatie die voor iedereen hoogst ongelukkig was, alle ellende over je laten komen tot de kinderen groot zijn en dan alsnog scheiden,
òf de kinderen onder de arm nemen en weggaan, met weinig kans van succes en met het mogelijke gevolg dat ze hun moeder niet meer zouden zien,
òf opstappen en proberen contact te onderhouden. Het leek me de enige mogelijkheid.
Nu snappen ze dat wel. Nu ze ouder zijn.

Het is een vreemde gewaarwording dat je ineens niet meer gewoon vader van je kinderen bent. Mijn huisarts die vindt dat hij je ineens niets meer over de kinderen mag vertellen; zomaar van de ene op de andere dag ben je blijkbaar geen ouder meer. Ik was voorzitter van de medezeggenschapsraad van de school van mijn kinderen. Na de scheiding werd ik meermalen via haar advocaat bedreigd met een straatverbod (**67**) als ik in de buurt van de school kwam. Ik heb een keer Pieter opgewacht op de straatweg. Ik heb wel eens het advies gekregen om ze te ontvoeren.........
Op weg naar de rechtszitting in Z in de auto van mijn advocaat: "Nou mijnheer Striens, u treft het niet vandaag, want u hebt rechter Koertens. Ik wist niet wat ik hoorde; kan dat óók nog? Zo groot is de willekeur dus: je bent overgeleverd aan de luimen van de rechter en het toeval van de dag.
De Kinderbescherming die zegt dat ze óók wel zien dat het onrechtvaardig is, maar niets doet. En waarom kan het nú inmiddels wél en al die jaren niét. Ik ben inmiddels een groot stuk van hun leven kwijt, dat krijgen de kinderen en ik nooit meer terug.

Omdat Pieter had aangegeven wel te willen komen, startte ik voor Pieter een nieuwe procedure om een bezoekregeling te verkrijgen. Subsidiair vroeg ik de

voogdij voor het geval een bezoekregeling zou worden afgewezen(**72**). Dit leidde ertoe dat aan de andere kant verondersteld werd dat ik alleen nog maar oog had voor Pieter en het gezin uit elkaar zou willen drijven. Juist Pieter werd vervolgens aangepakt door hem zijn achternaam Striens af te nemen; het moest Koning worden. Niet in een formele procedure, maar in de praktijk op school en dergelijke. Toen ik Pieter voor de laatste keer zag, in december 1987, zei hij: "Tot de volgende keer." Die volgende keer was elf jaar later, maar hij kwam weer binnen alsof er een paar dagen tussen zaten in plaats van jaren.

Toen al die procedures óók niet hielpen (**97,98,99,100**) heb ik de foto's opgeborgen en de rest een plekje in mijn ziel gegeven. Ik ben ermee gestopt, heb niets meer gedaan; ik was het helemaal zat. Je moet er soms een poosje tussenuit om je rugzak leeg te krijgen. Ik heb me een tijd wezenloos gesport om de kwaadheid, woede en agressie uit mijn lijf te trainen. Ik kreeg wel wat hulp van het bedrijfsmaatschappelijk werk en ik heb voor mezelf wat opgeschreven. Ik heb geen kaartjes meer gestuurd, geen foto's gevraagd. Bekijk het maar, dacht ik....(uit zelfbescherming). Het pijnlijkste is dat je af en toe denkt je kinderen te zien en dat je ze dan niet eens meer herkent. Op het trouwfeest van Karel wilde ik niet aanwezig zijn, omdat Elly dan dreigde weg te blijven. Om te voorkomen dat Karel zou moeten kiezen, heb ik de pijnlijke keuze gemaakt. Toen heb ik afzonderlijk met hem en mijn schoondochter op dezelfde dag wat leuke dingen gedaan. "Wie is dat meisje op de foto?" vroeg ik toen ik later de foto's van het feest zag. Dat bleek dan mijn eigen dochter Lieke te zijn. In de tijd erna wilde ik geen pogingen tot contact meer ondernemen, het was te pijnlijk. Ik koos voor mezelf, ik was bang het anders niet te overleven. De kinderen konden langskomen als ze dat zouden willen; ik had ze immers in het laatste gesprek duidelijk verteld dat de deur altijd open zou blijven staan. Dat was ook wat de Raad beweerde en wat ook uiteindelijk gebeurde. Maar niet zonder problemen en veel inzet, moed en geduld van de kinderen en mijzelf.

"Ik kan de reden van jullie gedrag maar niet begrijpen, ik heb jullie immers nooit geen kwaad gedaan.......Ik bekijk nu foto's van vroeger om herinneringen op te halen, het doet me goed om die blijde gezichten weer te zien. Ik hoop dat ik die blijde gezichten ooit weer in het echt zal zien...... Terwijl ik dit schrijf lopen de tranen over mijn wangen" (Enkele notities van Peter destijds)

Internaat

Ik denk dat Trude, zo tussen de oudste en de jongste kinderen, het wel extra moeilijk had. Ze is een keer het bedrijf van Margriet ingelopen om daar te gaan roepen dat die haar vader had afgepakt, daar was Margriet goed kapot van. Trude zat op een gegeven moment op het Bosveld (een internaat), omdat Elly

het allemaal maar moeilijk aankon. Mij was er niets over verteld. Ik wist het pas toen een groepsleider mij belde om een keer een afspraak te maken in restaurant Modern. "Mijn dochter hoeft niet bij jullie te zitten", zei ik, "mijn dochter mag ook bij mij wonen." Margriet had graag mee willen helpen om haar op te vangen. Dan had ze bij mij kunnen wonen. Ik heb hem mijn dossier (Kinderbeschermingsrapport) nog meegegeven. Hij beloofde nog contact met mij op te nemen. Maar niets daarvan. Mijn papieren terug en c'est ça. Toen ik Trude jaren later weer zag, riep ze hoogst verbaasd: "Maar had ik dan bij jou mogen wonen?" Mijn reactie was: "Je had altijd bij mij mogen wonen maar ze wilden jou waarschijnlijk niet kwijt als cliënt, je bracht geld in het laatje en zorgde voor werkgelegenheid." Ze hebben haar dus nooit verteld dat ze bij haar vader kon wonen. Geen informatie ontvangen, geen foto's; niets. Ze heeft er wel twee jaar gezeten.

Weer contact

Karel kwam ik wel eens tegen, dan vroeg ik hem om eens langs te komen om een biertje te drinken. Dat gebeurde dan niet. Tot op een gegeven moment Margriet de knoop doorhakte, bij een toevallige ontmoeting tijdens de kermis, door gelijk de agenda te trekken. Voordat hij aankwam, had hij tegen zijn vriendin gezegd: "Als het niets wordt ben ik zo weer weg." Uiteindelijk ging hij pas midden in de nacht weer weg. Doordat hij als eerste kwam moest hij zich weer verdedigen naar de rest van het gezin. Hij heeft op een gegeven moment een hartstikke leuke vakantie met ons gehad, samen met zijn partner. Maar hij durfde dat niet verder te vertellen aan de familie. Ondanks de kritiek en de weerstand kwam daarna de rest ook.
Elly bleef mij, kort na de scheiding, lastig vallen met tientallen vervelende telefoontjes waarbij vaak niets werd gezegd. Je kunt het wel stalken noemen ja. En dat zeg ik niet zomaar. Ik heb om ingrijpen van de PTT gevraagd. Ze plaatsten in de telefooncentrale een vanger. Ik kreeg op een gegeven moment bericht dat ze de dader hadden gevonden en een waarschuwing gingen geven. Mede omdat Elly toen nog een keer belde om zich te beklagen over deze stap, was er geen andere conclusie mogelijk dan dat zij de beller was. Mijn kinderen kwamen op allerlei plekken heel verdekt naar mij kijken. Bijvoorbeeld als ik aan het werk was.
Ik heb wel eens gedacht: "Laat ik maar weer terug naar het westen verhuizen, waar ik geboren ben", maar ik wil ook niet voor mijn kinderen en problemen weglopen, ook al word ik met ze om de oren geslagen.

Karel zei, toen ik in oktober 1985 had uitgelegd waarom ik uit huis ging: "Daarom hoef je toch nog niet weg te gaan." Ans was mijn oogappel, de oudste, dat heb je met je eerste dochter. Het heeft me daarom wel erg verbaasd dat zij als eerste weg was. Die relatie was bijzonder en is per saldo natuurlijk altijd

bijzonder gebleven. Zij heeft helaas tussen mij en een aantal kinderen gestaan, maar heeft ons ook weer bij elkaar gebracht. Karel heeft me, samen met Ans, zelfs een keer gedagvaard. Dat ging over de studiefinanciering. Moeder stuurde de rekening voor het collegegeld naar mij op, terwijl dat toch onderdeel is van de maandelijkse toelage aan Karel. Ik moest allerlei formulieren invullen. Ik moest bijvoorbeeld invullen waar ze op school zitten, maar dat wist ik niet eens. Dus het leek me wel logisch dat ze eerst eens met me kwamen praten. Ik wilde een redelijk bedrag betalen. Die redelijkheid stel je vast in een gesprek. Ik ben niet zomaar tot iets verplicht.
Die rechter was gelukkig voor één keer wel verstandig. Ter plekke trok hij zijn toga uit, stuurde de beide advocaten naar buiten en ging in zijn hemdsmouwen zitten bemiddelen. Zo kwamen we ook tot een oplossing.
Er werd dan ook geen vonnis uitgesproken, maar een en ander werd vastgelegd middels een brief. Ondanks deze mooie oplossing kwam de advocaat van de moeder, mijnheer Klein, na een week weer aanzetten met een vordering op de rest van het geëiste geld. Dat soort toga's zetten de mensen tegen elkaar op. Ik denk dat die Klein zijn studiegeld maar moet terughalen.

Ik bleef mezelf voorhouden: "Dit komt niet van jullie af. Hier kunnen jullie niets aan doen. Blijf over je moeder praten, blijf van je moeder houden." Als mijn kinderen zich van hun moeder verwijderen, hebben ze weer een nieuw probleem.

Met Karel was het echt een vader-zoon-relatie. Na Karel kwamen in volgorde Trude en Pieter met partners, daarna Ans en Lieke. Ik moest veel vragen beantwoorden. Vooral vragen over hoe het precies gegaan was. De waarheid werd als kleine legosteentjes in elkaar gepuzzeld. En de onderste steen boven. Ze bleven Elly verdedigen: "Het is absoluut niet waar wat je zegt.". Een kind hoort eigenlijk niet met die vragen te worden geconfronteerd. Maar als de vragen er zijn, wil je antwoord en dan geef je dat.
Een voorbeeld: Moeder beweerde dat ze niet in één ruimte met mij kon zitten, daarom kon ik niet komen op familiefeesten. Maar toen Margriet en ik een Turks restaurant binnenkwamen en Elly daar ook zat met een vriendin is zij, ondanks dat zij mij zag zitten, niet weggegaan. Ze bleef de kinderen voorhouden dat ze mij niet had gezien, hoewel ze me recht in de ogen had gekeken. Het viel dus echt wel mee. Maar het bleef haar verhaal tegenover het mijne. Tot een onverwachte ontmoeting met haar vriendin, die mij bevestigde dat ze me wel degelijk hadden gezien.
Ze is hierover tegenover de kinderen blijven liegen. Dan moet je een methode vinden om je gelijk te halen, nou ja..... Op zo'n moment wil je het wel van de daken schreeuwen dat de ander liegt. Maar aan de andere kant ben ik, vooral nu, heel beducht om het erover te hebben, omdat het dan weer tot allerlei ruzie kan leiden.

De waarheid

Ans stuurde me op 30 december 2000 een briefje met het krante-artikel erbij (interview met Ans). Daarin gaf ze aan dat ze een gesprek van mens tot mens met me wilde hebben. Ik was eerst aardig van slag af, ik had er niet meer op gerekend. Ik was bang nog een keer teleurgesteld te worden. Uiteindelijk had ik een hele tijd in relatieve rust geleefd. Ik heb Ans een brief teruggeschreven dat ik haar vader ben, was en blijf. Tot ik er niet meer ben. "Ik kan het niet aan een gesprek van mens tot mens te hebben zonder dat ik dochtergevoelens voor je heb." Margriet drong erop aan dat ik gewoon een gesprek aan zou gaan. Toen heb ik gebeld. Ze wou me niet op voorhand toezeggen dat er een poging zou worden ondernomen om nader tot elkaar te komen.
Ik kan dat verschil nu wel begrijpen, want de afstand was zó groot geworden. Maar het eerste gesprek was direct positief, er kwamen al direct een hoop gevoelens terug. Ik was ook blij dat ik eindelijk een keer de kans kreeg om mijn verhaal te vertellen. Ze ging dat dan wel weer proberen te checken bij haar moeder. Met Ans waren de gesprekken het meest intensief. In volgorde kwamen bij Ans (en daardoor bij mij) verdriet, waarheid en boosheid (op haar moeder, ik kon dat niet vermijden) aan de orde. Emotioneel, arm over de schouder. Ze zei dat alles van vroeger weer terugkwam. Gevoelens van haat. Opgedrongen overgeprojecteerde haatgevoelens. Waarom moest er zo nodig een rechter en de Kinderbescherming bijkomen?! Ik heb uitgelegd dat er in feite geen andere mogelijkheid bestond. Zo leuk was het niet om rechtszaken te moeten voeren. Ik was blij dat ik dat allemaal een keer kon uitleggen. Ik had geen andere keus. Alles kwam terug: de boosheid, de geprojecteerde haat. Per saldo ging het nog vrij vlekkeloos.

Trude kwam óók, met haar vriend. Ze hadden eerst op de hoek van de straat nog een sigaretje staan roken. Hij deed eerst erg stoer, zo van: "Ik wil die vent wel eens zien", maar hij sloeg gelukkig als een blad aan de boom om. Hij had over mij ook een bepaald beeld gevormd bij zijn schoonmoeder.

Na tien jaar kreeg ik dus weer contact met Karel in juni 1996 (25 jaar), met Trude in oktober 1996 (21 jaar). En later met Pieter in augustus 1998 (17 jaar) en met Ans en Lieke in februari 2001 (28 en 23 jaar).

Ik ben niet bang om nu nog een keer teleurgesteld te worden, nee. Nog een teleurstelling kan ik ook niet aan. Maar ik ga ervan uit dat het goed afloopt.

En nu, kleinkinderen

Nu heb ik er ook drie kleinkinderen bij. "Dan ben jij mijn opa", concludeerde de oudste al snel uit het feit dat ik de vader van haar moeder ben. Ans vond dat heel moeilijk. Ik vond het óók wel vreemd, want in tegenstelling tot mijn eigen kinderen heb ik de geboorte van deze kleinkinderen niet meegemaakt. Ik moest die opa-band dus nog helemaal opbouwen. En dat lukt aardig, hoor. Het woord pa komt mijn kinderen nog steeds moeilijk over de lippen. Soms in e-mails. Het woord papa is echt de crux, de lading waar het om draait. Als dat er maar eenmaal weer uit wil komen, dan komt de rest ook wel.

Opa en zijn kleinkind

Pieter was bang dat ik weer een vaderrol voor hem zou gaan vervullen. "Nou moet je niet ineens weer vader gaan spelen, terwijl je geen aandeel in de opvoeding hebt gehad", zei hij. Maar echt grenzen stellen doe ik niet meer. Ik stel me meer op als adviseur, afstandelijker, behandel ze als volwassene. Je kunt wel merken dat ik bij Pieter het minste aandeel in de opvoeding heb gehad.

Ik heb een hekel aan ruzie, ik ben wel bang om die vrede nu weer te verstoren. Ik ben blij voor de kinderen dat we nu allebei aanwezig kunnen zijn op een bruiloft. Niet uit eigen belang, dat niet. De kinderen zijn vrij om te komen. Ja, misschien is er toch wel een beetje angst aanwezig; ik heb wel een muurtje om me heen opgebouwd. Ik heb ook mijn trots. Ik ben wel een beetje bang gekwetst te worden en te zeggen wat ik voel. Maar vooral naar Ans toe is het wederzijds erg open nu. Ik schilder en klus nu af en toe bij hen. De jongste en Ans hebben veel van mij weg, maar natuurlijk ook wel karaktertrekken van hun moeder.

Als mijn kinderen nu foto's zien van vroeger uit de tijd dat er omgang was concluderen ze: "Zie je wel, ik had het wél naar mijn zin bij je......"
Ik geloof niet dat de hele situatie me iets positiefs opgeleverd heeft. Het is een negatieve levenservaring.
Het is een aantasting van je gezondheid, ook de fysieke. Ik ben een half jaar overspannen geweest. Ik kon dus ook een half jaar niet meer functioneren op mijn werk. Voor mijn doen was dat erg lang. Leren huilen heb ik wel. Dat komt vaak 's nachts. Ik lag er dikwijls wakker van. Misschien ben ik milder geworden,

heb ik leren relativeren, maar ja dat is iets wat iedereen een beetje meemaakt die ouder wordt. Overigens ben ik toch altijd wel iemand gebleven die zich vastbijt in onrecht. Ik heb ook besloten nooit meer kinderen te krijgen, hoewel mijn partner wel wilde. Ik moet er niet meer aan denken. Zoiets maak je één keer mee en dan wil je niet meer. Ik zou weer worden geconfronteerd met zelfs maar een splintertje van die gevoelens van angst en wantrouwen. Dat nooit meer.

Wijze Lessen

Ik heb ook het nodige geleerd van het hele gedoe. Vandaar dat ik kan eindigen met enkele adviezen.
Voor lotgenoten: Blijf in gesprek, laat wrok geen rol spelen.
Voor familie en vrienden en hulpverleners: Stem niet in met het kwade. Zeg dat iets niet goed is als het niet goed is en doe er iets mee.
Voor de andere ouder: Wijs haar op de consequenties, Wens je dat je kind toe? Het kan ook anders.
Voor kinderen: Probeer die hele grote drempel over te komen. Ieder is aangeslagen wild. Houd rekening met de wonden, begin niet met verwijten. Neem rust en tijd voor het verhaal. Uiteindelijk is het niet kapot te krijgen.
Voor buitenstaanders: een zetje in de goede richting kan soms belangrijk zijn. Ans heeft dat zetje gekregen door de contacten over dit boek, het lezen van het vorige boek over het ouderverstotingssyndroom. Jullie hebben zelf kinderen, denk je in dat je ze niet ziet. Ouders hebben niet het eeuwige leven om te wachten.
De maatschappij: Ik hoop dus dat het nu een keer afgelopen is. Ik snap niet dat het nog niet gestopt kan worden. Mij lijkt dwangbehandeling noodzakelijk: de ouder die een omgangsregeling frustreert moet hulp accepteren. Gezag omdraaien? Als het kan ja. Ik heb het bij de Raad voor de Kinderbescherming een keer aangeboden.
Ik vind die uitspraak van Hoefnagels achter op de "PAPPA?"-kaart erg goed. Hij zette de 20ste eeuw als volgt neer: "De ene ouder die de andere ouder frustreert in de omgang met het kind, dat is de ongeschreven misdaad van **deze** eeuw."

2.2 Interview met Elly

"Ze hadden me moeten dwingen"

Als ik naar de rechter ging, zat ik onder de valdispert, verdorie, zó gespannen als ik was. Het hele gebeuren ging steeds weer langs me heen. Mijn advocaat, mijnheer Klein was een prima steun voor me. Er was niet veel discussie nodig tussen ons.

Hoe het was

Elly was, voordat ze trouwde, Z-verzorgende. Het huwelijk met Peter was niet echt een keuze, vertelt ze. Je had vroeger niet de vrijheid nog jaren te freewheelen voordat je ging trouwen. Als er een huis beschikbaar was, hakte je de knoop door. Toch waren de eerste jaren van haar huwelijk goed. In die tijd was Peter nog vrachtwagenchauffeur. Dat had hij maar beter kunnen blijven als het aan haar gelegen had.

"Daarna moest hij zo nodig hogerop." Het was tien jaar lang leren en nog eens leren. Aandacht voor de kinderen of voor haar was er niet bij. Het was vergaderen, lesgeven, leren. Elly moest, zegt ze, altijd de kinderen tot stilte manen, omdat vader zat te studeren. Zijn examens gingen vóór op zijn aanwezigheid bij een geboorte. Het huwelijk duurde 16 jaar. Met uitzondering van de eerste twee jaar werd er eigenlijk niet veel gepraat. De verzorging en zorg voor de kinderen kwam volgens Elly voornamelijk neer op haar. Alleen in de vakanties werd er samen iets met de kinderen gedaan. Hoewel hij dan liever had dat de jongste baby thuis bleef. Haar man zei zich enigszins voor haar te schamen." Ik was niet mooi en goed genoeg."

Met roken is Elly inmiddels, mede door medische noodzaak, gestopt. Het duurde even voordat ze in staat was en besloten had mee te werken aan dit boek. Het is geen kleinigheid kritisch terug te kijken op je eigen leven. Daar is moed voor nodig. De belangrijkste reden om het toch te doen is dat ze verwachtte dat het haar en alle betrokkenen zou opluchten en dat anderen er wat aan zouden hebben.

Ik geloof wel dat er op het laatst meer spanning was; maar dat het echt naar een climax ging, kan ik niet zeggen. Het was meer dat hij aan het leren was, klaar was, uit zijn boek opkeek en dacht: "Wat nu?" En toen tot scheiding besloot. Meer dan een aankondiging was het niet. Daar gingen we toen wel een hele nacht over doorbakkeleien. De volgende dag haalde hij de kinderen vroeg uit bed en vertelde ze dat wij gingen scheiden. Wij? Hij ging scheiden. Na een nacht bakkeleien weet je dan ook niet veel beters eruit te brengen dan: "Nou, dan rot je maar op", hoewel ik de zaak nog graag wilde redden (**2**).

Papa gaat weg

Ja, wat kan ik er nu nog van zeggen? Het voelde rampzalig (**3**). Ik weet het niet goed meer. Ik was verdoofd. Dat is het woord. Mijn volgende stap? De sociale dienst. Je moet toch brood op de plank hebben? De maatschappelijk werker van de sociale dienst stuurde me naar een advocaat (**9**). Voor de kinderen is het óók ellendig, ze konden het eerst niet geloven. Ik voelde mezelf óók in de steek gelaten. Hij koos de weg van de minste weerstand, hij heeft er niet voor geknokt. Ik had gedacht dat hij zijn kinderen niet in de steek zou laten. Dat hij daarom dus niet zou gaan scheiden (**4**).

Omgang

Over hoe het met het contact tussen vader en kinderen moest? Mijn reactie was direct: "Nu ga ik 100% voor de kinderen." Daar was ik helemaal op gefixeerd. Het was alsof ik door een tunnel keek misschien. Maar ik kon niet anders. Ik begreep direct dat hij niet terug te halen was. Ook al wilde ik dat graag. Het lag niet in zijn karakter om op besluiten terug te komen. Als ik me goed herinner, ging het in het begin wel goed met de omgangsregeling (**15, 16**). Na 2 à 3 weken gingen de drie kleinsten naar hem toe. De twee oudsten niet. Die zijn wel een keer meegegaan toen ze met zijn vijven naar opa en oma (ouders van papa) gingen.

Er was wel onenigheid over de kwestie of vader zijn vief kinderen tegelijk zou zien - waardoor er meer rust zou zijn voor het gezin - of het ene weekend 2 en het andere 3 kinderen. Ik wilde geen gebroken gezin (**10, 11, 15**). Ik wilde ze dus ook af en toe met z'n allen op zondag thuis hebben. Ik kreeg van hem geen argument waarom hij dat niet zo wilde regelen, ook niet via de advocaat.
Als mijn kinderen terugkwamen van hun vader had ik twee dagen nodig om ze weer in het gareel te brengen. De groten gingen zich er dan mee bemoeien en er werd niet meer geluisterd, er was geen discipline. Ze vertelden niet wat ze bij hun vader hadden gedaan, ook niet als ik daar na het eten naar vroeg. Niet dat ik mij ongerust maakte. Ik praatte met de kinderen nooit over hun vader,

heel bewust ook niet tegen derden als de kinderen erbij waren (**87**).
Kortom, ik zag grote onrust en wat ik wilde was rust. Afsluiten van de buitenwereld. Met de oudsten praatte ik wel over de scheiding, dat we het wel met ons zessen konden rooien, dat we vader er niet per se bij nodig hadden (**24**).

De hogere machten

Al die heisa van anderen eromheen; advocaten, kinderbeschermers, rechters, daar kies je niet voor. De Raad voor de Kinderbescherming ervoer ik ook als zo'n dwang en druk van buiten. Ik moest weer van alles, komen opdraven voor gesprekken en rapporten lezen (**49**). Ik zag het belang er niet van in. Toen niet. Ik dacht dat het zo goed was. Opvoeden kun je niet van een afstand (**36, 37**). Een man hoefde ik er verder ook niet meer bij. Zo'n stiefouder is ook maar niets, dan krijg je weer dat de kinderen beginnen te roepen: "Jij bent niet mijn vader." Ach, het is nou niet meer terug te draaien. Ik denk niet dat ik wilde horen wat ze bij de Kinderbescherming te vertellen hadden. Ik was eigenwijs, nee, iets anders: ik kon het gewoon niet aan. Ik was er gewoon en alleen maar voor de kinderen. Niet uit een soort opoffering, zo heb ik dat nooit gezien. Het was gewoon de enige keuze.

De school en de huisarts namen geen stelling in (**40**). Of hij er contact mee had, weet ik niet. Mijn familie en de kennissen buiten de deur maakten veel kapot door me te steunen op een negatieve manier. Ze dachten me een lol te doen door vooral veel negatieve dingen over hem te noemen en die goed aan te dikken. Ze hadden me beter op een positieve manier kunnen steunen. Eigenlijk vond ik het in mijn hart ook wel erg wat er gebeurde. Maar ik had me afgesloten.

Toen al mijn kinderen tegelijk bij de Kinderbescherming moesten komen (**90**) om te zeggen wat ze van hun vader vonden, zat ik vol spanning buiten in de gang te wachten. Ik wist dat Karel en Ans niet naar hem toe wilden. De rest zou dan wel volgen, leek me. Ik weet niet wat ze gezegd hebben. Ik heb er nooit een gespreksverslag van gezien, ik weet het nu nog niet nee. Niemand heeft me ooit verteld wat mijn kinderen daar hebben gezegd.

Toen uiteindelijk het hele gedoe met de bezoekregeling over was- er was geen bezoekregeling meer- kregen de kinderen met hun verjaardag nog wel eens een kaart.
Ik weet niet of ze hem nog wel eens tegenkwamen. Ja, Ans nog wel eens in de trein geloof ik. De opvoeding van de kinderen ging gewoon door.

Internaat

Alleen de opvoeding van Trude ging niet makkelijk. Al vanaf haar geboorte was ze typisch het middelste kindje, waar altijd iets bijzonders mee was. Ik zeg niet graag dat het komt omdat zij verkeerde vrienden had. Misschien was het zelfs wel andersom. Trude ging uiteindelijk voor een jaartje of twee naar het internaat. Mijn ex vond klaarblijkelijk, hoorde ik, dat hij zich daar diep voor moest schamen, maar hij ziet niet in dat ik niets anders deed dan achter haar aanrennen. Eerst ging ik met haar naar het RIAGG. Daar vertelde ze dan dat ze zo tekort kwam aan eten en kleren, waarna ik per saldo de opdracht meekreeg om 2 keer per week friet voor haar te verzorgen. Ja echt ... ongelooflijk. Met de speciale kleine school, een gewone basisschool in Olst, was het probleem niet voldoende opgelost.

Het doet natuurlijk erg pijn dat je als moeder moet zien gebeuren dat het zóver komt dat je je kind moet uitbesteden. Voor dat internaat moest ik weer opdraven voor allerlei gesprekken en ik heb twee jaar een dagboek bijgehouden. Het was een dubbeltje op zijn kant dat ze uiteindelijk goed op haar pootjes terechtkwam.

Ik heb wel eens geopperd dat ze naar haar vader kon gaan. Maar eerlijk gezegd vanuit een woedende reactie: "Donder dan maar op naar je vader jij." Maar ik denk dat hij geen optie was. Hij en zijn partner werkten allebei. Ze verandert ook niet zomaar in een mak lammetje. Ik geloof dat we toch wel dankbaar mogen zijn voor het internaat. Het is goed voor haar geweest.

Ans was in het gezin degene die heel sociaal was en de andere kinderen hielp. Zo ging ze met Pieter naar vioolles. Ze was heel betrokken, maar het was niet zo dat ik van haar een eigen mening over de scheidingsvraagstukken verlangde.

Weer contact

Ik schrok behoorlijk toen Karel contact kreeg met zijn vader. Hij was daarvóór altijd het pispaaltje van zijn vader geweest. Ik moest hem altijd een hand boven het hoofd houden. Karel ging naar de LOM-school, dat was dus ook een beetje 'n schande volgens zijn vader. Hij kon er dan niet mee pronken. Ik kan me herinneren dat hij zei dat hij het ook moeilijk vond om contact te maken met een kind dat uit een keizersnede geboren was. Maar in een couveuse kan je toch ook contact maken met je kind! Hoewel ik het er eerst dus behoorlijk moeilijk mee had, was dat na een paar weken toch wel weer bijgedraaid. Het was inderdaad moeilijker, omdat je in die tijd niet eens in de couveuse-afdeling mocht komen.

Bij allemaal was het wel even wennen. Ans en Lieke deden het met diepe

gesprekken, ze gingen echt op de zaak in, daar had ik veel respect voor, dat is ook voor mij een prettiger uitgangspunt. Bij Trude en Karel bleef het zo oppervlakkig.

Ans dacht het op een gegeven moment na het krante-interview achter zich te laten, maar toch...... Ans heeft me steeds op de hoogte gehouden van wat er gebeurde. Karel niet, die deed het een beetje stiekem. Lullig. Gaf ik hem 100 gulden, uitgespaard van de bijstand, kwam zijn vader eroverheen met een complete betaalde vakantie. Achter mijn rug om, zonder dat Karel het mij vertelde. Hij had het beter zelf bij elkaar kunnen sparen. Maar ik had liever niet dat hij mij had gespaard (zoals hij het later zei).

En nu, kleinkinderen

Met de kinderen van Karel heeft hij van het begin af aan, de geboorte, contact kunnen opbouwen. Met de kinderen van Ans niet. Dan zegt het toch minder, denk ik.

Ik doe bepaald geen moeite om hem te ontmoeten, maar ik loop niet weg als ik hem tegenkom. Op het trouwfeest van Lieke is Peter ook geweest. Ik heb wel eerst een briefje aan hem geschreven. "Je moet niet vragen hoe het met me gaat." Toen ik in het ziekenhuis lag, heeft hij niets van zich laten horen. Ik lag vijf dagen buiten kennis. Geen oprechte belangstelling. Ik vind het wel fijn voor hem dat hij zijn kinderen weer ziet, niet altijd leuk, maar fijn voor hem. Ach, en ik geloof wel dat ik mag zeggen dat mijn kinderen per saldo goed terecht zijn gekomen.

Lessen

Het is jammer dat het is gegaan zoals het is gegaan. Hij had meer moeten knokken voor zijn huwelijk. Meer positieve steun had mij goedgedaan. Als ik mijn kinderen naar hem had moeten laten gaan, dan hadden ze me moeten dwingen. En misschien was deze enige mogelijkheid ook de beste geweest. Nu hebben ze het er eigenlijk bij laten zitten bij de Kinderbescherming. Pas sprak ik nog een moeder die ongeveer hetzelfde van plan was. Ik zei: doe niet zo dom, want je krijgt er later spijt van. Niet dat ik ergens spijt van heb of me schuldig voel. Maar het had, achteraf bekeken, ánders gekund. Als ze me hadden gedwongen was ik akkoord gegaan. Onder protest.

2.3 Interview met Ans

"Ik werd verantwoordelijk voor het geluk van mijn moeder"

Ans is 30 jaar oud en moeder van vier kinderen. Ze praat over de manier waarop ze jarenlang haar vader van zich vervreemd zag en ook zelf aan die verstoting ging deelnemen. Ze heeft zich nu in een proces van jaren losgeworsteld van die knellende eenzijdige loyaliteitsband. Kennisname van de symptomen van het ouderverstotingssyndroom hielpen haar daarbij. Het is niet aan de schrijver in diagnostische zin vast te stellen of het hier ging om een lichte, matige of ernstige vorm van het ouderverstotingssyndroom. Er zijn zeker lichtere, maar ook ernstiger gevallen. Dit hoofdstuk is een verlochten weerslag van enkele over de laatste jaren gevoerde gesprekken. In cursief staat een aantal opmerkingen die Ans plaatste in de kantlijn van het eerste boek over het ouderverstotingssyndroom, dat een belangrijke rol speelde in het herstel van het contact tussen Ans en haar vader. In het boek heeft Ans zelf een streep gezet onder de beschrijving van de matige vorm van ouderverstotingssyndroom.

Bij matige gevallen zou het niet zozeer om gestoorde vrouwen gaan, maar om vrouwen die razend zijn omdat zij door hun man verlaten werden.

Hoe het was

Mijn ouders hadden van huis uit een nogal verschillend waarden- en normenpatroon. Mijn moeder was wat "makkelijker", ze kwam uit een gezin met vier kinderen en mijn vader uit een streng katholiek gezin met twee kinderen. Hij probeerde ons toch een beetje in een keurslijf groot te brengen, hetzelfde als waar hij zelf in grootgebracht was. Mijn moeder voegde zich meer, maar ging ondertussen toch haar eigen gang. Natuurlijk hebben ze van elkaar gehouden, maar het was eigenlijk wonderlijk dat ze ooit getrouwd waren.

Ik had een prima jeugd in een beetje een gewoon traditioneel geaard gezin. Vader werkte en moeder zorgde voor de kinderen. Vader was een man met een groot gezag in het gezin. Moeder kon dan ook makkelijk naar hem verwijzen als er een probleempje was dat een strenge blik vereiste.
Natuurlijk niet zo'n gezin als van de SIRE-campagne met een vader die alleen het vlees snijdt. Hij onderhield een bloeiende relatie met ons. We gingen samen zwemmen. 's Zondags wandelen. In het weekend was hij er wel echt voor ons. Mijn vader en moeder waren voor ons gelijke ouders. Problemen kwamen eigenlijk nauwelijks bovendrijven. Het huwelijk, het gezin draaide door als in een tredmolen, denk ik. Er komt een kind, twee, drie, vier, vijf, ze zaten in een ritme waar je niet zo snel uitstapt, denk ik.

Toen ik zo'n 9 jaar was, voelde ik dat er spanningen ontstonden tussen mijn vader en moeder. Geen ruzie waar we bij waren, maar je voelt dat toch. Ik voelde aan wat er stond te gebeuren, geloof ik. Mijn broertjes leken niet te beseffen dat de problemen groeiden, hoewel ze het mogelijk wel aanvoelden. Omdat moeder veel thuis was en ik de zorgen en het verdriet op haar gezicht zag, vroeg ik wat er aan de hand was. "Waarom heb je ruzie met pappa?" Ik voelde direct de behoefte om mijn moeder te steunen. Mijn moeder steunde op mij, maar ik vroeg er ook naar. Ik was zorgend van karakter, als oudste zus, ook voor mijn andere zussen en broertjes. Als iedereen zich maar goed voelt. Eigenlijk voelde ik juist een heel sterke band met mijn vader. Mijn oudere broer en de zus na mij trokken juist erg naar mijn moeder. Als vader de spanning te veel werd, ging hij gewoon even weg en kwam dan even later weer terug. Mannen gaan weg en moeder kan niet weg. Ze was op mijn aanspraak aangewezen. Het verdriet en de problemen van mijn vader zag ik daardoor minder. Met mijn vader sprak ik niet over dit soort dingen.

Bij mij angst dat mijn moeder eraan onderdoor zou gaan zonder steun. Ik werd gevoelsmatig verantwoordelijk voor het geluk van mijn moeder.

Papa gaat weg

Hoewel ik dus wel iets voelde aankomen en mijn moeder zelfs wel eens boos had aangeraden: "Ga toch scheiden", was het toch als een donderslag bij heldere hemel. Maar toen mijn vader zei: "Ik moet jullie iets vertellen", hoefde ik het al niet meer te horen en ik had trouwens al een hoop slaande deuren gehoord in de afgelopen nacht. Moeder was aan het huilen en helemaal overstuur. Mijn vader zei dat hij met ons naar de zolder wilde, waar ook mijn oudste broer sliep om iets te vertellen. Ik zei: "Je hoeft me niets meer te vertellen, ik weet het al." Ik ging niet mee naar de zolder. Ik ging me direct over mijn moeder ontfermen. Moeder was helemaal doorgeslagen. Mijn broers en zusjes allemaal over de toeren. Om 10 uur die ochtend vertrok mijn vader. Toen kwamen

er allemaal mensen (**3**). Mijn tante kwam, die me meenam, daar heb ik geslapen en veel gehuild, ik wilde gewoon niet geloven dat ze uit elkaar gingen. Overigens lopen de verhalen over de gebeurtenissen vanaf dat moment 180 graden uiteen. Ik heb er veel met ze over doorgezaagd. Ik weet niet meer wiens verhaal ik daar nu over vertel en hoeveel eigen herinnering er nog in zit.

Tegen mijn jongste broertje, toen 3 jaar, vertelde vader dat hij niet hoefde te huilen: "Pappa komt wel weer terug." Het bleef iedereen bezighouden. Blijft hij weg of komt hij terug? En mijn jongste broertje maar volhouden dat papa terug zou komen: "Hij heeft het tegen mij gezegd." Maar deze belofte kon mijn vader niet nakomen. Hij is in die eerste week wel terug geweest om wat op te halen en misschien te praten of zo, maar inmiddels hoefde mijn moeder hem niet meer te zien, hij was zó weer weg. Moeder schreeuwde dat hij eruit moest. Mijn vader had geloof ik graag naar ons toe gewild. Maar voor ons leek het wel een beetje alsof hij ons niet wilde zien. Ik zie zo voor me dat hij een grote koperen pot meenam die hij van zijn werk had gekregen. De eerste nacht van het drama logeerde ik bij mijn tante, maar de volgende dag had ik het gevoel dat ik thuis weer nodig was.

Omgang

Ongeveer zes weken later (weet ik van zeggen) had ik weer contact met mijn vader (**10, 12**). Ik zie ons nog langs de IJssel wandelen. Door de verhalen over mijn vader raakte ik al aardig in tweestrijd. Ik was aan de ene kant wel blij, wilde hem een handje geven, maar ik had ook het gevoel dat ik heulde met de vijand. De vijand die in stilte een scheiding had voorbereid, alvast onderdak had gevonden (een kamertje in een flat). Volgens mamma dan, die ook dacht plaats te hebben moeten maken voor een ander. Hij had mijn moeder toch wel wat aangedaan. Maar mijn vader beweert dat moeder nooit heeft willen luisteren en dat hij het er al vaker over had. In eerste instantie kwam er dus een (onderling afgesproken?) bezoekregeling: een zondag in de veertien dagen. Voor overnachten was in zijn kamer geen ruimte en voor ons eigenlijk ook niet. Dus gingen we meestal op stap. Luilekkerland volgens moeder. Dan moesten we, als onze vader ons kwam ophalen, in de gang gaan staan en vooral heel zachtjes met de deuren, dat ze vooral niet kon horen dat mijn vader ons meenam, want daar kon ze niet tegen, zei ze.
Op een gegeven moment moesten we van moeder zelfs drie straten verder gaan staan (**16**). Ik geloof dat mijn vader toen een straatverbod had (**67**). En natuurlijk kwamen we helemaal van streek thuis (**40**). Dat is ook niet gek als je je vader maar eens in de twee weken ziet. En als die ouders al maar ruzie hebben, heb je als kind geen tijd om het een plek te geven om rouw te verwerken. Mijn vader kreeg te horen dat zijn kinderen zo gespannen en onrustig waren nadat ze een weekend bij hem waren geweest. Dat was toch logisch? Mijn jongste broertje was vier. Na het eerste bezoek kwam hij nog uitgelaten thuis om enthousiast te vertellen wat hij allemaal had meegemaakt. Bij mijn moeder schoten de tranen in de ogen. Een kind wil zijn verhaal kwijt, maar de volwassene van wie je houdt wil je geen pijn doen. Zo stel je een kleuter voor een onmogelijk dilemma.

Geen enkel telefonisch contact was mogelijk. Moeder kon dat niet aan.

Mijn vader wilde een soort co-ouderschap. Een zo drastische breuk had hij niet voorzien. Hij wilde contacten blijven houden met school en met ons naar sport en ballet gaan. Maar mijn moeder wou dat niet: "Hij heeft ons verlaten" (**2, 3, 4**). Mijn vader heeft haar waarschijnlijk te sterk ingeschat, in zijn ergste nachtmerries had hij dit niet zo voorzien. Ik ben benieuwd wat hij had gedaan als hij dat geweten had. Hij beweert ook dat hij het er vele malen met mijn moeder over heeft gehad. Maar het shockeffect was volgens hem de enige manier om uit de relatie te kunnen stappen.

Geen omgang

Na een paar maanden met deze bezoekregeling ben ik als eerste van het gezin afgevallen. Ik kn het gewoon niet meer. Ik had te veel gehoord over haar problemen. Mijn moeder had zich helemaal op mij gestort. Je kunt niet objectief zijn. Er is niets zo erg als een van je ouders in totaal verdriet zien. En dat zag ik dus vooral bij mijn moeder gebeuren. Ik wilde alles doen om haar gewoon gelukkig te zien. Op een gegeven moment kón ik niet meer. Ik mocht hem niet aardig vinden, het was heulen met de vijand. Ik had een liefdevolle band met mijn vader en dat mocht dus niet meer. Ik kon zelfs niet meer om zijn grapjes lachen. Ik vond het eigenlijk best gezellig bij hem, het liefst zou ik in hem kruipen, maar ik draaide me af. Die tegenstelling kon ik ook niet bij hem kwijt. De aanleiding voor de breuk was dat hij een vriendin had (**46,56**). Ik denk dat hij ons, mijn moeder, daar niet mee had moeten belasten, zo vroeg. Hij zag onze kant van het proces niet, het was voor ons te snel. Zie je wel, dacht ik. Het was voor mij de druppel. Ik heb zelf verteld dat ik niet meer wilde: per brief, kaart, telefoon, dat weet ik niet meer. Nee, dat was niet een speciaal dramatisch moment. Dat zat er al vóór; het bijna fysiek verscheurd worden. Het zat al lang eraan te komen, ik had het mij helemaal eigen gemaakt. Er zijn bij mij veel blinde vlekken over die tijd.
Waar zijn we in die maanden nou allemaal geweest...... zwembad, dierentuin. Na mij stapte mijn broer uit de omgangsregeling (**25**). Eigenlijk kon hij al niet zo goed met mijn vader opschieten. De rest ging nog een paar jaar door. Inmiddels raakte zijn nieuwe vriendin óók bij de contacten betrokken. Tot moeder die contacten ook niet meer wilde... Onhandelbaar, hij de lusten en niet de lasten. En geen rust.

Eigenlijk betekende zo'n uitspraak: Ik, moeder, wil rust, ik moet tot rust komen.

Op een of andere manier zou je toch als ouders een gezamenlijk punt moeten zetten. Mijn moeder dreigde er zelf aan onderdoor te gaan. Toen zijn mijn zusjes óók niet meer gegaan.
Haar verdriet was zó groot dat ik niet anders kon dan me solidair te verklaren. Om mijn moeder te steunen, heb ik alle contact met mijn vader verbroken.

Opa en Oma

Mijn vaders ouders woonden in Haarlem. Te ver weg voor mij. Eén keer in het begin zijn we er nog geweest met mijn vader. Opa vaderszijde wilde niet rechtstreeks buiten mijn vader om contact houden. Hij vond dat het contact via mijn vader moest lopen. Dat was heel droevig voor Oma, want die wilde wel. En wij waren haar enige kleinkinderen. Ze heeft er erg onder geleden. Opa was nogal autoritair. Ik kreeg elk jaar een pakje van haar met dingetjes, wat alleen al leuk was omdat het allemaal uitgepakt moest worden. Maar ik stuurde het terug. Ik wilde niets meer met haar te maken hebben, hoewel ik gek op haar was. Toen is ze er maar mee gestopt. Alles van die kant was vies. Mijn moeders moeder was wel kritisch: "Misschien is Peter niet makkelijk, maar jij óók niet", zei ze. Maar ja, moeder was jarenlang een wrak. De omgeving was al blij dat het een beetje liep met vijf kinderen. Het werd een beetje zwijgend toestemmen, wie moet anders de kinderen opvangen? Een oom had sporadisch ook contact met vader. Toen ik 16 was, ben ik nog een keer bij opa en oma vaderszijde langs geweest. Ze waren inmiddels verhuisd naar Deventer. Oma was helemaal supernerveus van ons bezoek. Met trillende handen knoeide ze met de chocolademelk die ze voor ons in een pannetje stond warm te maken. Het was te gespannen, te ingewikkeld gemaakt.

De hogere machten

Daarna kwamen de procedures, en daarmee ook de Kinderbescherming, huisarts, juffen en meesters die zeiden en zelfs schreven dat het zo goed was... want rust. Maar al die professionals, ze zien niet dat het hersenspoelen ondertussen gewoon doorgaat. Enerzijds is het wel wennen dat je je vader niet meer ziet. Van de andere kant is het de realiteit, je past je aan, je went eraan. Het woord Peter werd taboe bij de grote groep. Je wordt erop afgerekend als je je er positief mee inlaat. Onbewust. Haast of je geen eten krijgt, maar anders. Mijn moeder zorgt voor ons, daar moet je zijn voor je dagelijkse levensbehoeften. Je krijgt natuurlijk geen gehaktbal minder, maar daar lijkt het wel op. Je gaat erin geloven en eraan wennen. Dat raakt bij een kind toch ook snel gezet. Al die uitspraken en gedachten van mij heeft mijn moeder bewaard, ze staan in al die

rapporten. De Kinderbescherming dringt daarmee binnen in de privacy van het gezin (**49**). Zo voelden we dat met moeder mee. Ik was ervan overtuigd dat het verzet tegen mijn vader van mijzelf was. Ik geloofde dat ik kon haten. Het werd mij eigen. Maar het is nooit iets van mij geweest. Ik geloofde dat toen.

Vader is gevoelsmatig overleden.

Mijn moeder liet me alles lezen: van de maatschappelijk werker, van de advocaat, alles. Ik trok het me aan en trok met haar op. Ging ik naar de rechtbank mee, dan ging ik niet naar school. Dan kwam ik in de gang mijn vader tegen. Dat was spannend. Maar ik vond het toch vooral interessant. En ik had een gevoel van "wij klaren deze klus" Nou, daar was ik hard bij nodig, want als mijn moeder de rechtszaal weer uitkwam was ze wel toe aan een beetje opvang.

Moeder was niet in staat om voor zichzelf te zorgen. Als kind mondiger dan moeder. Het woord voeren voor moeder.

Na de rechter kwam de Kinderbescherming (**42**). Na wat voorrondes moesten we allemaal op het bureau komen (**90**) om daar zelf recht in het gezicht van onze papa te vertellen dat we hem niet meer wilden zien. Een voor een werden we gedwongen dat verraad hard te maken. Ik als oudste nam het voortouw en de rest volgde. We opereerden als een blok. Moe zat nu op de gang in angst te wachten of dat allemaal wel goed zou komen. Met goed dan bedoelend of we onze vader werkelijk zouden verstoten.

Maar wij waren dus genoeg overtuigd en solidair, enorm solidair naar mijn moeder toe. Een hecht blok, ze volgden mij. En het zal wel goed zijn wat die rechters en kinderbeschermers doen. Dachten we. Mijn trotse vader zat op een stoel te huilen. Het was een verschrikkelijke en onvoorstelbare situatie. Het is een situatie die gewoon niet normaal is, die gewoon niet moet kunnen. Ik moet er niet aan denken dat ik mijn eigen kinderen zoiets zou aandoen. Dat kun je je toch niet voorstellen? Echt niet.
Alleen de jongste (6 jaar) konden ze natuurlijk niet laten opdraven voor die vertoning, dacht ik (**92**). Om hém is het nog verder gegaan. Uiteindelijk was de uitkomst op een of andere manier dat vader alleen nog maar Pieter zou willen zien en wij niet belangrijk genoeg meer waren. Dat hij nou zou proberen Pieter bij ons weg te halen (**93,94**). En dat blokkeerden wij dan weer, want wij zouden Pieter dan moeten missen. Nee, inderdaad, hoe het mogelijk was om ons zoiets te doen geloven, is eigenlijk onvoorstelbaar.

Pieter gebruikte in de praktijk zijn moeders achternaam, dat was voor hem bijna vanzelfsprekend, omdat hij zijn eigenlijke achternaam nooit had gekend. Een officiële procedure was te duur voor ons. Wij, de ouderen in het gezin, wilden óók wel een naamswijziging. Striens was uit en Konings in.

We twijfelden niet. Loyaliteit met moeder (**96**) en je plichtsbesef houden je tegen. Ik wilde de band met mijn moeder niet schenden, waardoor ik uiteindelijk op het punt kwam dat ik mijn vader totaal afwees. Ik wou er niet eens meer over praten.
Diep van binnen was mijn vader niet afwezig. Anders was het ook nooit gelukt om terug te komen, lijkt me. Er was ook wel een verschil soms tussen de harde buitenkant en de binnenkant. Schuldgevoel was wel weg. Hij deed het ons aan en niet andersom.

Ik zag mijn vader nog wel eens, bijvoorbeeld om de studiefinanciering te bespreken. Dat liep steevast uit op ruzie. Ik kon er niet tegen dat hij mij vertelde hoe ellendig hij zich voelde. Het dreigde me een schuldgevoel te bezorgen.

Kinderen voelen bij moeder de afkeer van de ex. Is belangrijk het gevoel bij moeder weg te nemen.

Internaat

Mijn moeder kon het allemaal maar moeizaam aan. Mijn zusje kreeg wat moeilijk gedrag en ging toen naar een internaat. Wel begeleiding van het internaat voor mijn moeder. Niet eerst kijken of mijn vader het misschien kon oplossen. Of dat wellicht het contact met mijn vader tot een oplossing zou leiden. Mijn vader had haar wel in huis willen nemen. Nee. Vader wist niet eens dat zij in een internaat verbleef. Ik geloof dat hij er wel een keer langs is geweest toen hij erachter was gekomen, hij werd niet op de hoogte gehouden. Maar dat hebben ze mijn zusje niet verteld. Die heeft nu zelfs de neiging om mijn vader te verwijten dat hij haar daar niet uitgehaald heeft. Zijn nieuwe partner was wel bereid geweest om haar nieuwe baan op te zeggen. Of mijn vader daartoe ook bereid was geweest? Een goede vraag. Ik weet het zo net nog niet, hij is wel een carrièreman, die erg van zijn beroep houdt.

Weer contact

Voor mij kwam de eerste doorbraak toen mijn moeder rouwde om de dood van opa, haar vader. Mijn moeder was dol op haar vader en had ontzettend veel verdriet. Ik was boos dat ze kon rouwen om dat verlies, al snapte ik dat zelf eerst niet. Ik was jaloers op haar rouw. Ik had immers óók een vader die ik moest missen, maar waarover ik nooit had kunnen rouwen, nooit mogen huilen, nooit het verdriet en de pijn mogen voelen. Mijn moeder had tenminste nog recht op een rouwproces. Ik moest het maar gewóón vinden. En mijn vader leeft nog ook. Stap voor stap ben ik toen ook weer contact gaan leggen met mijn vader.

Belangrijk voor mij was het besef dat ik niet met haat wilde leven. Ik verbaasde me erover dat ik geacht werd mijn vader te haten. Ik wilde liefde voelen en uitstralen. Ik kon mijn eigen kinderen liefde geven, kon ik dan niet van mijn vader houden?
Mijn moeder bleek nooit te hebben geweten wat het voor mij betekende. In plaats van dat ik haar daar nu van bewust maakte, hadden die hulpverleners dat toch honderd keer voor haar kunnen doen. Wat ik toen bij ze vond missen, is een stuk gezond verstand. Mede geholpen door de ervaringen en aanmoedigingen van anderen ben ik in gesprek gegaan en gebleven met mijn vader. Eerst had ik sterk het idee dat het een keuze moest zijn vóór mijn vader die bijna vanzelf tegen mijn moeder zou uitpakken. Mijn moeder heeft dat ook wel aangewakkerd. Enerzijds accepteerde ze het, maar anderzijds voelde ik haar aversie als ijspegels erdoorheen prikken. Vooral als ze onder ogen moest zien dat haar kleinkinderen nu óók naar haar ex gingen. Om die ook als opa te accepteren, kostte zelfs mij trouwens wel enige moeite.

Er gaapten zo veel wonden. Overigens had ik in die jaren mijn vader ooit wel eens gezien, bijvoorbeeld als het ging over het regelen van zakelijke dingen. Hij wilde dat dan gebruiken om met mij te praten en ik hield dat af. Soms hoorde ik wat via mijn oudste broer. Die had van oudsher niet zo'n intensief contact met mijn vader, en misschien daardoor ook niet zo'n grote afstand gecreëerd. Ik had een intenser contact, maar ik heb als eerste gebroken en als laatste hersteld. Met mijn broers, zussen en vriendinnen praatte ik er wel over. Zo van: "Ik kwam hem laatst tegen. Zou jij hem niet eens willen zien?" Dat soort gesprekjes. Maar dan was het altijd de grote hamvraag: hoe zou mamma dat vinden? Maar toen heb ik altijd gezegd; gaan jullie maar. Ik sta erachter. Ik zorg wel voor mamma ondertussen. Misschien dat ik daarom ook wel als laatste de stap heb gezet.

Op een gegeven moment las ik het boek over PAS (ouderverstotingssyndroom in de Nederlandse context) en merkte dat ik daar heel veel van herkende. Naar aanleiding daarvan werd ik gevraagd voor een interview met de *Telegraaf*. Dat artikel stuurde ik op naar mijn vader. Daarna volgden gesprekken. Ik vroeg me wel af wat voor belang ik zelf nou eigenlijk bij die gesprekken had. Een echte vaderband voelde ik niet meer...... Vader had moeite met het afstand nemen van de vader-kindrelatie in de eerste brief. Hij reageerde daardoor laat en moeilijk. Vader was ook bang om nog een keer de wond open te rijten die juist een beetje dicht was.

Ik stapte over op wat de gevoelens nú waren, hoe ik het contact nú beleefde. We hadden drie gesprekken, waarin achtereenvolgens boosheid, feiten en gevoel aan de orde kwamen. ....
Moeder was er niet op tegen, maar vond het vooral erg moeilijk. Ik heb behoorlijk confronterende gesprekken en brieven gewisseld met mijn moeder, maar

mijn centrale lijn was: ze had geen macht meer om er wat tegen te doen, behalve haar verdriet; maar ik vond: "Nu is de tijd aan mij, nu ben ik aan de beurt." Op een gegeven moment werd het zó ingewikkeld dat ik ervoor begon te voelen de hele loyaliteitscrisis 180 graden tegen zichzelf in te draaien en mij verder ouderloos te verklaren. "Ik mis het gevoel iemands kind te zijn" was de kop van het krantenartikel over mij. Maar ook daarin dreigde ik uiteraard mezelf te verliezen.
Soms droomde ik erover dat ik weer in mijn vaders armen lag. Terug naar iets wat ik niet meer kon zijn: kind. Ik zou wel willen, maar kón het niet. In het interview met de krant beschreef ik mijn gevoel van toen als volgt:

"Ik heb hem in vijftien jaar nauwelijks gesproken. Dat is een langere tijd dan dat hij als mijn vader heeft gefunctioneerd. Ik voel geen haat meer, maar iets weerhoudt me ervan het contact te herstellen. Ik denk dat we te veel van elkaar zijn vervreemd. Hij heeft mijn puberteit niet meegemaakt, mijn eerste verliefdheden niet gezien, was niet bij mijn huwelijk en kent mijn kinderen niet. Ik ben als de dood dat ik bij hem van alles losmaak als ik naar hem toe ga"

Op een gegeven moment werkte mijn moeder wel mee. Tijdens een uitstap naar Ikea heeft zij op de gezamenlijke kleinkinderen gepast. Ik wilde de hete hangijzers vermijden. Ik zei maar niets, ik zou wel antwoord geven als ze er iets over vroeg zonder de waarheid geweld aan te doen. Nu plaag ik haar er soms mee. "Kom nu maar niet langs, want je aartsvijand is net aan het behangen", zeg ik dan op een grappende manier. En dat kan ze wel repliceren. Als ze een beetje jaloers lijkt, zeg ik wel eens: "Stel je niet zo aan. Wou je hem nog een keer terug ruilen voor Jan?" (ze is weer getrouwd). En ik kan nu ook met haar lachen over mijn vader.

De waarheid

Het is moeilijk nu nog enigszins de waarheid te achterhalen. Mijn beide ouders hebben grote dossiers bewaard. Ieder op hun eigen manier. Mijn vader een rij ordners met allemaal rode en blauwe stickers. Mijn moeder.... Ik denk dat het als je de deksel opentrekt, er weer in de omgekeerde volgorde waarin het erin is gestopt, eruit rolt. Die schrijver mag best bij mijn moeder het dossier bekijken, zei ze. Bij mijn vader natuurlijk ook.
Op een gegeven moment denk je dat wat je vertelt je eigen waarheid is. Dat wil niet zeggen dat mijn moeder dat álles uit haar duim heeft gezogen. Er zijn ook dingen die waar zijn.
Als je de verhalen hoort, lijkt het alsof het om twee geheel andere levens gaat, die nooit iets met elkaar te maken hebben gehad. Het is bijvoorbeeld nog steeds niet duidelijk hoe de situatie vlak vóór het uit elkaar gaan was. Zelfs scherp heen-en-weren levert geen duidelijkheid.

Ze hebben mijn moeder geholpen te ontsporen. Er moest zogenaamd rus komen. Mijn moeder had therapie moeten hebben. Misschien onder dwang.... Niemand is hier gelukkig van geworden, ook zij niet. Iedereen ging eraa onderdoor en het gat was niet te dichten. Mijn vader ging, wel bijna gedwor gen, in therapie om zijn onmacht te verwerken. Hij heeft zó'n klap gehad, gin er bijna onderdoor en moest zich uiteindelijk bij de situatie neerleggen. Mij moeder heeft maar wat aangemodderd en heeft haar scheidingsdrama óók ni verwerkt.
Er had misschien bemiddeld moeten worden (**92**). Of ze dat had gewild? (**45, 31** Ik weet het niet, maar het werd nu wel heel makkelijk gemaakt, terwijl ze to ergens diep van binnen wel heeft geweten dat het niet klopte. Ze is vanaf h begin gesteund door gezaghebbende figuren. Dokter, onderwijzer van schoo de advocaten die gelijk de weg uittekenen. Het is haar gewoon aangereikt. zouden mensen moeten komen die het belang laten inzien voor de kindere Laat dit gedoe in godsnaam ophouden.
Het zou gewoon niet mogelijk moeten zijn. Alleen het idee al dat het zou ku nen dat ik bij de vader van mijn kinderen, of hij bij mij, de kinderen weg z kúnnen houden, daar zou ik hysterisch van worden. Daarom zit ik hier nu oc Er is een bewustwordingsproces nodig, waarbij mensen naar zichzelf ler kijken. Het conflict dient nergens voor - hoogstens de moeder, maar zelfs c niet als ik naar mijn eigen situatie kijk. Mijn moeder is het recht ontnom om haar eigen dingen te verwerken. Ze heeft haar trauma's nu nóg niet v werkt.

Allebei mijn ouders zijn op het trouwfeest geweest van mijn zus. De sche kantjes zijn er dus wel een beetje af, al levert het nog veel emoties op. Te v voor iets wat zo lang geleden is. Haat en wrok is het enige dat in dit pro versterkt is.

Toen ik uit huis ging, ervoer mijn moeder het alsof mijn toekomstige echt noot mij uit huis gekaapt had. Ze moest haar steun en toeverlaat missen.

In de eerste periode van het herstel van de relatie, toen ik op een afstar terugkeek naar het hele gebeuren, beschouwde ik mijn ouders als twee re slachtoffers die daardoor niet konden zien dat hun kinderen slachtoffer werc Bijvoorbeeld dat mijn vader niet gewoon met mij wilde praten als mens mens, maar per se als vader tot zijn dochter. Later begreep ik die posities be

In feite was ik toen alleen nog kwaad op al die hulpverleners. Waar ware toen het ouderverstotingssyndroom zich in ons gezin manifesteerde? Ik had gevoel dat het te laat was, dat de leemte die ik voelde nooit meer kon wo opgevuld.

En nu

Nu, de tweede periode, is het anders dan twee jaar geleden. Het had heel wat voeten in de aarde, maar nu voer ik intensieve gesprekken met Peter. Inmiddels mag hij van mij ook weer opa heten, wat wel bijzonder is, want de andere "opa" vindt zich daar nog te jong voor. Zelfs zijn huidige partner gaat nu voor oma door. Mijn moeder vond dat eerst allemaal erg moeilijk, maar hij heeft er zo zijn best voor gedaan. Hij zei: "Het zijn gewoon mijn kleinkinderen." Zelf zeg ik nog wel steeds Mamma en Peter; ik noem hem nog steeds geen pappa. Dat is zo lang niet geweest, ik kan het nog niet over mijn lippen krijgen. Dat is het trieste gat. De essentie van dat gemis, is het missen van de natuurlijke van de band tussen ouder en kind. Een verbond zonder woorden waarin je elkaar aanvoelt. Waar je een keer ruzie kunt maken, kribbig kunt worden, een misser kunt maken en zeker weet dat de ander niet weggaat. Een bloedband dus eigenlijk. Nú moet ik meer op mijn hoede zijn, en mijn vader al helemaal. Zeker mijn vader is bang wat te verliezen, hij is kwetsbaarder. Voor hem, als ouder die zich verantwoordelijk voelt en al begreep wat ouderschap was voordat ik begreep wat een ouder is, is het helemaal moeilijk. Die onvoorwaardelijke verantwoordelijkheid die hij voor zijn kinderen voelde is geblokkeerd. Dat is ook voor mij een gemis. De natuurlijke weg is afgesloten, afgehakt, de geestelijke navel met mijn vader is in de klem gezet ten bate van die andere opslokkende liefde.

Voor een kind is dat moeilijker te herstellen. Je wordt harder, je dreigt niet meer terug te kunnen. Ik mocht niet huilen, ik moest altijd sterk zijn. Op een gegeven moment leg je jezelf op dat je niet mag huilen. Je wilt niet dat je moeder huilt, en dan gaat hij óók nog eens lopen gillen als ik incidenteel contact had met hem over zaken. Op een gegeven moment wekte dat woede op. Ik ving mijn moeder, op die veel huilde, maar kon zijn tranen er niet meer bij hebben. Ik heb zelf jaren niet meer gehuild, niet echt. Toen ik mijn vader zag huilen, had ik weer het gevoel dat ik mij sterk moest houden. Hij kon weer huilen, ik daardoor weer níet. Ik moest me sterk houden. Ik heb ook veel geleerd van alles, ben geen slachtoffer (gebleven). Ik ben bewuster in mijn omgang met mijn eigen kinderen.

Lessen

Ik hoop dat andere kinderen, als ze dit verhaal herkennen, hulp gaan zoeken. Bevrijd je van je haat of wrok, de patronen van je ouders. Kijk dan naar de werkelijkheid, dan is er weer ruimte voor contact. Je moet de tijd nemen en je hart openzetten.

Voor de ouder die de vervreemding ondergaat is het van belang om contact te houden, de deur open te houden, het gevoel te geven dat ik kan aankloppen.

Toen ik getrouwd was en apart woonde, is mijn vader pas gestopt met kaartjes sturen. Ik moet zeggen dat mijn moeder mij de kaartjes, op de eerste periode na, wel altijd liet lezen. Soms verscheurde ik ze zelf, maar viste ze toch ook wel weer eens op uit de prullenbak. Ik was toch wel ergens blij dat mijn vader nog van mijn bestaan wist.

Eerlijke individuele hulp direct aan begin van de scheiding voor beide partners...... inzicht geven. In belang van de kinderen om beide ouders te zien. Begrip kweken voor elkanders rouwproces rond scheiding en de daaruit voortvloeiende emoties.

Omdraaien van de situatie is, dat goed voor het kind? Kind houdt ook van de moeder!

Kinderen voelen bij moeder de afkeer van de ex. Is belangrijk het gevoel bij moeder weg te nemen. Wel sanctie en niet meegaan in emotie van moeder. Maar wel begrip en liefde voor emotie. Die zijn niet "zomaar" aanwezig.

" 'Het belang van de kinderen', gaf mijn moeder een legitimatie om ons bij mijn vader weg te houden. Er was immers niemand die haar en ons zei dat dat oneerlijk en fout was. Sterker nog we werden in onze keuze door iedere instantie bevestigd. De eerste jaren heb ik mijn vader helemaal niet gemist. Ik was te veel vervuld van mijn gelijk. Later ben ik hem een aantal keer tegengekomen in de rechtszaal. Dan zag ik zijn verdriet en dat raakte me wel, maar ik dacht ook: Je moest eens weten hoeveel verdriet je ons hebt aangedaan."
Mijn vader heeft gevochten, maar kreeg geen voet aan de grond. Achteraf verbijstert me dat. Hij was een goede pappa, sloeg ons niet, misbruikte ons niet en hield van ons, maar geen rechter of maatschappelijk werker in Nederland kwam voor hém op. Het enige dat hij continu hoorde, was dat het 'in het belang van zijn kinderen' zou zijn om de strijd te staken. Indertijd was ik daar blij mee, ik vond immers dat wij het grootste gelijk van de wereld hadden om het contact met hem te frustreren. Het was in mijn optiek allemaal "net goed". Nu denk ik echter: "Hoe heeft het kunnen gebeuren?" (Citaat uit het *Telegraaf*-interview met Ans.)

2.4 De Bibelebonse papierberg in honderd aktes

"Het experiment van een gesprek tussen vader en kinderen"

Meterslange boekenkasten met ordners en mappen. Ongeordende dozen. Netjes op onderwerp met plakkertjes gesorteerd. De dossiers spreken vooral tot de verbeelding en lijken de materiële weerslag van een hoop hartzeer. Maar als u de verhalen goed leest, zult u begrijpen dat beelden niet altijd de werkelijkheid vertegenwoordigen.

Parallel daarmee is ook de inhoud van een dossier niet altijd een beschrijving van wat er is gebeurd. Ook lijkt ze niet altijd een basis te zijn voor genomen besluiten of te verwachten handelingen. Kortom: een vreemde eend in de bijt, dat papier, of wellicht een papieren draak. Maar als ik het bekijk vanuit het perspectief van een kind, dan is het vooral een beetje weird. Iets speciaals dat niet bij de gewone werkelijkheid hoort. Er wonen dan ook geen gewone mensen op de papierberg. Op die Bibelebonse papierberg wonen Bibelebonse papiermensen.

Hieronder geef ik een aantal citaten uit de in de onderhavige zaak opgedoken dossiers. Ik heb geprobeerd met een beperkt aantal citaten toch een goed beeld te geven. De vermelde citaten zijn niet door de ouders als onjuist weerlegd blijkens de inzageparagrafen. Ook in de interviews is niets van een dergelijke strijdigheid gebleken. De dossiers zijn wellicht niet meer helemaal compleet aangetroffen. Dit verhaal is geordend aan de hand van nummers die verwijzingen vormen uit de interview-teksten en daar desgewenst ook dus naar terugverwijzen. Dit dossierverhaal is dus tegelijkertijd een verzameling voetnoten bij de interviews.

Pappa gaat weg

22 oktober 1985: Pieters aan moeder

1. Teneinde u zo goed mogelijk in deze te laten voorlichten en te laten bijstaan, adviseer ik u contact op te nemen met een advocaat. Ik adviseer u voorts deze advocaat te verzoeken contact met mij op te nemen. Wellicht zou in een bespreking tussen partijen en raadslieden een minnelijke regeling omtrent de gevolgen van een echtscheiding tot stand kunnen komen.

Oktober 1985: moeder aan vader

2. Ik vind het onrecht tegenover mij en de kinderen dat we niet alles geprobeerd hebben. Met hulp van buitenaf of wat ook. Ik ben voor het blok geplaatst op zakelijk en geestelijk gebied, ik dacht niet dat ik dat verdiend had om afgedankt te worden. En dan gelijk een brief van de advocaat te krijgen. De sociale dienst en al die andere toestanden eromheen. Ik heb de kinderen niet goed op kunnen vangen en dat neem ik je echt kwalijk.
3. Jij hebt je gezin niet goed verzorgd achtergelaten. Jij hebt je geweten schoongewassen (denk je) met je zakelijke gegevens. Maar je gezin laat je barsten en in de kou staan.
4. Jouw jongste kinderen komen tot na de feestdagen niet naar jou toe, niet om jou dwars te zitten, maar ze moeten eerst weer een leven hebben waar ze op kunnen bouwen en vertrouwen, dat moeten ze bij mij krijgen. Als ze jou de eerste maanden zien, gaan ze hoop krijgen, maar ze moeten eerst wat rust hebben en dat duurt wel even. Ze moeten niet de indruk krijgen dat er niets veranderd is, er is wel degelijk iets veranderd. Jij denkt misschien dat je geen afstand van ze hebt gedaan, maar zo lijkt het wel, anders had je wel méér geprobeerd. Ik hoop dat je hier niet moeilijk over gaat doen.

Omgang

31 oktober 1985: vader aan moeder

5. Dat jij zo snel een brief van mijn advocaat hebt ontvangen, kon ik óók niet voorzien.
6. En dat jij me durft te schrijven dat ik mijn gezin niet goed verzorgd heb achtergelaten, vind ik totaal onbegrijpelijk, aangezien ik niets aan spullen van je vraag en mijn totale maandsalaris, spaargeld en geen schuld achterlaat.
7. Ten aanzien van de kinderen heb ik bewust niet gereageerd, omdat ik het met je eens ben dat ze eerst aan de situatie moeten wennen. Ik kan je wel verzekeren dat ik ze erg mis en absoluut <u>*nooit*</u> afstand van ze zal doen.
8. Tevens hoop ik dat wat je aan de telefoon hebt gezegd omtrent overleg over de kinderen, in de toekomst mogelijk zal zijn. Ik wil besluiten met het verzoek terug te komen op je besluit om Karel en Ans zondag thuis te houden.

31 oktober 1985: advocaat Klein aan collega

9. Met name de contacten met de kinderen kunnen de eerstkomende weken beter achterwege blijven. In ieder geval is het uit den boze dat Uw cliënt, zonder enig overleg met Mevrouw, rechtstreeks bepaalde afspraken met de kinderen maakt omtrent bezoeken etc. Mevrouw zal contacten tussen vader en kinderen zeker niet willen tegengaan en loyaal meewerken aan een goede bezoekregeling.

13 november 1985: advocaat Pieters aan collega

10. Cliënt heeft wel begrip voor het feit dat uw cliënte de gelegenheid krijgt aan de nieuwe situatie te wennen. Cliënt gaat er echter wel van uit dat hij de kinderen vanaf 1 december a.s. weer zal kunnen zien. Cliënt stelt voor vanaf die datum de kinderen iedere zondag vanaf 10.30 uur tot 17.00 uur te kunnen zien. Cliënt zou er ook mee kunnen instemmen dat er een verdeling plaatsvindt in dier voege dat hij iedere zondag slechts een gedeelte van de kinderen ziet en de andere zondag de andere kinderen.

22 november: advocaat Klein aan collega

11. Het gezin is gedurende de gehele week erg versnipperd. Zondag is de enige dag dat alle kinderen thuis zijn. Dit rustpunt heeft het gezin hard nodig. De door Uw cliënt voorgestelde bezoekregeling zou het rustpunt weer verstoren. Cliënte gaat akkoord met een regeling in dier voege dat de kinderen om de 14 dagen een zondag bij Uw cliënt vertoeven, in die zin dat de ene zondag de oudere kinderen en de andere zondag de jongste kinderen bij vader zijn.
12. Wat betreft de oudere kinderen, kan de bezoekregeling 1 december a.s. ingaan. De twee jongste kinderen hebben naar de mening van cliënte nog veel meer tijd nodig om de recente gebeurtenissen te kunnen verwerken. Ook naar het oordeel van de huisarts is het niet wenselijk reeds thans een bezoekregeling tot stand te brengen. Cliënte stelt voor dat de jongste kinderen met ingang van de maand januari weer voorzichtig contacten met Uw cliënt gaan onderhouden.

04 december 1985: advocaat Pieters aan collega

13. Met betrekking tot de bezoekregeling heeft cliënt uitsluitend het belang van de kinderen voor ogen. Hij verlangt ernaar de kinderen te zien. Uw voorstel met betrekking tot de bezoekregeling stuit bij cliënt op bezwaren. Om een oplossing in der minne te bereiken, stelt cliënt voor om de vijf kinderen thans eens per twee weken op zondag van half elf tot vijf te zien. Het moet cliënt wel vrij staan om in deze tijd vrij met de kinderen te kunnen omgaan.

09 december 1985: advocaat Klein aan collega

14. Het doet Mevrouw deugd te mogen lezen dat Uw cliënt uitsluitend het belang van de kinderen voor ogen heeft. Over de interpretatie van deze belangen verschillen cliënten echter van mening.

15. Naar het oordeel van Mevrouw is het voor alle kinderen veel plezieriger wanneer zij niet gezamenlijk met z'n vijven vader bezoeken. Zowel voor Uw cliënt als de kinderen is een gescheiden bezoek zoals eerder voorgesteld veel rustgevender. De kinderen hebben hier ook veel meer aan. Mevrouw handhaaft dan ook haar voorstel zoals gedaan in mijn brief van 22 november j.l. De door Uw cliënt genoemde tijdstippen zijn overigens akkoord.
16. Overigens is Mevrouw niet bereid de kinderen, zoals 1 december j.l. gebeurde, naar de hoek van de straat te moeten sturen, alwaar vader wacht! Uw cliënt kan de kinderen gewoon thuis komen ophalen en thuis weer terugbrengen.

Je kunt je afvragen waar deze advocaten mee bezig zijn.
Mij lijkt de enig mogelijke interpretatie dat de moeder geen veertiendaagse bezoekregeling zou willen, maar een maandelijkse. Ieder kind ziet de vader dan eens in de maand. Daardoor heeft zij een aantal zondagen alle kinderen bij elkaar, zoals ze wenst. Uit de interviews blijken daarover andere opvattingen. Wellicht hebben de advocaten (of alleen Klein) hier een discussie geopend die niet alleen buiten de cliënten omgaat, maar ook nergens over lijkt te gaan. Bemiddeling?? Uit de volgende passage blijkt dat de ouders bemiddeld hebben voor hun advocaten. Het lijkt erop dat de vader zijn standpunt "bezoek in twee groepen" voor de goede vrede heeft opgegeven voor het standpunt van de moeder; allemaal tegelijk.

17 december 1985: advocaat Pieters aan collega

17. Met betrekking tot uw brief d.d. 9 december j.l. deel ik u mede dat partijen in goed onderling overleg inmiddels een bezoekregeling hebben tot stand gebracht. Het lijkt mij ook het beste deze regeling voorlopig maar aan partijen zelf over te laten. Het blijkt dat rechtstreeks overleg tussen hen eerder tot resultaten leidt dan door bemiddeling onzerzijds.

09 januari 1986: scheidingsvonnis

16 januari 1986: Klein aan collega

18. Cliënte zag gaarne in de voogdijvolmacht ook een regeling omtrent de omgang tussen kinderen en vader vastgelegd.
19. De vader kan de kinderen eens in de 14 dagen zaterdags van 10.30 tot 17.00 uur bij zich hebben.

04 februari 1986: Pieters aan Peter

20. Van de burgerlijke stand van de gemeente A ontving ik bericht dat het vonnis op 27 januari j.l. is ingeschreven in de registers. Vanaf genoemde datum kunt u zich officieel als gescheiden beschouwen.

10 februari 1986: rechtbank aan kinderen

21. Natuurlijk wil de kinderrechter niet alleen weten wat je ouders ervan vinden, maar óók wat jij ervan.vindt. Daarom krijg je de gelegenheid om, bui-

Dossier

ten aanwezigheid van je ouders, je mening te geven. Als je van de gelegenheid gebruik wilt maken om door de kinderrechter te worden ....

07 maart 1986: vonnis

22. .... regelt het recht van omgang tussen de vader en de betrokken minderjarigen aldus, dat de kinderen eenmaal per 14 dagen op zondag van 10.30 uur tot 17.00 uur bij hun vader kunnen verblijven.

11 mei 1986: Pieters aan vader

23. : ..... en ik het dossier kan sluiten.

Geen omgang; de hogere machten

27 mei 1986: Klein aan vader

24. In het recente verleden is bij herhaling gebleken dat U Mevrouw en de kinderen niet met rust kunt laten. U schrijft brieven waarvan de inhoud op z'n minst als onsmakelijk kan worden gekenmerkt. Daarnaast belt U cliënte en de kinderen vele malen volstrekt onnodig en met vervelende verhalen op.
25. Waarschijnlijk is het nog niet tot U doorgedrongen dat Uw houding er reeds toe heeft geleid dat Uw oudste twee kinderen (voorlopig?) geen contact meer met U willen hebben. Cliënte betreurt het dat Uw houding ertoe leidt dat de kinderen van u vervreemden! Cliënte wenst dat U haar en de kinderen vanaf heden volledig met rust laat. Mevrouw wenst niet meer dat U de kinderen opwacht bij school. Ook wenst cliente verschoond te blijven van brieven van Uw zijde. Ten slotte wenst Mevrouw niet meer door U telefonisch benaderd te worden.

02 juni 1986: Pieters aan collega

26. De feiten zijn dat cliënt nog nimmer, zoals door de Rechtbank vastgesteld, alle kinderen op de afgesproken tijd op bezoek heeft gehad. Er is cliënt veel aan gelegen dat de bezoekregeling naar behoren en op loyale wijze wordt uitgevoerd. In dit verband zou het aanbeveling verdienen om wellicht wat meer differentiatie aan te brengen in de thans bestaande bezoekregeling. Een enigszins intensief contact tussen cliënt en zijn vijf kinderen gedurende slechts enkele uren in de 14 dagen is, mede vanwege het grote leeftijdverschil bij de kinderen, uiteraard niet goed mogelijk.
27. Cliënt heeft inmiddels aan de heer B van de Raad voor de Kinderbescherming te Z verzocht bemiddeling te verlenen, naar aanleiding van de moeilijkheden welke op dit punt zijn ontstaan. Ik adviseer u te bevorderen dat ook uw cliënte met de heer B contact opneemt.

04 juni 1986: Klein aan collega

28. Ik maak Uw cliënt erop attent dat Mevrouw van het begin af aan heeft voorgesteld dat er een gescheiden bezoekregeling zal komen voor wat betreft de oudste en jongste kinderen. Uw cliënt heeft hier nimmer aan willen meewerken.
29. De oudste kinderen zijn volledig in staat zelf te beslissen wat zij willen. De houding van de vader heeft ertoe geleid dat thans ieder contact wordt vermeden. Uw cliënt moet derhalve niet doen alsof er niets aan de hand is.

06 juni 1986: Pieters aan collega

30. Uw brief d.d. 4 juni j.l. heb ik ontvangen. Het is een algemene bekendheid dat het welslagen van een bezoekregeling voornamelijk afhangt van de al dan niet coöperatieve opstelling van degene die de kinderen dagelijks verzorgt.
31. Het initiatief van cliënt om de Raad voor de Kinderbescherming ter bemiddeling in te schakelen, lijkt mij, gezien de omstandigheden, de beste voortzetting. In Uw voormelde brief blijkt niet van de medewerking van Uw cliënte. Mag ik derhalve op korte termijn vernemen of Uw cliënte voornemens is op korte termijn contact op te nemen met de Heer B?

02 juli 1986: vader aan moeder

32. Tevens verzoek ik je contact op te nemen met de heer B van de Raad voor de kinderbescherming, wanneer je doet, zal het ons beide een hoop ellende besparen. Ik hoop dat je dit doet.

16 juli 1986: verzoekschrift vader/Pieters

33. ..... dat verzoeker het in het belang van de minderjarigen acht dat de bezoekregeling wordt uitgebreid, zodanig dat de kinderen éénmaal per 14 dagen gedurende een geheel weekend van vrijdag 17.30 uur tot zondagavond 17.30 uur .....

September 1986: aantekeningen moeder aan Klein

34. Dochter van 14 geen cadeau, onder het motto als je mij niet wilt zien krijg je ook niets, ook niet van opa, oma en tante. Wel dreigen met zelfmoord.
35. Risico dat twee jongste kinderen in twee werelden gaan leven, een wereld waar alles kan, veel aandacht, financieel beter, lekker ontspannen en bij de ander het gewone leven, naar school enz.
36. Ik ben me ervan bewust dat ik de verantwoording voor de kinderen heb, maar dan wel graag op mijn eigen manier. De gevolgen van de scheiding (eenzijdige beslissing) zijn gewoon de feiten, dat de band met de kinderen minder is geworden, en dat moet maar eens onder ogen gezien worden.
37. In plaats van mij in mijn waarde te laten, als moeder van zijn kinderen, breekt hij alles weer af wat ik met de kinderen weer opgebouwd heb. Het heeft geen zin voor de kinderen om weer in een andere situatie te komen. Ik moet samen met de kinderen vooruit en aan de toekomst werken.

Dossier

12 september 1986: Klein aan rechtbank

38. Mevrouw betwist niet dat met name de twee oudste kinderen te kennen hebben gegeven voorlopig geen kontakt meer met de vader te willen hebben. Dit ligt volledig aan de Heer P. Cliënte probeert zo veel mogelijk haar kinderen te stimuleren, ook de oudsten. Zonodig kunnen de oudste kinderen uiteraard door U worden gehoord.
39. Als klein voorbeeld van de wijze waarop vader zich opstelt, moge dienen dat dochter Ans onlangs geen verjaardagskado heeft gekregen, onder het motto: Wanneer je mij niet bezoekt, krijg je ook niks.
40. Conform de afspraak van partijen, zoals neergelegd in de voogdijbeschikking, bezoeken de jongste drie kinderen iedere 14 dagen hun vader. Er is geen enkele reden om van deze normale bezoekregeling af te wijken. Zulks klemt temeer nu cliënte na ieder bezoek telkens weer opnieuw enige dagen lang de grootst mogelijke moeite heeft de kinderen in het gareel te krijgen. Ook de leerkrachten op school merken ongevraagd wanneer er een bezoek bij vader is geweest.
41. Nu u geen uitstel van de mondelinge behandeling meent te kunnen verlenen en cliënte ook niet bereid is door één mijner kantoorgenoten vergezeld te worden, moge ik U verzoeken deze brief als verweerschrift te beschouwen. Cliënte is bereid de huidige bezoekregeling te continueren. Een uitbreiding is volstrekt niet in het belang van de kinderen. Zonodig moet een onderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming één en ander maar bevestigen.

17 september 1986: vonnis

42. Zijdens de moeder is bij wijze van verweer verklaard dat zij instemt met een onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming. Nu een onderzoek als voormeld in het belang van de kinderen moet worden geacht, zal worden beslist als volgt: Alvorens verder te beslissen: Draagt de Raad voor de Kinderbescherming te Z op een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid van uitbreiding van de bezoekregeling en de kinderrechter daarover te adviseren.

04 maart 1987: Kinderbescherming aan vader

43. Mijn verontschuldigingen voor het feit dat ik u niet eerder gebeld heb, maar de zaak bleek toch wat ingewikkelder te zijn dan ik verwacht had.
44. Het in de gesprekken ontstane voorstel: aanhouden van de omgangsregeling met minstens een half jaar, blijkt wat problemen op te leveren. Na intern overleg op de Raad wil ik u en uw ex-vrouw het volgende voorstel doen .... nu een uitbreiding van de omgangsregeling tot zondagmiddag 18.00 uur overeenkomstig het voorstel van uw ex-vrouw.

14 mei 1987: Raadsrapport

45. Vader was wel bereid tot het voeren van gezamenlijke gesprekken met moeder over de omgangsregeling, mits deze in een redelijke sfeer zouden kunnen verlopen en slechts beperkt zouden blijven tot het bespreken van zakelijke dingen met betrekking tot de omgangsregeling. Moeder echter wilde beslist geen gezamenlijke gesprekken met vader, bang als ze was dat ze zich tijdens deze gesprekken niet zou kunnen beheersen.
46. De twee oudsten, Karel en Ans, weigeren elk contact met vader. Vader heeft van Karel en Ans begrepen dat zijn relatie met zijn huidige vriendin hier een grote rol meespeelt. Pogingen van vader om hierover met hen te praten stuitten op verzet van Karel en Ans.
47. De jongste drie kinderen komen ook niet op elke afgesproken bezoekdag. De kinderen zelf bellen vader meestal kort van tevoren op als één van hen niet kan komen vanwege andere activiteiten. Vader vindt het vervelend dat hij dit van de kinderen hoort en niet van moeder. Hij vindt dat verandering van afspraken rond de omgangsregeling een zaak van hem en moeder samen is. Gesprekken tussen hem en moeder (meestal telefonisch) verlopen echter moeizaam.
48. De huidige omgangsregeling geeft vader te weinig mogelijkheden om een goed contact met zijn kinderen te houden. Vaders grote angst is dat het contact bij de huidige regeling zal verslappen en dat hij op de lange duur het contact met de kinderen helemaal zal verliezen. Vader denkt dat als moeder uitbreiding van de omgangsregeling tegenhoudt, ze zich niet laat leiden door het belang van de kinderen, maar door persoonlijke motieven. Vader denkt dat de kinderen wel bij hem willen logeren als moeder dit goedvindt.
49. Moeder heeft vanaf het begin van de gesprekken duidelijk laten weten dat ze de inmenging in haar leven door de Raad heel vervelend vond.
50. Moeder vindt dat vader maar eens moet accepteren dat hij, door weg te gaan bij haar en de kinderen, een ander en op den duur misschien slechter contact met de kinderen zal krijgen.
51. Op de achtergrond leeft de angst dat als vader meer contact met de kinderen zal hebben, de kinderen het op den duur misschien leuker zullen vinden bij vader dan bij moeder, en dan ook bij vader willen wonen.
52. Wat de praktijk van de omgangsregeling betreft, vindt moeder dat ze zich niet onredelijk opstelt tegenover vader. Ze stimuleert de kinderen om naar vader toe te gaan, ook al beweert vader het tegendeel.
53. Soms laten de kinderen andere bezigheden in het weekend voorgaan op een bezoek- dag bij vader. Moeder spoort ze dan wel aan om toch naar vader te gaan, maar ze wil ze daartoe niet dwingen.
54. Moeder heeft geen klachten over de communicatie met vader. Ze is tevreden over de huidige manier van communiceren: als de kinderen een dag niet naar vader kunnen, bellen ze vader zelf op. Als vader of moeder een dag wil verschuiven, laten ze dit aan elkaar weten via een briefje wat door de kinderen meegenomen wordt.
55. Pieter en Lieke waren soms aanwezig als ik een gesprek met moeder voerde.

Ze mengden zich niet in het gesprek en deden geen uitspraken over de omgangsregeling. Eén keer zei Lieke, toen ik haar er duidelijk naar vroeg, het volgende: "Ik zou wel bij mijn vader willen logeren, maar ik blijf toch maar liever bij mijn moeder".

56. Karel en Ans, de twee oudste kinderen, willen niets meer met vader te maken hebben. Karel wilde hierover niet met mij praten, hij was niet geïnteresseerd, zei moeder. Ans heeft haar standpunt wel aan mij verteld, in een kort gesprek. Ze is boos op vader, omdat hij naar haar mening liegt over zijn verhouding met zijn vriendin. Hij ging al met haar om vóórdat hij bij moeder en de kinderen wegging, en Ans vindt het gemeen dat hij daarover niet de waarheid vertelt, en nu wil ze nooit meer iets met hem te maken hebben, zegt ze.
57. Vader zal zich erbij neerleggen dat de huidige omgangsregeling van eens per twee weken, op zondag van 10.30 tot 17.00 uur, voorlopig gehandhaafd zal blijven, en eventueel pas uitgebreid zal worden nadat de afgesproken bezinningsperiode voorbij zal zijn.
58. De Raad stelt voor "om te bepalen dat de omgangsregeling met ingang van januari 1988 uitgebreid zal worden, b.v. tot een weekend per 14 dagen van 10.00 uur zaterdagmorgen tot 18.00 uur zondagmiddag, tenzij één van beide ouders dan middels zijn/haar advocaat aan de Rechtbank laat weten bezwaar tegen deze uitbreiding te maken, waarna de zaak opnieuw door de Rechtbank behandeld kan worden".
59. Moeder vindt vaders suggestie dat moeder met Ans bij vaders huis en bij zijn werk zou posten belachelijk. Natuurlijk doet ze dat niet, ze zou zichzelf daarmee voor schut zetten. Ze is vader wel een paar keer per ongeluk tegengekomen.

21 mei 1987: Klein aan moeder

60. De Raad komt tot het oordeel dat nergens uit blijkt dat uitbreiding van de omgangsregeling niet in het belang van de kinderen zou zijn. Gezien de feitelijke situatie lijkt het echter reëel de zaak op te schorten tot de emoties rond de echtscheiding wat zijn gezakt. Dit in de hoop dat daarna een meer redelijk overleg tussen de ouders mogelijk zal zijn.

23 juni 1987: Vonnis rechtbank

61. Het rapport van de Raad voor de Kinderbescherming vermeldt dat beide ouders ermee akkoord gaan dat thans bestaande omgangsregeling voorlopig gehandhaafd blijft, zodat zal worden beslist als na te melden, aannemend dat over de details van deze regeling overeenstemming bestaat.
62. Uiteraard staat het de ouders vrij om in onderling overleg van de aldus vastgelegde regeling af te wijken, waarbij het vanzelfsprekend wordt geacht, dat de mening van de kinderen van meer invloed zal zijn naarmate zij ouder zijn.
63. Bepaalt dat vader eenmaal per twee weken, op zondag van 10.30 uur tot

17.00 uur, met zijn kinderen zal omgaan, en dat vader zijn kinderen daartoe telkens zal afhalen en terugbrengen, zulks met ingang van 28 juni 1987.

18 december 1987: Klein aan vader

64. Reeds enige tijd geleden ben ik benaderd door Uw gewezen echtgenote in verband met de huidige bezoekregeling. Naar het oordeel van cliënte verloopt de bezoekregeling uitermate stroef. Iedere keer wanneer Uw jongste kind bij U is geweest, kost het grote moeite deze zoon weer in het gareel te krijgen. Er worden door U opzettelijk twee totaal verschillende werelden gecreëerd. Bij U krijgt het kind kennelijk alles, wordt dermate volgestopt met snoep dat hij s' avonds thuis moet overgeven, aan het kind worden beloftes gedaan omtrent vakanties etc. Daartegenover is er naar ik begreep inmiddels een definitieve breuk ontstaan tussen U en de andere kinderen. Dit heeft weer zijn neerslag op het gezin, waar een tweespalt dreigt te ontstaan tussen het jongste kind en de oudere kinderen.
65. Aangezien cliënte de komende kerstdagen en oud en nieuw met de kinderen in het Westen van het land vertoeft, heeft zij U doen weten dat de jongste zoon niet bij U kan verblijven. Enerzijds gezien hetgeen reeds in het verleden is gepasseerd, anderzijds gezien Uw ridicule reactie op de mededeling van Mevrouw dat het jongetje de eerstkomende weken niet bij U kan zijn, heeft cliënte besloten de bezoekregeling verder helemaal stop te zetten. Mevrouw is oprecht en terecht van mening dat het voortzetten van de bezoekregeling ten koste gaat niet alleen van Uw jongste kind, doch van het hele gezin Konings.
66. Cliënte realiseert zich dat het stopzetten van de bezoekregeling voor U verveland is. Op uitdrukkelijk verzoek van Mevrouw wil ik U erop wijzen dat U zich terzake uiteraard wederom tot de Raad voor de Kinderbescherming dan wel de Rechter kunt wenden.
67. Cliënte zal het echter op geen enkele wijze tolereren wanneer U haar dan wel de kinderen rechtstreeks benadert. Dit zal worden gezien als een inbreuk op de privacy van het gezin van cliënte, welke inbreuk zeker de eerstkomende weken vermeden dient te worden. Wanneer U zich derhalve toch rechtstreeks tot Mevrouw dan wel de kinderen zou wenden, heeft cliënte mij verzocht terzake onmiddellijk in kort geding een verbod uit te lokken.

21 december 1987: Pieters aan vader

68. De door mr Klein voorgestelde gang van zaken lijkt mij onjuist. Indien de wederpartij verandering wenst inzake de omgangsregeling, zal zij hiertoe bij de rechtbank een verzoek tot wijziging moeten indienen.

30 december 1987: Pieters aan collega

69. Ik acht het onjuist op de inhoud van uw voormelde brief aan cliënt in te gaan. Het is beter de verhouding tussen partijen te normaliseren dan te

Dossier

polariseren. Ik ga ervanuit dat uw cliënte zich wenst te houden aan de beschikking van de kinderrechter d.d. 23 juni 1987 en aan het daaraan voorafgaande rapport van de Raad voor de Kinderbescherming. Uit uw voormelde brief blijkt mij echter niet dat uw cliënte zich wenst te houden aan de beschikking van de rechtbank en aan het advies van de Raad voor de Kinderbescherming en dat zij de bezoekregeling zonder enig overleg met cliënt wenst te beëindigen.

70. Het is de taak en de plicht van uw cliënte om een wijziging van de beschikking te vragen wanneer zij een wijziging van de bezoekregeling wenst. Tegen deze achtergrond komt mij uw brief onbegrijpelijk voor.
71. Cliënt wordt thans zelf gedwongen de rechtbank te verzoeken de bezoekregeling opnieuw vast te stellen met inachtneming van het advies van de Raad voor de Kinderbescherming. Een hiertoe strekkend verzoek zal ik bij de rechtbank indienen, in welk verzoekschrift ik subsidiair wijziging van de voogdij m.b.t. het jongste kind zal vragen.
72. Voorshands ga ik ervanuit dat mijn cliënt de kinderen, althans in ieder geval het jongste kind, op 10 januari a.s. kan ophalen.

05 januari 1988: Klein aan collega

73. Naar aanleiding van Uw brief d.d. 30 december jl. pleegde ik nog eens overleg met cliënte. Mevrouw zal zich tot de Raad voor de Kinderbescherming wenden teneinde aldaar nader geadviseerd te worden. In afwachting van de gesprekken met de Raad zal de bezoekregeling 10 januari a.s. in ieder geval niet doorgaan.

28 juli 1988: brief Raad aan vader

74. .... allerlei oorzaken op het werk niet mogelijk gebleken kontakt met U op te nemen, hoewel er - in ieder geval aan U - toezeggingen waren gedaan. Het spijt mij dat dit zo moest zijn.

28 september 1988: brief Raad aan vader

75. Ik had daaropvolgend pas op 28 september de gelegenheid om met haar een afspraak te maken. Deze afspraak werd door mevrouw afgezegd, omdat zij dan haar verjaardag viert.

01 november 1988: brief Raad aan vader

76. Op 26 oktober j.l. heb ik gesproken met de kinderen en mevrouw. Naar aanleiding hiervan wil ik u uitnodigen voor een gesprek. Ik verwacht u hiervoor op dinsdag 8 november s' middags om 14.00 uur op het kantoor van de Raad te Z.

15 december 1988: brief moeder aan kinderrechter

77. De reden waarom ik eind vorig jaar de bezoekregeling van mijn jongste zoon Pieter aan zijn vader stopgezet heb, heeft mijn advocaat Mr.Klein in de brief van 18-12-1987 duidelijk aangegeven. Daaraan hoef ik niets meer toe te voegen....
78. Pieter is dit jaar weer de oude gezellige Pieter geworden.
79. Ook op school is merkbaar dat hij weer evenwichtig is. Hij heeft weer vriendjes kunnen maken en is vrolijk. Ik vraag me af of zijn vader zich realiseert hoe pijnlijk het voor de oudste vier kinderen is dat hij de afgelopen tijd heeft laten merken enkel belang te hebben bij zijn jongste zoon. Maar ook of hij zich bewust is van de onmogelijke positie waarin hij Pieter, die erg gehecht is aan zijn broer en zusters, daardoor brengt.
80. Ik ben en voel me als moeder van Pieter verantwoordelijk voor de opvoeding van Pieter.
81. De rust in ons gezin en het evenwicht van Pieter, wat we nu weer bereikt hebben, vind ik erg belangrijk. Ik zou niet graag zien dat een gedwongen bezoekregeling dat evenwicht weer zou verstoren.

28 maart 89: Raadsrapport

82. Ik heb op een gegeven moment de ouders en de kinderen de mogelijkheid voorgelegd van een ontmoeting en een gesprek tussen vader en de kinderen. Allen waren hiertoe wel bereid. Ondanks deze bereidheid heb ik uiteindelijk toch gemeend af te moeten zien van een dergelijke ontmoeting. De reden hiervoor was met name dat vader de kinderen wilde vertellen hoe negatief moeder de situatie beïnvloedt. De kinderen wilden hun vader vertellen dat hij zou moeten ophouden zich met hun leven en dat van hun moeder te bemoeien.
83. Moeder's brief: "Ik vraag me af of zijn [Pieters] vader zich realiseert hoe pijnlijk het voor de oudste vier kinderen is dat hij de afgelopen tijd heeft laten merken enkel belang te hebben bij zijn jongste zoon. Maar ook of hij zich bewust is van de onmogelijke positie waarin hij Pieter, die erg gehecht is aan zijn broer en zusters, daardoor brengt". Vader is ook erg teleurgesteld en boos op de rechterlijke macht en de Raad. Deze instituten sanktioneren zijns inziens moeders handelen ten opzichte van de omgangsregeling, door het stopzetten van deze regeling.
84. Vader stelt alles gedaan te hebben wat in zijn vermogen lag om een goede band met zijn kinderen op te bouwen en te houden.
85. De kinderen uiten zich op vrij negatieve wijze over hun vader. Zij zeggen niet vrijwillig en ook niet gedwongen naar hun vader te willen gaan. Hij moet hun moeder met rust laten. Dat vader zich met zijn huidige verzoek formeel alleen op Pieter richt, roept wel wat tegenstrijdige gevoelens op bij de kinderen. Enerzijds voelen Karel, Ans, Trude en Lieke zich gepasseerd, anderzijds geeft het hen een gevoel sterker te zijn dan vader. Hij kan hen in ieder geval niet dwingen. Maar ze vinden dus nu ook met z'n allen dat ze Pieter ervoor moeten behoeden dat hij wel gedwongen wordt om naar zijn vader te gaan. Het lijkt erop dat er een grote afstand ontstaan is tussen de kinderen en hun vader.

Dossier

86. Onder andere het feit dat de omgangsregeling gestopt is, heeft ertoe geleid dat de posities en de beeldvorming ten opzichte van elkaar verhard en verstard zijn.
87. Moeder beschuldigt vader, ook in het bijzijn van de kinderen, ervan de veroorzaker te zijn van alle ellende. Zij staat er nu helemaal alleen voor. Het is voor haar een zware opgave om vijf kinderen op te voeden. Vader betitelt zijn ex-vrouw als een incapabele en onpedagogisch handelende moeder. Zij zou niet in staat zijn om een bezoekregeling te begeleiden.
88. ......tot de konklusie dat, wanneer er een omgangsregeling opgelegd zou worden, hij (Pieter) in een te grote uitzonderingspositie geplaatst zou gaan worden.

28 juni 1989: Klein aan moeder

89. Hierbij bevestig ik het telefoongesprek dat ik hedenochtend met Uw dochter Ans heb gevoerd. Wij kwamen overeen dat aanstaande maandag 3 juli al Uw kinderen om .... uur bij de Raad voor de Kinderbescherming zullen verschijnen teneinde, onder begeleiding van de Raad, een gesprek met hun vader te hebben.

03 juli 1989: verslag van de bijeenkomst

90. Karel, Ans, Trude en Lieke zijn bij het standpunt gebleven hun vader niet te willen ontmoeten. Vader heeft hen daarop duidelijk geprobeerd te maken dat hij hun keuze wil respecteren en af te zien van zijn verzoek om hen gedwongen bij hem te laten komen.
91. De jongste zoon uit het gezin, Pieter, antwoordde op de vraag van zijn vader of hij op bezoek wilde komen, dat hij graag weer naar zijn vader zou willen gaan.
92. De heer S. heeft zijn oudste vier kinderen gevraagd of zij bereid zouden zijn om mee te werken aan een omgangsregeling van Pieter. Zij gaven aan het prima te vinden dat Pieter weer zou gaan, maar spraken tegelijkertijd over de onrust die dat in hun gezin weer teweeg zou kunnen brengen. Dit laatste bracht de oudste kinderen tot de opmerking dat het misschien de huidige situatie zou verbeteren als hun vader en moeder met elkaar in gesprek zouden kunnen gaan. Op 8 juli verzocht mevrouw om een gesprek. Dit gesprek vond op 25 juli plaats. Mevrouw kwam met de boodschap dat Pieter, sinds het gesprek op het kantoor van de Raad, thuis volledig onhandelbaar is geworden. Mevrouw heeft tevens het verslag gelezen. Zij is het absoluut niet eens met de inhoud van dit verslag. Zij stelt niet mee te kunnen en willen werken als er een omgangsregeling opgelegd wordt. De rust in het gezin wordt kompleet verstoord.

30 augustus 1989: Klein aan collega

93. Cliënte heeft loyaal haar medewerking verleend aan het experiment van een gesprek tussen vader en kinderen. De resultaten van dit gesprek hebben

volledig bevestigd wat cliënte bij voortduring naar voren heeft gebracht. Contacten tussen vader en oudste kinderen worden door deze kinderen niet gewenst. Contacten tussen vader en jongste zoon Pieter hebben een chaotische uitwerking op het gezinsleven van de familie.
94. Het vastleggen van een omgangsregeling op dit moment zal slechts een scheuring in het gezin tot gevolg hebben. Dit is in het belang van géén der kinderen, zeker niet in het belang van Pieter. Mevrouw verzoekt U dan ook de bezoekregeling niet vast te leggen.

07 september1989: vonnis rechtbank

95. Ter zitting van 27 juni 1989 is door, respectievelijk namens, de moeder verklaard, dat zij geen bezwaar heeft tegen omgang van de kinderen met hun vader behalve voorzover het Pieter betreft, omdat de vader tijdens bezoeken in het verleden Pieter verwende en de andere kinderen links liet liggen.
96. De moeder heeft naar aanleiding van dit verslag tegenover de Raad verklaard niet mee te willen werken als er een omgangsregeling wordt opgelegd.
97. Niet alleen heeft de niet-verzorgende ouder recht op omgang met zijn kinderen, ook de kinderen hebben het recht op omgang in casu met hun vader. Het moet aannemelijk worden geacht dat de oudste vier kinderen hun vader thans niet meer willen zien omdat zij in de eindeloze strijd tussen hun ouders tenslotte een keuze hebben moeten maken. Doordat de ouders hun mislukte huwelijk niet hebben kunnen verwerken en elkaar ook thans (bijna vier jaar na de echtscheiding) nog verwijten blijven maken, moet worden aangenomen dat zij de verwijdering hebben veroorzaakt tussen de kinderen en hun vader. Dit kan niet in het belang van de kinderen worden geacht.
98. Het verzoek is in de loop van de procedure beperkt tot Pieter. Een omgangsregeling alleen ten aanzien van Pieter zou hem echter in een onhoudbare uitzonderingspositie brengen, hetgeen temeer kan worden gevreesd nu de moeder heeft verklaard geen medewerking aan een omgangsregeling te willen verlenen. Onder deze omstandigheden moet het niet in het belang van Pieter worden geacht, indien voor hem een omgangsregeling zou worden vastgesteld.
99. .... voor een voogdijwijziging zijn onvoldoende gronden aangevoerd, zodat het verzoek ook in zoverre zal worden afgewezen.

Pieters aan vader

100. Bijgesloten zend ik u een kopie van de teleurstellende beschikking van de kinderrechter. Ook voor de motivering van de beslissing kan ik weinig waardering opbrengen.

Dossier

3.0 Opvattingen over het ouderverstotingssyndroom

Professor Gardner, degene die het Parental Alienation Syndrome op de kaart zette, drukte natuurlijk een groot stempel op de manier waarop het ouderverstotingssyndroom (PAS) verder in kaart wordt gebracht. Maar uiteraard zijn er onder wetenschappers en therapeuten die het bestaan van het ouderverstotingssyndroom in principe onderschrijven of erkennen, weer heel verschillende opvattingen mogelijk. Zo zijn er die in hun algemene beschouwingen proberen het begrip syndroom te vermijden. Ofwel omdat ze het psychiatrische karakter niet of ten dele erkennen en weigeren mee te werken aan medicalisering, ofwel omdat het in de maatschappelijke discussie gewenst is het probleem in de breedte neer te zetten. Ook zonder dat het tot een syndroom komt, kan er immers al sprake zijn van oudervervreemding. Uit deze eerste stroming laat ik Ursula Kodjoe aan het woord en verderop geef ik wat opvattingen weer van professor Hubert van Gijseghem.
Ursula Kodjoe is een Duitse psychologe en bemiddelaar, die invloed heeft op de manier waarop in Nederland en Duitsland tegen het probleem wordt aangekeken. Zij schreef oorspronkelijk onder andere over de psychische gevolgen voor de ouder wie het contact met het kind wordt ontzegd.[1] Onderstaand artikel heeft Ursula Kodjoe geschreven voor de PvdA-conferentie over Omgang, gezag en zorgverdeling op 31 mei 2001. De Nederlandse bewerking is gemaakt in samenwerking met Ipe Smit.
Maar eerst begin ik met een beschouwing over de manier waarop er in het onderzoek van Ed Spruijt is omgegaan met het ouderverstotingssyndroom. In dit artikel komen ook zaken aan de orde die in ruimere zin te maken hebben met kinderen en scheiding van hun ouders.

1 Ursula Ofuatey-Kodjoe und Simone Wiestler: *Die psychosoziale Situation nichtsorgberechtigder Väter*, 1994.

3.1 Kinderbescherming, Spruijt en het ouderverstotingssyndroom

In november 2002 kwam het boek "Het verdeelde kind" uit. Het is een weerslag van een literatuuronderzoek inzake omgang na scheiding, geschreven door onderzoeker Ed Spruijt in opdracht van de Raad voor de Kinderbescherming.
Het onderzoek was ten dele het resultaat van de onderhandelingen tussen het comité "Stop omgangsonrecht" en de Raad voor de Kinderbescherming. Het betrof hier de toezegging om het verschijnsel Ouderverstotingssyndroom (PAS) aan een nadere beschouwing te onderwerpen.

Eerst bespreek ik kort de (kritiek op de) gang van zaken rondom de totstandkoming en opdrachtverstrekking voor dit onderzoek. Vervolgens bespreek ik de belangrijkste kritiek punten.

De totstandkoming van het onderzoek

Het is Vaderdag 2000, het actiecomité "Stop omgangsonrecht" bezet het gebouw van de Raad voor de Kinderbescherming vestiging Zutphen. De actie is organisatorisch en publicitair een succes. Tevens worden er wat toezeggingen gedaan voor overleg met de landelijke directie van de Raad voor de Kinderbescherming, de opleiding voor de rechterlijke macht en het ministerie van justitie.

Bezetting Kinderbescherming Zutphen in 2000

In zomer en najaar 2000 leidt dit tot een serie onderhandelingen met de Raad. Van de Raad zijn o.a. de landelijk hoofddirecteur en de landelijk directeur beleid bij twee rondes onderhandelingen aanwezig. Desalniettemin zijn de resultaten bijzonder mager. Men deelt uiteraard allerlei zorgen, maar als het op concreet beleid aankomt wordt men naar zeggen belemmerd door ambtelijke loyaliteit ("wij zijn wel tegen naamswijziging na scheiding, want dat is tegen het belang van het kind, maar dat mogen we niet naar buiten uitdragen").

Er is eigenlijk maar één concrete toezegging: Er zal niet meer worden geschermd met "De meeste ouders regelen het wel goed na scheiding". Dit is namelijk niet waar: een goede regeling wordt belemmerd door het manke functioneren van

Raad en rechters. Deze enige echt concrete toezegging wordt niet nagekomen, individuele leden van de onderhandelingsdelegatie van het comité worden persoonlijk aangepakt. Er worden er twee onderzoeken uitbesteed.

Eén onderzoek wordt weggezet bij de Vrije Universiteit. De manier waarop dit onderzoek wordt uitgevoerd, is wetenschappers onwaardig, maar valt even buiten het kader van dit stukje. Wetenschappelijk onderzoeker Ed Spruijt, werkzaam aan de Universiteit Utrecht en bekende als het gaat om (stief)vaderschap en scheiding, mag een literatuuronderzoek gaan doen naar de gevolgen van scheiding voor de kinderen. Met name zal er ook aandacht zijn voor het Ouderverstotingssyndroom (PAS). De begeleidingscommissie voor dit onderzoek gaat bestaan uit medewerkers van de Raad. Spruijt trekt onder andere de freelance journaliste Helga Kormos aan om het rapport mede vorm te geven.

Het actiecomité "Stop omgangsonrecht" geeft op 11 september 2002 een waarschuwing uit aan het adres van de landelijk directeur. Het comité acht Spruijt op goede gronden bevooroordeeld[1] en beticht hem ervan quasi-wetenschappelijke uitspraken te doen. De directie geeft wel "antwoord", maar gaat op geen enkel argument in.

Begin 2003 verschijnt het literatuuronderzoek in de vorm van het boek *"Het verdeelde kind"*, van Spruijt, Kormos, Burggraaf en Steenweg. Het ouderverstotingssyndroom wordt als minder relevant ter zijde geschoven, al wordt het (toch winst) erkend als een incidenteel ernstig probleem. Gardner, die de theorie hieromtrent heeft ontwikkeld, wordt weggezet als een "hired gun". Kormos schrijft een positieve recensie voor het *Algemeen Dagblad* zonder te memoreren dat zij zelf aan het boek meewerkte (ze is een van de vier schrijvers) en zonder te memoreren dat het onderzoek gebeurde in opdracht van de Raad voor de Kinderbescherming.

Ik protesteer bij de adjunct-hoofdredacteur van het *Algemeen Dagblad* tegen deze gang van zaken. Deze is bijzonder verbaasd over een en ander en was er begrijpelijkerwijs niet van op de hoogte. Hij verwijst terug naar de chef-redacteur met wie Kormos in de regel verbonden is. Ik krijg opdracht een betaald artikel te schrijven. Maar het is niet zeker dat het wordt geplaatst. Uiteraard moet e.e.a. aan redelijke redactionele maatstaven voldoen.

Het artikel "Vaderschap een wetenschappelijk probleem?" van mij wordt op 24 maart 2003 afgeleverd. Ik besloot de rol van het *Algemeen Dagblad* buiten het artikel te houden. Ik ga in op diverse gevallen waarin de wetenschap bevooroordeeld en onzorgvuldig omgaat met vaderschap, inclusief het handelen van

1 "Daarom is mijn belangrijkste boodschap: doe je uiterste best om de communicatie met je ex-vrouw open te houden en ga desnoods door het stof." Ed Spruijt in: *"Een nieuwe start"*, van Gennep 2001.

Spruijt. De chef-redacteur reageert per mail enthousiast op de journalistieke kwaliteit van het artikel. Na lang wachten en vruchteloze mailtjes blijft plaatsing van het artikel uit. Betaling vindt wel plaats en tevens wordt een ander artikel van mij geplaatst en betaald. Door het uitblijven, maar wel betalen, voel ik me omgekocht. Ik besluit het artikel, enigszins bewerkt, in het Engels te publiceren in het internationale blad *In search of fatherhood.* Overigens ga ik ook in deze Engelse versie niet in op de rol van de media, om de boodschap niet te complex te maken. In november 2003 verschijnt het artikel "Is fatherhood a scientific problem? About unsocial non-science in the Low Countries" in dit blad. Pogingen om het artikel elders in het Nederlands te publiceren, blijven vruchteloos.

In november 2003 dient het boek van Spruijt c.s. als onderbouwing van een brief van justitieminister Donner aan de Tweede Kamer. Daarbij gaat Donner nog korter door de bocht dan Spruijt: "de gevolgen zijn meestal niet rampzalig".

De inhoudelijke kritiek op het boek van Spruijt

Het is niet goed mogelijk in kort bestek alle kritiek op Spruijt en zijn boek goed tot zijn recht te laten komen. Het links en rechts opwerpen van slecht onderbouwde opvattingen is altijd makkelijker dan het bestrijden ervan. Ik moet mij in dit kader tot een aantal hoofdpunten beperken:

1. De boute veronderstelling dat "de meeste ouders het wel goed weten te regelen na scheiding" wordt weer eens zonder enige onderbouwing weergegeven. In het eerste boek over het ouderverstotingssyndroom ben ik uitvoerig ingegaan op dit punt.[2] Zie ook de opmerkingen hierboven over de gang van zaken. Dit soort opmerkingen leidt tot het demoniseren van ouders die wél in een conflictsituatie zitten. Los van de vraag of het om een productief conflict gaat, los van de vraag of beide ouders in gelijke mate oorzaak zouden zijn van het conflict.
2. Zonder dat er ook maar in de verste verte een poging wordt ondernomen aannemelijk te maken dat het tijdelijk terugtrekken van de omgangsouder op den duur zou leiden tot een vermindering van het conflict, laat staan dat er daarna een goede kans zou bestaan op hervatten van omgang, wordt aanbevolen het bestaan van conflicten an sich als nieuwe ontzeggingsgrond op te nemen in de wet.
3. Volgens Spruijt zou uit Australisch onderzoek blijken dat beschuldigingen van kindermishandeling in de context van scheidingen slechts in 9% van de gevallen onwaar zouden zijn. Onduidelijk is of het hier aangiftes betreft danwel of er ook beschuldigingen zijn meegenomen. Verderop concludeert hij uit hetzelfde

2. Zander c.s.: *"Het ouderverstotingssyndroom in de Nederlandse context"*, 1999, blz. 52.

onderzoek dat vaders veel vaker kinderen mishandelen dan moeders. Volgens de regering van de USA ligt in de USA de verhouding op 59% vrouwelijke mishandelaars versus 41% mannen.[3] Het is dus maar net wat je wilt zien.

4. Als het gaat om de betekenis van vaders dan wel niet-verzorgende ouders, wordt ook selectief onderzoek aangehaald. Er is veel onderzoek dat het belang laat zien van de betrokkenheid van vaders en moeders bij de opvoeding, zoals bijvoorbeeld van Sconyers en Heuer.[4] Overigens noemt Spruijt zelf in andere artikelen ook meer onderzoek met andere uitkomsten.[5] Het is cynisch dat Spruijt c.s. wel het belang van alimentatie als vorm van "zorg" hoog in het vaandel heeft, maar andere vormen van zorg van relatief en ondergeschikt belang acht. Het slordig door elkaar gebruiken van begrippen als "niet-verzorgende ouder", "uitwonende ouder", "vader" voor iets waar soms hetzelfde, maar soms ook weer heel iets anders mee wordt bedoeld.
5. De opmerking dat sancties voor de "verzorgende ouder" slecht zijn voor het kind, gaat klaarblijkelijk uit van een aantal onbenoemde premissen. Het lijkt er bijvoorbeeld op dat Spruijt ongelijke betekenis toekent aan zorgende vaders resp. moeders door moeders die de status quo hebben verworven (het kind naar zich toe hebben getrokken) bijvoorbeeld belangrijker te achten dan zorgende vaders die de strijd uit de weg gingen of verloren. Spruijt schakelt status quo verwerving gelijk met zorg. Alleen al daardoor vormt hij een gevaarlijke conflictbevorderende factor.
6. Ook de mythe dat vooral vaders dikwijls niet graag contact willen houden met hun kinderen na scheiding, wordt weer, tegen beter weten en onderzoek in, in stand gehouden.

Gezien het voorafgaande ligt het voor de hand je af te vragen of Spruijt niet min of meer een "hired gun" is van de Kinderbescherming om de immense kritiek van het comité Stop omgangsonrecht" en vele andere ouderorganisaties de mond te snoeren. Merkwaardigerwijs gebruikt hij die term zelf juist om professor Gardner in een kwaad daglicht te stellen. Gardner zou een "soort kernwapen" inbrengen in de oorlog om het gezag. Gardner is juist bij uitstek een bepeiter van de afschaffing van het op controverse tussen ouders gebaseerde rechtssysteem waarbij twee advocaten elkaar over het hoofd van het kind heen vliegen zitten af te vangen en met bommen gooien.

Gardner is inmiddels overleden. Ik voel me er dan ook toe geroepen met nadruk Gardner te memoreren en hem te danken voor zijn integere bijdrage aan betere, volwaardige condities voor kinderen in de mallemolen van een maatschappij die zegt alles te doen voor de belangen van het kind, maar de facto juist kinderen en alle kinderlijkheid onder de voet loopt. Ik hoop dat zijn nagedachtenis zal worden geëerd door opname van het PAS-syndroom in dsm-V (zie hoofdstuk 1).

3. zie http://nccanch.acf.hhs.gov/pubs/factsheets/canstats.pdf
4. Nancy Sconyers and Monica Heuer, National Association of Child Advocates, *The Link Between Father Absence and Youth Incarceration, Youth Development and Juvenile Justice Update (February 5, 1999).*
5. Ed Spruijt en Martijn de Goede in *"Kinderen en hun vader na de scheiding".* In van Nijnatten en Sevenhujsen 2001.

3.2 Kind-ouder-vervreemding na scheiding, ouderverstoting

door Ursula Kodjoe

Zowel in Duitsland als in de Verenigde Staten laat het resultaat van longitudinaal onderzoek zien dat slechts een jaar na een scheiding ongeveer 54% van de kinderen het contact verliest met de ouder bij wie ze niet wonen. Gezien de recente cijfers van het CBS in Nederland zal dit percentage in Nederland niet veel lager liggen. In de meeste van die gevallen wordt de vader-kindrelatie dan voorgoed afgebroken. De onderzoekgegevens wijzen uit dat ongeveer 30% van deze kinderen te maken krijgt met gevolgen op lange termijn. Ze hebben dan in hun latere leven problemen met het onderhouden van liefdesrelaties met partners, geworteld in een algemeen wantrouwen in de stabiliteit van menselijke relaties. Ze hebben slechtere prestaties op het persoonlijke, professionele en sociale vlak, en zijn niet in staat zich overeenkomstig hun intellectuele mogelijkheden te ontplooien.

Een van redenen van contactbreuk tussen de kinderen en een ouder is dat de andere ouder de liefde van de kinderen exclusief voor zichzelf opeist. De manipulatie van de kinderen reikt dan veel verder dan de "normale" hoeveelheid beïnvloeding, gericht tegen de vroegere partner ten tijde van de scheiding zelf. De poging de andere ouder te kleineren en de kinderen te instrueren met de bedoeling eigen behoeften of gevoelens van haat en woede te bevredigen, kan zowel door vaders als door moeders worden gedaan. Vaders vervreemden de kinderen op net zo slechte wijze als moeders; de slechtste situatie ontstaat als kinderen worden verscheurd tussen twee ouders die elkaar kleineren. Het onderwerp van dit artikel is de vervreemding/verstoting van één ouder, in vele gevallen de vader, die het contact met de kinderen verliest als zij zichzelf aan een ondraaglijk loyaliteitsconflict onttrekken door de kant van de moeder te kiezen. We spreken hier niet over vaders die hun kinderen misbruiken, maar over normale, liefdevolle vaders die aan hun kinderen gehecht waren en een liefdevolle relatie hadden voordat de relatie met de moeder eindigde.

Het gedrag van kinderen tijdens en na een scheiding verandert. Vaak kiezen zij voor de ouder die het dichtst bij is (moeder); dit is in de beleving dan de "goede" ouder; de andere ouder wordt gezien als aanstichter van alle kwaad. Een scheiding brengt veel spanning, woede en teleurstelling met zich mee en deze worden door de moeder vaak geprojecteerd op de vader.

Er zijn in dit soort situaties twee soorten reacties op de scheiding te onderscheiden:

1. De afwijzing en de bijbehorende beschadiging wordt door moeder ervaren als een bedreiging van het hele bestaan. Ze kan dit nauwelijks verdragen. Na het verlies van de man kan de vrouw het verlies van een kind er niet bij hebben. Zij wil haar kind niet delen met dezelfde persoon die haar heeft afgewezen.
2. Daarnaast is er de vrouw, die alles projecteert op de man. Een slechte partner is in haar ogen dus ook een slechte vader/opvoeder. Zij wil haar kind beschermen tegen zo'n slechte man, die haar zo veel onrecht heeft aangedaan. De achtergebleven ouder kan de partnerrol en de rol als ouder die de andere ouder speelt, niet van elkaar scheiden.

Om problemen te voorkomen, moeten ouders dus leren om de verschillende rollen die zij t.o.v. elkaar en t.o.v. het kind spelen, los te koppelen.

De rol van het kind is in deze situatie zeer moeilijk. Ten eerste wil het beide partijen behagen, en gedreven door een natuurlijke liefde die het voor beide ouders voelt, zal het geen van beiden afvallen. Daarnaast heeft een kind dat inmiddels bij één van de ouders woont, geen keuzemogelijkheid. Kinderen weten dat ze afhankelijk zijn van hun verzorger en zullen zich daar dan ook naar gedragen. Het probleem van de meeste ouders is dat ze weliswaar gescheiden zijn, maar geestelijk nog niet los van elkaar.

Zaken die de vervreemding/verstoting kunnen beïnvloeden:
- ontwikkelen van een patroon van vechtscheiding
- er was vóór de scheiding al sprake van heftige problematiek
- veel ouders komen zelf uit een een-oudergezin en daaruit komt ook de angst voort mensen te verliezen
- het kind speelt vaak al een rol in het conflict vóór de scheiding
- advocaten (en andere betrokken partijen) spelen door hun vechtersmentaliteit vaak een schadelijke rol
- de beleving die de kinderen hebben van de scheiding. Het kind voelt zich vaak door de vader verlaten.
- hertrouwen van een ouder kan de afgunst/woede van het kind weer aanwakkeren.

Kinderbeschermingsmedewerkster doet examen ouderverstoting

Gedrag van kinderen die de afwezige ouder verstoten[1]:

- kinderen laten openlijk hun haat/woede t.o.v. hun andere ouder zien, welke gevoelens echter niet zijn gebaseerd op hun persoonlijke ervaring met die ouder
- ze weigeren contact met hun andere ouder
- ze gebruiken onduidelijke argumenten waarom ze de andere ouder haten
- ze praten openlijk tegen iedereen over wat de andere ouder in hun ogen fout doet
- wát de andere ouder ook doet... het is altijd fout
- ze praten enkel positief over de ouder bij wie ze wonen
- gedurende gesprekken komt alles er geoefend en voorgeprogrammeerd uit
- de verhalen die de kinderen vertellen kloppen niet, worden opgeblazen of zijn verzonnen
- kinderen haten niet alleen hun vader, maar ook de vrienden, kennissen, familieleden, hobby's en alles wat maar in verband kan worden gebracht met die vader.

1 De basiscriteria voor de PAS-diagnose volgens Gardner.

De beste ouder is die ouder die ziet dat een kind beide ouders nodig heeft en zich daarom over de persoonlijke problemen met de andere ouder heen zet.

Programmerende ouders gedragen zich in het bijzijn van het kind m.b.t. de andere ouder bijvoorbeeld als volgt:
- moeder laat het kind denken dat de vader een gevaarlijke partij is ("hier heb je een kwartje... je kunt me altijd bellen").
- moeder ziet het nut van een tweede ouder niet in
- het kind mag beslissen wanneer ze hun eigen vader willen zien
- moeder overdrijft de tekortkomingen van vader
- alles wat vader doet is slecht, van hobby's tot vrienden en tot werk
- alle herinneringen aan vader worden uit huis gehaald
- brieven, kaarten en pakjes worden niet doorgestuurd
- beschuldigingen/verdachtmakingen in verband met incest en mishandeling worden ingezet
- telefoonterreur: moeder belt het kind wanneer het bij vader is.
- telkens een excuus bedenken op de dag waarop vader het kind bij zich behoort te hebben
- na ieder bezoekje aan vader wordt het kind onderworpen aan een kruisverhoor.

Mogelijk gedrag van verstoten ouder:
- vader wordt te strenge vader doordat hij zijn opvoedingsideeën in twee uur per twee weken moet stoppen
- vader draait door in het doen van leuke dingen, terwijl het belangrijk is dat de kinderen met hun vader ook heel gewone, alledaagse dingen doen
- er is vaak sprake van wegloopgedrag, overgehouden uit de tijd van de ellende tijdens het huwelijk
- vader voelt zich aangevallen door de afwijzing van het kind en wijst vervolgens in zijn kwaadheid het kind zelf af
- vader stelt zijn eigen benodigdheden centraal en niet die van het kind.

Oplossing:
vroegtijdig voorkomen
goede professionele begeleiding zoeken
duidelijke uitspraken en afspraken bij de rechtbank.

Voor andere partijen is het zeer belangrijk goed te luisteren, en niet op zoek te gaan naar wie van de ex-partners gelijk heeft. De twee partijen hebben zó veel met elkaar meegemaakt en hebben zodanig tegengestelde percepties over wat er gebeurd is en wat er gebeurt, dat dit ook al daarom weinig zin heeft.

Lange-termijngevolgen voor het kind:
- psychische klachten (angst, depressie, agressie, psychosomatische reacties, enz.)

- verminderd gevoel van eigenwaarde
- verliezen van contact met eigen gevoelens
- verminderde prestatie op intellectueel gebied
- gebrekkige sociale ontwikkeling.

Onder invloed van de 'motherhood mystique' (moederverheerlijking), zoals Kodjoe het noemt, dolven vaders vaak het onderspit. Ze vroeg zich af wat dit eigenlijk voor mannen betekende. "Stel je voor: je loopt de rechtbank in als vader, en een paar uur later ben je dat officieel niet meer. Dat leek me vreselijk. Toen ik op zoek ging naar informatie over de sociaal-emotionele gevolgen van deze gebeurtenis voor vaders, vond ik planken vol over moeders, niets over vaders. Dat vond ik oneerlijk."
Voor haar afstudeerscriptie riep Kodjoe vaders op te vertellen over hun ervaringen. De reacties waren overweldigend. "Met één vader heb ik zestien uur aan de telefoon gezeten. Er had nog nooit iemand naar zijn verhaal geluisterd." Kodjoe wijst erop dat er nog steeds weinig aandacht is voor de gevolgen van het verlies van contact met een kind voor de ouder. "En dat terwijl het de samenleving volgens mij veel geld kost. Ik denk dat deze mensen veel vaker last hebben van posttraumatische stress, arbeidsongeschiktheid, psychosomatische klachten en zelfmoordneigingen. Daarvoor zou veel meer aandacht moeten komen."

Ursula Kodjoe in een interview in het Nederlandse jeugdbeschermingsblad "Perspectief"

Er wordt steeds meer onderzoek gedaan naar de gevolgen voor het kind. De gevolgen voor de verstoten ouder moeten echter niet ondergesneeuwd raken. Aan deze partij moet meer aandacht worden besteed. Onderzoek in Duitsland heeft uitgewezen dat bij deze vaders veel medische klachten, auto-ongelukken en zelfmoorden (of pogingen daartoe) voorkomen.

Wat er gedaan zou moeten worden.

Tot de nieuwe wet van januari 1998 was het desorganisatiemodel overheersend. Thans staat het recht van de kinderen en de plicht van de ouders om een doorgaande relatie tussen beide ouders en hun kinderen mogelijk te maken centraal. Het gaat om de reorganisatie van het gezin. De vraag is niet "of" er contact is tussen het kind en de ouder die elders woont, maar hoe het contact tot stand kan worden gebracht en verzekerd; indien nodig kan worden geforceerd tegen de wil van de ouder die de dagelijkse zorg heeft.

Zoeken naar de beste ouder is niet langer nodig. De beste ouder[2] is simpelweg de ouder die het kind helpt de relatie met de andere ouder te bestendigen en uitdrukkelijk toelaat dat het kind van de andere ouder houdt, precies zoals voor de scheiding.

> Het conflict via rechters en advocaten uitvechten biedt geen oplossing. "Het recht is op dit gebied een tandeloze tijger", vindt Kodjoe. Er is een uitspraak over de omgang, maar ouders krijgen van hun advocaat te horen dat ze zich hieraan niet hoeven te houden. Er volgen dan immers geen sancties.
> De Raad voor de Kinderbescherming en het Jugendamt[3] werken juist vanuit een deficit-model. Die onderzoeken wat ouders allemaal níet kunnen en werken niet samen met de ouder. Dat versterkt de ruzie alleen maar.
> *Ursula Kodjoe in een interview in het Nederlandse jeugdbeschermingsblad "Perspectief"*

De instellingen zouden vanaf het allereerste contact aan de programmerende ouder duidelijk moeten maken dat hij/zij daarmee de rechten van het kind alsook de rechten van de andere ouder schendt. Voorts zouden rechters deze rechten moeten waarborgen.

Literatuur:
Kodjoe, U. *Je jünger, desto weniger Kontakt? Zur Fragwürdigkeit von Faustregeln* in: Der Amtsvormund (3/1996).
Kodjoe, U. & Koeppel, P, *Das Parental Alienation Syndrome.* in: Der Amtsvormund (1/1998) Sonderdruck.
Kodjoe, U. & Koeppel, P, *Früherkennung von Elternentfremdung – Möglichkeiten psychologischer und rechtlicher Interventionen* in: Kind-Prax (5/1998) S. 138-144.
Kodjoe, U. *Ein Fall von PAS* in: Kind-Prax (6/1998)

2 "tolerantie van hechting" is een van de meest belangrijke factoren voor opvoedingskwaliteiten, andere factoren zijn: in staat en bereid zijn om met de andere ouder te komen tot samenwerking in het belang van het kind
3 Duitse Kinderbescherming

3.3 Ouderverstoting dikwijls vaderverstoting.

Essay aan de hand van een lezing van professor Van Gijseghem

Zoals ik eerder al beschreef is het ouderverstotingssyndroom (PAS) een onderwerp dat ongewild (althans, het is niet de opzet van Gardner) beladen is geraakt met de gevoeligheden van de genderdiscussie. Of, om het minder behoedzaam uit te drukken: een onderwerp van seksestrijd. En dit laatste - ik kan het niet met genoeg nadruk zeggen - ondanks (of dankzij?) de bedoeling van mensen als Gardner om niet nog een keer, nu ook op macroniveau, kinderen in het kruisveld van het wapengekletter te plaatsen. Het verbergen van het probleem achter goede bedoelingen levert echter niet altijd het gewenste effect op. Hubert van Gijseghem, hoogleraar aan de universiteit van Montreal, onderscheidt zich onder andere op het punt van de genderbenadering van Gardner. Op 5 november 2002 gaf hij een lezing aan de Universitaire Faculteiten Notre-Dame-de-la Paix in Namen.

Acteerkunst of redekunst, beide kwaliteiten bezit professor Van Gijseghem in volle mate. De soms eigenlijk moeilijk te verwoorden en duistere manipulaties die aan de ontwikkeling van een ouderverstotingssyndroom ten grondslag liggen, worden daardoor zeer helder voor het voetlicht gebracht. Een kind zie je met zijn treintje "kleine potjes, grote oren" spelen en dezelfde acteur speelt een seconde later, als ware het gelijktijdig, de moeder die, nietsvermoedend van dit gezegde, grootmoeder inlicht over het "verderfelijke" karakter van "dat tiep", de vader. En tussen deze snelle rolwisselingen door weet Van Gijseghem ook nog een verbindende opmerking te plaatsen.

Iemand die bereid is dwars tegen de stroom in te gaan en het autoritatieve[1] "vaderlijke" als winst durft neer te zetten tegenover het "moederlijke" gesjoemel van sommige rechters. Die durft te beweren dat de positie van Gardner ten

1 Autoritatief wordt een opvoedingsstijl genoemd die zich eerder op gezag dan op macht beroept.
Het probeert een combinatie te zijn tussen een grenzenstellende en een begrijpende stijl. Dit woord mag niet worden verward met het woord autoritair. Het is zeg maar de tegenhanger van het woord "smothering" (zie hoofdstuk 2.1.)

aanzien van het genderkarakter van PAS voor een deel wordt gekenmerkt door een politiek compromis. Zo iemand heeft al deze kwaliteiten natuurlijk gewoon nodig om overeind te blijven.

Gardner probeert een voet aan de grond te krijgen voor het opnemen van PAS in de prestigieuze standaard voor psychiatrische afwijkingen DSM (versie 5); daarbij kiest hij een begrijpelijke strategie om geen hele bevolkingsgroepen tegen zich in het harnas te jagen. Maar ondanks het feit dat Gardner de verdeling van vrouwen en mannen als programmeurs van deze ziekte dan maar op ongeveer fifty-fifty zet, blijft de Amerikaanse vrouwenbeweging (NOW) klagen over een anti-vrouw-hetze. Waar Gardner dan tegenoverzet dat ze de slachtoffers in hun eigen gelederen niet erkennen. Ik denk dat het hier een oud probleem betreft. Mannen die bij vrouwen in de smaak proberen te vallen, bereiken dikwijls het tegengestelde.

Van Gijseghem onderscheidt vier belangrijke socio-culturele pijlers onder het bestaan van het ouderverstotingssyndroom, die hij als volgt beschrijft:
1. Er komen enorm veel scheidingen voor. In Noord-Amerika is het scheidingspercentage 50.
2. In de laatste 35 tot 40 jaar zijn opvattingen over het toedelen van het gezag over kinderen veranderd. Tot ongeveer 1970 hebben we te maken met de filosofie van de "tender years". Het kind zou in zijn jonge jaren aangewezen zijn op de moeder. Daarna kregen we de "flower power"-periode. Het idee van de gelijkheid van de man en de vrouw rukt op. Het is ook de tijd van de communes, die leidt tot het gelijkwaardig positioneren van de seksen. Deze filosofie van het egalitarisme heeft de rechtspraktijk beïnvloed: beoordelingscriterium voor het toedelen van gezag wordt "het beste belang van het kind". Het geslacht telt niet. Men blijft ook onverschillig tegenover de sekse van het kind. Eerder wordt bekeken in wie de beste psychologische ouder is. De moeders lieten dat niet over hun kant gaan. Het huwelijksgeweld van de man werd op de korrel genomen. De ouderlijke capaciteit van de vader wordt ter discussie gesteld.
3. Scheidingen worden gewoner en het aantal ervan neemt toe. Ouders blijven niet meer samen om de kinderen. De scheiding wordt niet meer ervaren als een groot drama, ook niet voor de kinderen. Een en ander ondanks de beschrijvingen die mensen als Wallerstein daarvan gaven.
4. Het kind wordt koning. Alles wat het kind zegt wordt als doorslaggevend en belangrijk opgevat. Dit leidt tot een ridicule vervorming van de wensen van het kind.

Desalniettemin bleef het mij verbazen dat de verwachte tegenstand vanuit feministische hoek wonderlijk genoeg uitbleef in de toch volle zalen die Van Gijseghem in Namen trok. Zeker waar Van Gijseghem het feminisme bekritiseerde als een van de socio-culturele pijlers(zie kader) onder het bestaan van het ouderverstotingssyndroom. Ook de bij Gardner zeer geliefde grootmoederfiguur (Grandma's criteria tot psychologische beoordeling van de band tussen ouder en kind) moest het ontgelden als degene die in werkelijkheid dikwijls een stevig fundament legt in de paranoïde angst bij de moeder voor het "Tiep" met wie ze een kind heeft verwekt. "Wat heb ik toch met die man", dacht ik de hele tijd. Nu dit opschrijvend herken ik een grootvader. Wellicht zonder dat hij het wilde of nastreefde zag ik net dat stukje dat ik bij Gardner miste, emotioneel en rationeel ingevuld worden

Uiteraard staat het de lezer geheel vrij deze waarneming te karakteriseren als een typisch Freudiaanse therapeutische overdrachtssituatie. Best. Ik had een leuke opa, een vervreemdende moeder voor mijn eerste kind, om over die rechter maar te zwijgen, ik ben dat "tiep".. Mag ik dan terugzeggen dat in deze context overdracht een maatschappelijke betekenis heeft? En dat zelfs Gardner verdacht kan worden van een nog niet geheel verwerkte relatie met het moederdom?

Ach, laat maar. Maar het was wel genieten, lachen en huilen tegelijk. En een prof die na al die uren van inspanning terecht, en met recht en respect, mocht verzuchten dat hij nu toch wel erg moe was, zodat ik hem de volgende vraag maar per e-mail zal stellen.

Zou het echt zo zijn dat er in het Canada waar hij lesgeeft zo veel minder problemen zijn dan in Nederland, of zijn de cijfers ook daar wat verhullend? Als hier de instanties beweren dat de meeste ouders het goed weten te regelen na de scheiding, gaan ze af op het aantal doorgezette conflicten. Niet op de vraag of kinderen de beide ouders zijn blijven zien (ook op lange termijn). Van het conflict wegvluchten, de kinderen achterlatend, is weliswaar een begrijpelijke zet, heel misschien prettig voor ouders, wellicht een opluchting voor sommige rechters, maar niet goed voor kinderen. Het lijkt mij dat dit een probleem is dat een grote samenhang vertoont met de vooroordelen tegen de emotionele bindingsmogelijkheden van vaders. In die zin leven we nog, of zijn we teruggevallen, in de tijd van de "tender years presumption"

4. Geestelijke mishandeling door ouderverstoting

4.1 omgangsonrecht, loyaliteitsmisbruik en het ouderverstotingssyndroom

Ik snap nu dat ik me verantwoordelijk voelde voor haar geluk en daardoor veel te weinig toekwam aan mijn eigen gevoel. Ik voelde me zelfs meestal schuldig. Ik snap dat nu beter omdat ik nu in therapie ben. Ik was ontzettend ongelukkig. Ik had het gevoel dat ik niet meer verder wilde en was onzeker over alles. Uit frustratie en om meer de baas te zijn over mezelf hield ik zo ongeveer op met eten, vanaf mijn dertiende (anorexia).[1]

Het ouderverstotingssyndroom (Parental Alienation Syndrome) ontstaat uit een vorm van geestelijke mishandeling. Kinderen en verstoten ouders hebben er dikwijls hun hele leven lang last van. Ouderverstoting kan voorkomen in een situatie waarin het recht faalt. We spreken dan van omgangsonrecht, een situatie waarin het recht op omgang tussen ouders en kinderen als een zwak en minder fundamenteel beginsel functioneert. Met het woord loyaliteitsmisbruik drukken we uit dat het gaat om een vorm van mishandeling die uiteindelijk kan leiden tot een vorm van ouderverstoting. In zijn door Gardner beschreven pathologische vorm spreken we uiteindelijk van ouderverstotingssyndroom (PAS). Het cruciale punt bij die laatste stap is dat het kind zichzelf verantwoordelijk heeft gemaakt voor het verstotingsgedrag en daar actief aan bijdraagt, ondanks het feit dat er geen redelijke gronden voor zijn (verstoten ouder mishandelde zelf niet).

Het ouderverstotingssyndroom (PAS) is geen uitvinding die zomaar uit de grond is gestampt. Niet alleen is Gardner er al langer mee bezig dan het hier in Nederland bekend is. Ook de hechtingstheorie van Nagy maakte al duidelijk dat

1 Achterwerk in VPRO-gids 2001 no 2 en 5

je kinderbelangen niet los kunt zien van ouderbindingen. Kinderen zijn méér dan een rationele afweging van de kwaliteit van een optelsom van kwalificeerbare opvoedingshandelingen. Daarmee hangt samen dat wordt erkend dat het verbreken van de emotionele banden die een kind heeft, kan worden gekwalificeerd als misbruik. Toch verbaast het vele betrokkenen dat ook in de handboeken over kindermishandeling dit misbruik al langer met zo veel woorden wordt aangeduid. De officiële literatuur over kindermishandeling stelt al sinds jaar en dag dat het isoleren van kinderen van goede relaties en het zwartmaken van een ouder een vorm van geestelijke mishandeling is. Klosinsky[2] bijvoorbeeld vindt dat je kunt spreken van psychische kindermishandeling als er sprake is van "bewust bij het kind angst en schuldgevoelens oproepen om partij te moeten kiezen" of "het kind al dan niet bewust in de strijd inzetten, bijvoorbeeld als spion of boodschapper".

Dr. Nancy Faulkner presenteerde in 1999 een uitgebreid overzicht voor de "United Nations convention on Childrights", waarin ze uitvoerig, en aan de hand van DSM 4 de trauma's beschreef die kinderen oplopen als ze zonder gronden van een ouder worden vervreemd. Zij noemde daarin onder andere post-traumatische stress, depressie, anomie, regressie, depressie en extreme angst en identiteitsproblemen in geval van naamswijziging[3].

We hebben te maken met een vorm van geestelijke mishandeling die vergelijkbaar is met het toedienen van gif. Else Marie van den Eerenbeemt zegt daar heel beeldend het volgende over: "Als je kinderen geen hoop geeft op de toekomst, snijd je in wezen de zuurstof af. Misschien is wel het allerbelangrijkste dat een kind de vrijheid krijgt van beide ouders te houden. Als daar een verbod op ligt, wordt het basisvertrouwen van het kind in zichzelf en in de relaties - de intieme relaties èn de relaties in de buitenwereld - systematisch vernietigd. (...) [Weliswaar] kan je partner je ex worden. Maar je vader kan nooit je ex-vader worden. Dus blameer de vader van je kind niet, maar geef hem een plek. (...) Geef je je kind niet de vrijheid van de andere ouder te houden, dan blijft het daar een leven lang mee tobben. Ik vind dat kindermishandeling, zo sterk wil ik dat stellen. (...) Al is het maar een minimale verbinding die je legt, als je kind maar een draadje heeft om vast te houden. Kinderen hebben een elastieken trouw."[4]

Ook emeritus hoogleraar criminologie Peter Hoefnagels stelt al jaren dat omgangsfrustratie een misdaad is. "De ene ouder die de andere ouder frustreert in de omgang met het kind, dat is de ongeschreven misdaad van deze eeuw"[5]

2 G. Klosinsky *Psychological maltreatment in the context of separation and divorce.* In Child abuse & neglect 17(4) 1993.
3 Nancy Faulkner Ph.D: *Parental Child abduction is child abuse,* United Nations 1999
4 Else-Marie van den Eerenbeemt in: Libelle week 43 oktober 1995 pagina 18. Zie ook de opmerkelijke overeenkomst tussen deze opmerking en die van Ans in het interview elders in dit boek hoofdstuk 2.3
5 Peter Hoefnagels in: de Volkskrant 10 september 1994.

en "Als het kind zelf geen omgang meer wil, is dat het gevolg van de gezindheid van het gezin waarin het leeft."[6] De opvatting dat dit in feite ook kan worden gebaseerd op artikel 300 Wetboek van Strafrecht is reeds terug te vinden in de aangifte die ondergetekende deed tegen de Raad voor de Kinderbescherming[7]. Hoefnagels heeft die meer gespecificeerde zienswijze recentelijk uitgedragen in zijn artikel "Verscheurde kinderen, verbitterde moeders, verloren vaders"[8] Even later nam ook Boris Dittrich, Tweede Kamerlid voor D'66 deze redenering over in zijn pleidooi in de kamer voor een hardere handhaving van het omgangsrecht; "Is de minister bereid met het College van procureurs-generaal contact op te nemen om te stimuleren dat een notoire weigerachtige ouder die beschikkingen van de rechter aan de laars lapt, op basis van dat artikel te vervolgen? Wat D'66 betreft, moet er geen gevangenisstraf worden geëist, maar een specifieke leerstraf, waarin het belang van het contact tussen kinderen en hun beide ouders centraal staat. Desnoods een taakstraf, bijvoorbeeld een tijdje werken in een kindertehuis. D'66 verwacht hier een preventieve werking van."

De Nederlandse wet stelt geestelijke mishandeling strafbaar. Art. 300 van het wetboek van strafrecht lid 4 stelt: "Met mishandeling wordt gelijkgesteld opzettelijke benadeling van de gezondheid." Taalkundig valt de psychische gezondheid onder gezondheid in het algemeen, medisch bezien zal er veelal een wisselwerking zijn.[9] De strafmaat kan met eenderde worden verhoogd (artikel 304, lid 1 WvS) indien de schuldige het misdrijf begaat tegen zijn echtgenoot of zijn kind.

Eenmaal heeft het Openbaar Ministerie getracht een vader op grond van geestelijke mishandeling te veroordelen. Dit ging overigens niet over loyaliteitsmisbruik. Uit het vonnis (rechtbank Den Bosch) blijkt dat het begrip geestelijke mishandeling volgens de rechter op zichzelf niet ten onrechte werd gebruikt. Wel blijkt uit het vonnis dat het moeilijk te vervolgen is, omdat de deskundigen uitgaan van multicausaliteit als regel. Het Hof Den Bosch[10] ging zelfs iets verder, maar beriep zich vooral op de verjaringstermijn bij de afwijzing van de eis. Toch pleit ik ervoor te koersen op het verscherpen van de waarneming van loyaliteitsmisbruik in die zin dat onder ogen wordt gezien dat het gaat om een

6 Peter Hoefnagels in; *"Het Huwelijk"*, Rotterdam 1992
7 Joep Zander in: *Notitie om te komen tot aangifte* maart 1998
8 Peter Hoefnagels in: Trouw, 5 oktober 2002
9 Remmelink schreef in een geannoteerde versie van het wetboek (pag 970 art. 300 punt 7): Onder benadeling van de gezondheid kan wel niet begrepen worden storing van de verstandelijke vermogens, zo oordeelde Noyon in de vierde druk. Ik zou het tegendeel aannemen. Taalkundig valt de psychische gezondheid onder gezondheid in het algemeen, medisch bezien zal er veelal een wisselwerking zijn. Zou dus iemand bij een ander een psychische storing teweegbrengen van minder dan vier weken, hetzij door hem bloot te stellen aan schokkende psychische indrukken hetzij door intoxicatie, dan zie ik niet in, waarom dit geen benadeling van de gezondheid zou zijn.
10 LJN-nummer: AB0835, Zaaknr: WL.20.001935.00 30-3-2001 "Gelet op de uitdrukkelijke bewoordingen van de wet bestaat er naar het oordeel van het hof geen reden -ook in de wetsgeschiedenis is, mede gelet op het voortgeschreden medisch inzicht, geen indicatie te vinden die een andere uitkomst zou rechtvaardigen om het veroorzaken van een psychische ongesteldheid niet als een benadeling van de gezondheid te kwalificeren."

vorm van geestelijke mishandeling die in extremo kan leiden tot de woekering ouderverstotingssyndroom. Een woekering die volgens Gardner praktisch ongeneeslijk is en in die zin ernstiger dan bijvoorbeeld de gevolgen van incest.

De "voortzetting van ouderlijk gezag" (artikel 1:251.2 BW) die sinds 1998 standaard is na echtscheiding, is onder meer bedoeld om de schade voor het kind zo veel mogelijk te beperken door de verantwoordelijkheid van beide ouders zo veel mogelijk in stand te houden. Gezag impliceert contact, voortzetting van een kind-ouder-relatie. De ontzeggingsgronden zijn niet van toepassing op de gezamenlijke gezagssituaties. Maar soms wordt de stopzetting van omgang door de rechter toch beloond met een ontzegging van omgang, zelfs bij twee ouders met gezag, iets wat volgens artikel 377h B.W.1 helemaal niet kan.

Een ouder die het kind aan het gezag onttrekt (gezag impliceert contact), is volgens het Wetboek van strafrecht strafbaar. Art. 279, lid 1: "Hij die opzettelijk een minderjarige onttrekt aan het wettig over hem gesteld gezag of aan het opzicht van diegene die dit desbevoegd over hem uitoefent, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vierde categorie." En lid 2: "Gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren of geldboete van de vijfde categorie wordt opgelegd indien list, geweld of bedreiging met geweld is gebezigd, of indien de minderjarige beneden de twaalf jaar oud is."

Het gezag bevat op grond van artikel 1:247 BW een elementaire plicht en een elementair recht van de ouders jegens hun minderjarige kinderen met betrekking tot verzorging en opvoeding. Het begrip verzorging en opvoeding omvat onder meer kleding, onderdak, zorg voor onderwijs, medische behandeling en dergelijke. De ene ouder heeft deze verplichtingen jegens de kinderen, maar ook jegens de andere ouder (artikel 1:82 BW). Voor het geval een man en een vrouw gezamenlijk gezag hebben, wil dit dus zeggen dat zij met betrekking tot de verzorging én opvoeding van de kinderen én de zorg én verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn én het bevorderen van de ontwikkeling van de persoonlijkheid, gezamenlijk de beslissingen dienen te nemen. Worden ouders het niet eens, dan kunnen partijen hun geschil aan de rechtbank voorleggen (artikel 1:253a BW). Boris Dittrich wil dat een ouder die vóór 1998 is gescheiden en geen gezag heeft over de kinderen, dit alsnog kan gaan aanvragen. Tot nu toe moest daarvoor een gezamenlijk verzoek van de ouders worden ingediend, waaraan de ouder die de omgang blokkeert natuurlijk geen medewerking zal verlenen.

Hoewel er dus diverse strafrechtbepalingen min of meer van toepassing zijn op omgangsonrecht, is in de Nederlandse wet omgangsonrecht an sich niet met zo veel woorden expliciet strafbaar gesteld. De Stichting Dwaze Vaders en haar adviseur advocaat Peter Prinsen staan al jaren met weinig succes op de barricade om dit alsnog voor elkaar te krijgen. Het lijkt me niet juist de verantwoordelijkheid van de staat voor het regelen van privé-conflicten groter te maken dan noodzake-

lijk. Ik vind zelfs dat de huidige overdadige betrokkenheid van de staat bij het privé-leven van haar burgers via het familierecht (de helft van het hele rechtsbedrijf) averechts werkt. Maar het is duidelijk dat het zo ernstig frustreren van de meest basale mensenrechten tot ingrijpen zou mogen leiden. Als dat tenminste op begrijpelijke en rechtvaardige wijze gebeurt. Dat vindt ook professor Uwe-Jorg Hopt: "Als een moeder niet in staat is haar eigen problematiek en wens tot onvoorwaardelijke afscheiding van haar eigen partner te onderscheiden van de behoefte van het kind, dan wordt het kind aan deze onbekwaamheid opgeofferd. Als we werkelijk ernst willen maken met de grondwet die niet de moeder in haar wellicht begrijpelijke beperkingen en angsten steunt, maar de behoefte en rechten van kinderen, dan moet de staat al het denkbare ondernemen om dit geestelijke misbruik van kinderen te verhinderen. Als de staat het niet doet, doet niemand het."[11] Uiteraard vindt ook Richard Gardner dat dit gedrag strafbaar dient te zijn.[12]

Onlangs werd in België een moeder veroordeeld tot zes maanden effectieve cel en 14.000 euro schadevergoeding. In de zuidelijker landen waar de code Napoleon nog over het familierecht regeert is het normaal dat de strafwet dit frustreren van omgangsrecht verbiedt evenals trouwens het niet betalen van alimentatie (als vorm van verwaarlozing van kinderen). Merkwaardigerwijze leidde een en ander tot de cynische vertoning dat honderden vaders in landen als Frankrijk de gevangenis in draaiden omdat ze weigerden hun alimentatie te betalen in verband met het ontbreken van contact met hun kinderen, terwijl anderzijds nauwelijks een moeder het zo ver schopte, omdat deze zaken dan dikwijls werden geseponeerd of van te gering belang werden geacht. Het zou kunnen dat met de inwerkingtreding van het nieuwe familierecht in Frankrijk en het straffere vertoon in België (waar voorheen executie dikwijls uitbleef vanwege cellentekort) misschien een nieuw hoofdstuk wordt opgeslagen.

Dit over geestelijke mishandeling van kinderen. Geestelijke mishandeling van ouders is óók aan de orde. Volgens artikel 308 in samenhang met artikel 82 WvS is voortdurende arbeidsongeschiktheid te categoriseren onder zwaar lichamelijk letsel. In theorie biedt mogelijkheden dit voor veel vaders die door omgangsontzegging in de WAO kwamen. Hier vervalt wellicht ten dele het probleem van de multicausaliteit, aangezien WAO-uitval dikwijls expliciet wordt benoemd. Hoewel de oorzaak in WAO-dossiers waarschijnlijk goed terug te vinden is, verdient de categorisering hier nog wel enige aandacht. Dikwijls worden dit soort zaken ten onrechte gerangschikt onder partner-scheidingsproblematiek.
De programmerende ouder is dus de bron van geestelijke mishandeling van zowel

11 Prof. Dr. Uwe-Jörg Jopt in: *Väter ohne Kinder.* Andreas Schmidt 1993. vertaling Joep Zander.
12 "...... dat wetgevers de rechters de bevoegdheid moeten geven om straffen of maatregelen op te leggen als er sprake is van PAS, ongeacht het geslacht van de ouder. Dit is de enig mogelijke behandeling. Psychotherapie zal niet helpen, niets anders zal helpen, en ik heb er zeker goed over nagedacht de afgelopen 15 jaar. Er is niets in mijn ervaring dat duidt op een andere aanpak om van PAS te genezen." Gardner, toespraak Breda 1999.

kind als verstoten ouder. Dit zou het rechtelijke optreden binnen het familierecht voldoende soelaas moeten bieden. Strafrechterlijk gezien komt er nog een moeilijk punt om de hoek kijken. Zoals eerder gesteld, moet helder worden gemaakt dat er een duidelijke oorzaak-gevolg-relatie is. Dit kan mijns inziens vrij eenvoudig als we het volgende overwegen.

1. Het ontzeggen van contact met een andere liefhebbende ouder is op zichzelf geestelijke mishandeling (als hierboven al gesteld) Daarvoor hoeft niet te worden aangetoond dat het slachtoffer daar ook daadwerkelijk pijn van ondervind en symptomen ontwikkelt. Dit kan net zo gevoeglijk worden aangenomen als de schade die een harde klap voor je kop veroorzaakt.

2. We zouden eens moeten gaan afzien van het principe "waar rook is is vuur en waar twee vechten hebben twee schuld". Er zijn inmiddels vele misdaden in het Wetboek van Strafrecht opgenomen die diep verborgen zijn in de privé-sfeer, waar altijd wel kleine aanleidingen zijn te vinden om groots wederzijdsheid te veronderstellen, maar waar de wet en het vervolgingsbeleid zeer stringent zijn. Het moet al ver gaan met de uitlokking, wil verkrachting binnen relaties daarom niet veroordeeld worden.[13]

Ook de vraag of (voorwaardelijke) opzet kan worden aangetoond, is aan de orde. Het zal duidelijk zijn dat een groot, door de staat mede-georganiseerd smoezenprogramma niet bijdraagt aan de profilering van het opzetbeginsel. Toch is het een algemeen aanvaard maatschappelijk uitgangspunt dat je kinderen niet van de andere ouder vervreemdt. Inmiddels mag het ook duidelijk zijn dat dat schade oplevert.

Het is jammer dat het zo moeilijk, zo niet onmogelijk[14] is de staat te vervolgen voor het wangedrag in het familierecht. Ik hoop van ganser harte dat dit verandert. Ook in de interviews in dit boek kan worden gelezen hoe bepalend het optreden van de staat en de instituten lijkt voor het optreden van oudervervreemding en -verstoting. Overigens is het daarmee niet uitgesloten wangedrag van ambtenaren te veroordelen. Daar bestaan in het strafrecht zelfs speciale bepalingen voor, die de strafmaat voor deze categorie in een aantal gevallen verhoogt.

Het is dus in de eerste plaats noodzakelijk het vervolgingsbeleid aan te scherpen en de onjuiste discriminatie van toepassing van rechtsbeginselen op verschillende soorten misdrijven op te heffen. Ook als het strafrecht zelf zou worden aangescherpt met een bepaling over het vervreemden van contact tussen ouder en kind, dan nog heeft dit alleen zin als het Openbaar Ministerie daarop scherp wordt aangestuurd. In die zin heeft Boris Dittrich in de Tweede Kamer de juiste invalshoek gekozen.

13 Mr Chris Veraart: *Valse zeden;* 1997.
14 De zogenoemde Pikmeerarresten sluiten tot nu toe strafrechtelijke vervolging van overheden uit.

4.2 Een melding van geestelijke mishandeling in de praktijk

Advies- en Meldpunt Kindermishandeling is net zo machteloos als u zich voelt

Het leek me goed in dit boek naast het drieluik nóg een persoonlijk verhaal beknopt aan bod te laten komen. Het gaat over een poging geestelijke mishandeling te melden bij een Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). Ik wil hiermee vooral laten zien hoe de daartoe meest aangewezen instantie omgaat met het ouderverstotingssyndroom. Overigens sluit die praktijk aan op de opstelling van het NIZW, zoals ik dat elders in dit boek beschrijf.

In dit verhaal laat ik alleenstaande vader Willem aan het woord over zijn kinderen: Maarten: pleegzoon, mede opgevoed door Willem vanaf zijn 1ste tot zijn 13de jaar. Daarna met moeder meegegaan. Nadat hij haar eerst blindelings twee jaar volgde, op een gegeven moment door moeder uit huis gezet. Toen weer contact met zijn vader. Robert: eigen, biologische zoon, opgevoed tot 3 jaar, daarna met dezelfde moeder mee en nauwelijks meer gezien. Jaap: pleegzoon, mede opgevoed van 4 tot 15 jaar. Toen mee met dezelfde moeder. Tussen 15de en 23ste jaar geen contact, dat daarna werd hersteld. Door moeder uit huis gezet. Willem vindt de manier waarop de moeder de kinderen van hun vader vervreemdt een vorm van geestelijke mishandeling. Mede door het eerste boek over ouderverstoting op het spoor gezet, vertelt hij over zijn pogingen deze vorm van mishandeling te melden bij het AMK.

Willem:
Het AMK geeft een folder uit waarin het vijf vormen van kindermishandeling vermeldt. Twee van de vijf punten in de folder gaan over geestelijke mishandeling, namelijk emotionele verwaarlozing en emotionele mishandeling. Toen ik naar het AMK belde om melding te maken van geestelijke mishandeling, wilden ze er niets van weten. Toen heb ik een briefje geschreven. Daarop kreeg ik het volgende als antwoord: "... Het gegeven als zodanig (nl. dat uw zoon contact met u onthouden wordt door uw ex-vrouw) is geen reden voor het AMK om te vermoeden dat hier sprake is van kindermishandeling. Dit omdat concrete,

recente signalen in die richting ontbreken." Let wel: ze beweren dus dat er zelfs voor een vermoeden geen reden zou zijn.

Tegen deze beslissing maakte ik bezwaar met behulp van een kinderbeschermingsdeskundige; ik vond dat de afwijzing niet onderbouwd was. De klacht kwam in de lucht te hangen omdat niemand meer wist wie onder welke organisatie en klachtregeling zou vallen.

Ik vroeg om een gesprek en daar stemden ze in toe. Ik ging erheen met een specialist op het gebied van het ouderverstotingssyndroom. Het AMK verklaarde bij monde van twee medewerkers dat ze er niet zonder meer van uit kunnen gaan dat een niet-uitgevoerde omgangsregeling wijst op geestelijke mishandeling als daarvoor geen recente specifieke signalen zijn. Toen kwam ik met het gevraagde specifieke signaal.
Mijn zoon Robert had namelijk onlangs aan zijn halfbroer Maarten medegedeeld dat hij hem van zijn moeder niet mocht zien, en vroeg zich daarbij openlijk af of hij wellicht ook iets "stouts" zou moeten doen om zijn vader te mogen zien.

Even later meldden ze mij per brief: "Onder verwijzing naar ons schrijven van 8 dec. j.l. kunnen wij inmiddels vaststellen dat uw telefonische melding is aangenomen door Mw. L.H. Deze melding is op 16 december uitvoerig besproken in ons meldingenoverleg. Onze conclusie is dat u ons voor een onoplosbaar probleem plaatst en dat het AMK in deze situatie waarschijnlijk net zo machteloos is als u zich voelt. Wij erkennen dat er in uw situatie sprake kan zijn van 'kindermishandeling'; het AMK vindt ook dat in een scheiding het contact van de kinderen met beide ouders in zijn algemeenheid van belang is voor een evenwichtige ontwikkeling van de kinderen. Het op gang brengen van een toegekende omgangsregeling heeft een andere aanpak nodig dan wij kunnen bieden; wij zullen uw melding dan ook niet verder in onderzoek nemen. Opnieuw moeten wij u adviseren een oplossing te zoeken in de richting van bemiddeling."

Wat is dan wél emotionele mishandeling?, vroeg ik hun toen. Het AMK kon daar op geen enkele wijze antwoord op geven. Ook niet op de vraag hoe je een mishandelaar moet bewegen tot bemiddeling en waarom eigenlijk.

Vervolgens ging ik verder met de klachtenprocedure, zowel in eerste aanleg (inmiddels hadden ze een passende klachtencommissie geformeerd) als in tweede aanleg (de provinciale klachtencommissie). In de correspondentie met de klachtencommissie meldden ze, in antwoord op mijn verzoek tot inzage van het dossier, dat er, als er geen onderzoek plaatsvindt, geen dossier wordt aangelegd. Als onderzoek niets oplevert, wordt het dossier vernietigd. Herhaling van een klacht wordt zo dus niet geregistreerd. We hadden daar inmiddels ook al verteld dat Jaap waarschijnlijk fysiek mishandeld was. Hij was door het vriendje van moeder in elkaar geslagen. Inmiddels was die man daarvoor veroordeeld.

Daardoor had Jaap gedurende ongeveer twee maanden geen relatie met zijn moeder. Op momenten waarop er telefonisch contact is, wordt dat vriendje zwartgemaakt, belachelijk gemaakt en hardop uitgelachen. Vervolgens ziet Jaap, samen met zijn vriendin, zijn moeder heel stiekem 's avonds met haar vriendje weer hand in hand lopen. Haar belofte niets meer met dat mishandelende vriendje aan te gaan, was ze dus niet nagekomen.

Jaap vertelde later over de manier waarop hij door zijn moeder tegen mij was opgezet:

"Pappa was slecht, want hij voerde allerlei procedures. Eigenlijk kon hij niets goeds hebben gedaan. Maar soms kwam ik met mijn vriendin op plekken die ik nog kende van vroeger. Daar was ik dan met mijn vader op vakantie geweest. Mijn vriendin wees me erop dat er dan blijkbaar toch wel méér was geweest dan alleen vervelende dingen. Ik ging allerlei herinneringen ophalen. Zo kon ik me nog goed herinneren hoe ik samen met mijn vader fietsen maakte." Iets daadwerkelijk verkeerds wist hij eigenlijk niet eens meer te noemen.

Jaap was afhankelijk van ma. Toch heeft hij nog steeds een vorm van medelijden voor haar als je doorvraagt. Maar ma kiest voor die slachtofferrol. Hij heeft zich bijgevolg nu helemaal voor zijn moeder afgesloten. Geen situatie die ik overigens voorsta. Jaap wilde zijn dossier zien. Hij wilde weten wat er met zijn eigen biologische vader is gebeurd. Maar zijn dossiers zijn vernietigd. Hij wilde weten hoe het is gekomen dat hij zijn eigen vader niet meer ziet. "Jij hebt tenminste procedures voor mij gevoerd", zegt hij tegen mij. "Procedures uit principe", denk ik dan, "want veel levert het niet op." Heeft zijn eigen, biologische vader geprobeerd contact te krijgen, het opgegeven, of had hij geen interesse? Merkwaardig genoeg heeft Jaap wel contact met zijn biologische, echte opa.

Ik denk dat mijn kinderen het er wel moeilijk mee krijgen een relatie op te bouwen na alles wat ze daarin hebben meegemaakt.

Maarten vroeg op een gegeven moment om een omgangsregeling met zijn broer Robert. Hij mocht dit echter niet zelf bij de kinderrechter aankaarten. Daar zou hij volgens de rechter een procureur voor nodig hebben. Maar jeugdzorg die de verantwoordelijkheid voor hem heeft, wilde niet voor een procureur zorgen; "dan moeten we dat voor elk kind doen" was hun stelling. Daarover zijn zelfs kamervragen gesteld. Rechtbank en hof zeiden vervolgens dat ze niets met de minister te maken hebben. Een onder toezicht gesteld kind moet toch altijd kunnen praten met zijn rechter? Jeugdzorg zegt wel dat het in het belang van beide kinderen is elkaar te zien. Maar daar houdt het blijkbaar mee op. Bij al die instellingen gaat het niet om de inhoud, maar om het papier. Hoewel ze met hun eigen foldertjes dus niets kunnen beginnen. Het AMK, jeugdzorg, ze mogen zich dan net zo machteloos voelen als ik. Ik geloof dat ik de enige ben die zich er boos over maakt.

5. Verwijzingen en literatuur

De hoeveelheid literatuur over het ouderverstotingssyndroom neemt snel toe. Veelgehoord argument tegen PAS is dat er geen wetenschappelijke literatuur over zou bestaan. Dit argument gaat bij het schrijven van dit boek wel op voor Nederland. Zeker niet voor landen als de USA en Duitsland. Beter dan hier een uitvoerige lijst op te nemen, kan ik u verwijzen naar de eigen site van wijlen professor Gardner, waar u de meest recente staat van de literatuurlijst kunt aantreffen: *www.rgardner.com/refs/*

U vindt daar ook een lijst van 145 (bij schrijven) zogenoemde "peer-reviewed" artikelen. Dit zijn artikelen die zijn verschenen in wetenschappelijke tijdschriften waar een commissie de wetenschappelijke waarde heeft beoordeeld. *www.rgardner.com/refs/pas_peerreviewarticles.html*

Een groot deel van de artikelen kan direct op de genoemde sites worden gelezen.

In het kader van dit boek wil ik graag nog apart noemen:
John Dunne en Marsha Hedrick: *The Parental Alienation Syndrome: An Analysis of Sixteen Selected Cases, in Journal of divorce and remarriage*, Vol. 21, 1994, blz. 21-38.

Er is verder een centrale Nederlandse PAS-internetpagina ontwikkeld. *www.papa.nl.nu/pas*. Daar zal ook speciaal ten behoeve van de lezers van dit boek een pagina met aanvullingen en opmerkingen worden bijgehouden.

In de voetnoten bij de artikelen vindt u veel verwijzingen naar belangrijke binnen- en buitenlandse literatuur. Gezien het belang voor onze lezers, vermeld ik hier nog Nederlandse literatuur over het ouderverstotingssyndroom en aanverwante gebieden.

Professor G.P. Hoefnagels: *"Handboek Scheidingsbemiddeling"*. Tjeenk Willink 2000.
Cees van Leuven en Annelies Hendriks *"Kind in bemiddeling"*. Molenschot 2003.
Maarten Legene: *"Hoe steel ik een kind"*. eigen uitgave 1999.
Van Nijnatten en Sevenhuijsen: *"Dubbelleven, nieuwe perspectieven voor kinderen na echtscheiding"*. ThelaThesis 2001.
Spruijt c.s. *"Het verdeelde kind"*. Utrecht november 2002.
Joep Zander e.a.: *"Het ouderverstotingssyndroom in de Nederlandse context"*. Uitgeverij Servo 1999 ISBN 9057860295.
Joep Zander en Rob van Altena: *"Het paternalisme voorbij, over discriminatie van de vaderlijke zorg"*. in "Ruimte voor mannen" onder redactie van Vincent Duindam. Van Gennep 1999.
Joep Zander: *"Is fatherhood a scientific problem? About unsocial non-science in the Low Countries"*. In search of fatherhood, november 2003.